

**ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN
İŞLETME BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA
DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Elsevar İBADOV

**Doktora Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU
2018
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Elsevar İBADOV

**ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN İŞLETME
BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU**

ERZURUM – 2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

03/08/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “**ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN İŞLETME BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

03.08.2018

Elsevar İBADOV

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU danışmanlığında, Elsevar İBADOV tarafından hazırlanan bu çalışma 03 / 08/ 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. İşletme Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yusuf AKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

İmza:

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Şakir DIZMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARDIÇ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.03 / 08/ 2018

Prof.Dr. Mehmet TÖRENEK

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VIII
GRAFİKLER DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**MUHASEBE KAVRAMI ve MUHASEBE EĞİTİMİ**

1.1. MUHASEBE KAVRAMI	3
1.1.1. Muhasebenin Tanımı, Önemi ve İşlevleri	3
1.1.2. Muhasebenin Temel Kavramları	5
1.1.3. Muhasebenin Bölümleri	6
1.1.3.1. Genel Muhasebe	6
1.1.3.2. Maliyet Muhasebesi	8
1.1.3.3. Yönetim Muhasebesi	9
1.1.4. Muhasebenin Tarihsel Gelişimi.....	9
1.2. MESLEKİ EĞİTİM KAVRAMI	10
1.2.1. Mesleki Eğitimin Önemi	11
1.2.2. Mesleki Eğitimin Nitelikleri.....	13
1.2.3. Mesleki Eğitim Veren Kurumlar	14
1.3. MUHASEBE EĞİTİMİ ve ÖĞRETİMİ	14
1.3.1. Muhasebe Eğitiminin Tanımı ve Unsurları	15
1.3.2. Muhasebe Eğitiminin Gerekliliği	16
1.3.2.1. Sosyal Gereksinim	17
1.3.2.2. Ekonomik Gereksinim	19
1.3.2.3. Bireysel Gereksinim	20
1.3.2.4. Ulusal Gereksinim	21

1.3.3. Muhasebe Eğitiminin Amacı.....	22
1.3.4. Muhasebe Eğitiminin Önemi ve Kalitesi	25
1.3.5. İşletmelerde Muhasebe Eğitiminin Önemi.....	26
1.3.6. Muhasebe Eğitiminden Beklentiler	28
1.4. MUHASEBE EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve MEVCUT DURUMU	29
1.5. MUHASEBE EĞİTİMİNİN KAPSAMI ve AZERBAYCAN`DAKİ MEVCUT DURUM.....	31
1.5.1. SSCB Döneminde Azerbaycan`da Muhasebe	31
1.5.2. SSCB Dönemi Sonrası: Azerbaycan`da Muhasebe Eğitimi.....	33
1.6. MUHASEBE EĞİTİMİ ve ETİK	34
1.6.1. Meslek Etiği	35
1.6.2. Meslek Etiğinin Önemi	37
1.6.3. Muhasebe Mesleğinde Etik	38
1.6.4. Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi ve Amacı.....	40
1.6.5. Muhasebe Meslek Etiği İlke ve Kuralları.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERİN ÜNİVERSİTELERDE VERİLEN MUHASEBE EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİ

2.1. İŞLETMENİN TANIMI.....	44
2.2. İŞLETME ve ÜNİVERSİTELERİN İŞBİRLİĞİ	44
2.2.1. İşletme ve Üniversitelerin İşbirliğinin Önemi.....	45
2.2.2. İşletmelerin Üniversite Eğitiminden Beklentileri.....	47
2.2.3. İşletmelerin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri.....	49
2.2.4. İşletmelerin Muhasebe Eğitimi İle Ulaşmak İstedikleri Amaçlar	53
2.3. ÜNİVERSİTE ve İŞLETME İŞBİRLİĞİNİN İSTENİLEN DÜZEYDE OLMAMASININ NEDENLERİ.....	54
2.4. İŞLETMELERİN MUHASEBE EĞİTİMİNDE DERSLER ve KONULAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ, TALEPLERİ ve ÖNERİLERİ.....	55
2.5. MUHASEBE EĞİTİMİ ALMIŞ MUHASEBE ELEMANINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER.....	57

2.5.1. İletişim Becerileri	57
2.5.2. Entelektüel Beceriler	59
2.5.3. Kişisel Beceriler	59
2.5.4. Genel Bilgi	60
2.5.5. Örgüt ve İşletme Bilgisi	60
2.5.6. Muhasebe Bilgisi	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN İŞLETME

BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. GENEL AÇIKLAMA	62
3.2. LİTERATÜR TARAMASI	62
3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	67
3.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	67
3.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI ve SINIRLARI	67
3.6. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ	68
3.7. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	69
3.7.1. Araştırmanın Örneklemi	69
3.7.2. Veri Toplama Aracı.....	69
3.7.3. Verilerin Analizi.....	70
3.8. ARAŞTIRMA SONUÇLARI ve DEĞERLENDİRME	71
3.8.1. İşletme Profili	71
3.8.2. Skorların Hesaplanması ve İstatistik Analizler	81
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	91
KAYNAKLAR	96
EKLER.....	106
ÖZGEÇMİŞ.....	111

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN İŞLETME
BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Elsevar İBADOV

Danışman: Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

2018, 111 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

Prof. Dr. Yusuf AKAN

Doç. Dr. Şakir DIZMAN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARDIÇ

Bu çalışmanın amacı, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin Azerbaycan`ın başkenti Bakü`de faaliyet gösteren işletmelerin beklentilerini hangi düzeyde karşıladığını ortaya koymaktır.

Günümüz işletmeleri hızla değişmekte ve gelişmektedir. Rekabetin giderek arttığı bir dönemde işletme yönetiminde stratejik kararların alınması için muhasebe bilgilerinin de ihtiyaç doğrultusunda olması beklenmektedir. Söz konusu bilgileri kullanıcılara sunan muhasebe meslek mensuplarının eğitilmesinde en önemli yerlerden birini üniversiteler oluşturur. İşletmelerin muhasebeden beklentilerinin karşılanabilmesi, üniversitelerdeki muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılayabilecek özelliklere sahip olmasına bağlıdır.

Çalışmanın uygulama bölümünde, Bakü`de faaliyet gösteren 405 işletmeye anket yapılmış ve elde edilen veriler SPSS 23 paket programı ile analize tabi tutulmuştur.

Analiz sonucunda muhasebenin bütün alanlarında üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini tam karşılamadığı tespit edilmiştir. Üniversitelerin işletme beklentilerine tam karşılık verebilmesi için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Muhasebe eğitimi, İşletme beklentileri

ABSTRACT**Ph.D. THESIS****A RESEARCH ON MEETING THE BUSINESS EXPECTATIONS OF
ACCOUNTING EDUCATION GIVEN IN UNIVERSITIES****Elsevar İBADOV****Advisor: Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU****2018 – Page: 111****Jury: Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU****Prof. Dr. Bener GÜNGÖR****Prof. Dr. Yusuf AKAN****Assoc. Prof. Dr. Şakir DIZMAN****Asst. Prof. Dr. Muhammed ARDIÇ**

The purpose of this study is to show in which level the accounting education given at universities meet the expectations of enterprises operating in Baku, capital city of Azerbaijan.

Today's businesses are rapidly changing and developing. In a period of increasing competition in business management for taking strategic decisions accounting information is expected to be in line with the need. One of the most important places are universities that train professional accountants who provides such information to users. Expectations of businesses can be met on accounting depend on accounting education in universities that have qualities that can meet business expectations.

In the practice section of the study, a survey was conduct a questionnaire on 405 companies that are operating in Baku, and obtained data were analyzed by SPSS 23 package program.

As a result of the analysis detected that in all areas of accountancy that accounting education train at universities has not been able to meet business expectations. In order for universities to respond exactly to business expectations, suggestions were presented.

Keywords: Accounting, Accounting education, Business expectations

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AC	Azerbaycan Cumhuriyeti
AICPA	Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü
ARDSK	Azerbaycan Respublikası Devlet Statistika Komitesi
Ar-Ge	Araştırma – Geliştirme
DV	Damga Vergisi
FEE	Avrupa Muhasebeciler Federasyonu
GB	Gümrük Beyannamesi
GÜG	Genel Üretim Giderleri
GÜM	Genel Üretim Maliyeti
GV	Gelir Vergisi
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IMA	Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü
KDV	Katma Değer Vergisi
KV	Kurumlar Vergisi
M.Ö.	Milattan Önce
METE	Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim
MIT	Massachusetts Institute of Technology
MMS	Milli Muhasebe Standartları
SPSS	Statistical Program for Social Sciences
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
sd	Serbestlik Değeri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standardı
TMS	Türkiye Muhasebe Standardı
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
UMS	Uluslararası Muhasebe Standardı

UNEC
Vd.

Azərbaycan Dövlət İqtisat Universiteti
Və Digərler Yazarlar

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Muhasebe İşlemleri ve Araçları	4
Tablo 1.2. AICPA Meslek Etiği İlke ve Kuralları.....	43
Tablo 3.1. Kullanılan Değişken ve Ölçekler	70
Tablo 3.2. İşletmelerin Sektöre Göre Dağılımı	72
Tablo 3.3. İşletmelerin Hukuki Yapısı	73
Tablo 3.4. İşletmede Toplam Çalışan Sayısı	74
Tablo 3.5. İşletmede Çalışan Toplam Muhasebeci Sayısı.....	75
Tablo 3.6. Katılımcının İşletmedeki Pozisyonu	76
Tablo 3.7. İşletmenin Kuruluş Dönemi	77
Tablo 3.8. Mesleki Gelişmelerin İzlendiği Kaynaklar	78
Tablo 3.9. Muhasebe Elemanlarının İşletmede Yaptığı İşler	79
Tablo 3.10. Güvenirlik Testi	81
Tablo 3.11. Muhasebe Eğitimine İlişkin Beklenti ve Algıların Skorları.....	82
Tablo 3.12. Normallik Testi	83
Tablo 3.13. Wilcoxon Test Rank'ları	85
Tablo 3.14. Wilcoxon Test İstatistiği	86
Tablo 3.15. Kruskal Wallis Test Sonuçları	86
Tablo 3.16. Kruskal Wallis Test İstatistikleri.....	90

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. İşletmelerin Sektöre Göre Dağılımı.....	72
Grafik 3.2. İşletmelerin Hukuki Yapısı.....	73
Grafik 3.3. İşletmede Toplam Çalışan Sayısı	74
Grafik 3.4. İşletmede Çalışan Toplam Muhasebeci Sayısı	75
Grafik 3.5 Katılımcının İşletmedeki Pozisyonu.....	76
Grafik 3.6. İşletmenin Kuruluş Dönemi.....	77
Grafik 3.7. Mesleki Gelişmelerin İzlendiği Kaynaklar.....	78
Grafik 3.8. Muhasebe Elemanlarının İşletmede Yaptığı İşler	80

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim ders döneminde ve tez yazım süresince yardımlarını, nezaketini ve hoşgörüsünü hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU'na, tez çalışmam süresince değerli vakitlerini bana ayıran kıymetli hocalarım Sayın Prof. Dr. Bener GÜNGÖR'e ve Sayın Prof. Dr. Yusuf AKAN'a gönülden teşekkürlerimi arz ederim.

Başarılarıma benden daha çok sevinen, hep yanımda olan ve dualarını hep yanımda hissettiğim aileme canı gönülden teşekkür ederim.

Erzurum – 2018

Elsevar İBADOV

GİRİŞ

Günümüzde muhasebe meslek mensuplarının ürettiği bilgiler ve sağladığı yararlar göz önüne alındığında muhasebe mesleğinin etkisinin artarak devam ettiğini söyleyebiliriz. Finansal piyasalardaki değişiklikler muhasebe bilgisinin sadece işletmeler için değil kamu ve ekonomi açısından da önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Muhasebe mesleği; sosyal sorumluluk kavramı gereği bilgileri uygun, doğru, tarafsız, adil ve kurallara uygun aktarmalıdır. Muhasebe meslek mensuplarının ürettiği bilgilerin toplumun bütün kesimlerini etkileyeceğinden dolayı oldukça önemlidir. Muhasebe mesleği, teknik bilgi, beceri ve donanım gerektiren bir meslektir. Bu becerilerin yanı sıra mesleği icra ederken ikilem durumlarında uyulması gereken etik ilke ve kuralların yeri de çok önemlidir.

İşletmenin amaçları doğrultusunda kararlar alınırken, kararın kapsadığı alanı karakterize eden belirli bilgilerin mevcut olması gerekir. Muhasebe kayıtları ve finansal raporlar bu veya diğer kararların temel bilgi kaynağıdır. Ancak vurgulanması gereken başka bir husus da, kayıtlar ve raporlarda yer alan rakamlar ekonomik faydayı sağlayacak kararların alınmasını şartlandırmamaktadır. Yani, bu durumda analiz edilebilir hesaplamaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Böylelikle, finansal raporların analizi kayıt ve raporlama işlemlerinin kabul edilmesinde önemli etkidir. Kabul edilen kararın ne kadar faydalı olacağı muhasebe kayıtları ve finansal raporların ne kadar gerçekçi ve doğru olması ile paralellik teşkil etmektedir.

Değişen koşullar sonucunda işletmelerin muhasebeciden beklentileri artmakta ve değişmektedir. Muhasebecinin işletmelerin beklentilerine cevap verebilmesi için değişen koşullara uygun bilgi ve beceriler ile donanmaları gerekmektedir.

Muhasebe bilgisinin etkin olabilmesi için muhasebe eğitimi tüm kesimlerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde olmalıdır. Muhasebe eğitimini alan öğrencilerin sürekli güncellenen değişikliklerden haberdar olmaları gerekmektedir. Burada sorumluluk öğrenciye ait olduğu kadar dersi veren üniversitelere de düşmektedir. Üniversitelerde eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden muhasebe akademisyenlerinin değişiklikleri dikkate alması ve farkındalıklarının yüksek olması öğrencileri, muhasebe meslek mensuplarını ve girişimcileri daha etkili ve doğru bir şekilde yönlendirecektir.

Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedildiği gibi durmadan değişen ve gelişen ekonomik ortamda, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerine hangi düzeyde karşılık verdiğini incelemektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, muhasebe ve muhasebe eğitimi ile ilgili kavramlar ve diğer gerekli temel bilgiler yer almaktadır. İlk olarak muhasebe kavramı, önemi ve işlevleri daha sonra ise muhasebenin temel kavramları, bölümleri ve tarihçesine değinilmiştir. Daha sonra mesleki eğitim kavramı, önemi, nitelikleri ve mesleki eğitim veren kurumlarla ilgili bilgiler verilmiştir. Muhasebe eğitimi ve öğretimi, muhasebe eğitiminin gerekliliği, amacı, önemi ve kalitesi ve muhasebe eğitiminden beklentiler gibi temel konular detaylı şekilde ele alınmıştır. Muhasebe eğitiminin tarihsel gelişimi ve mevcut durumundan söz edildiğinden sonra muhasebe eğitiminin kapsamı ve muhasebe eğitiminin Azerbaycan'daki mevcut durumuyla ilgili geniş bilgi verilmiştir. Bölümün sonunda ise, muhasebe eğitimi ve etik konusu anlatılmıştır. Alt başlıklar olarak mesleki etik, meslek etiğinin önemi, muhasebe mesleğinde etik, muhasebe besleğinde etiğın önemi ve amacı ve ilkeleri ile ilgili geniş bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, işletmelerin muhasebe eğitiminden beklentileri ana başlığı altında ilk olarak işletme ile ilgili temel bilgi verilmiş ve işletme ve üniversitelerin iş birliğinden geniş bahsedilmiştir. Söz konusu iş birliğinin önemi, işletmelerin üniversitelerden ve muhasebe eğitiminden beklentileri ve işletmelerin muhasebe eğitimiyle ulaşmak istedikleri amaçlar gibi konular geniş ele alınmıştır. Daha sonra üniversite ve işletmeler arasında iş birliğinin istenilen düzeyde olmaması ve işletmelerin üniversitelerde verilen muhasebe dersleri ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Bölümün sonunda ise, üniversitelerde muhasebe eğitimi almış elemanlarda bulunması gereken özellikler detaylı olarak anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılama düzeyini ölçmek için Bakü'de faaliyet gösteren işletmelere yapılmış anketler analiz edilmiştir. Analiz bilgileri yorumlanarak izah edilmiş ve son olarak sonuç ve öneriler yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE KAVRAMI ve MUHASEBE EĞİTİMİ

1.1. MUHASEBE KAVRAMI

Bu bölümde, muhasebe ve muhasebe eğitimi ile ilgili kavramlar ve diğer gerekli temel bilgiler yer almaktadır. İlk olarak muhasebe kavramı, önemi ve işlevleri daha sonra ise muhasebenin temel kavramları, bölümleri ve tarihçesine değinilmiştir.

1.1.1. Muhasebenin Tanımı, Önemi ve İşlevleri

Muhasebe, bir birlikteliğin değer ve kaynaklarının varlığını, bu varlıkların işlenme ve kullanım biçimini, örgütün iş yapma biçimi sonucunda bu kaynak ve varlıklarda oluşan artma ve azalma, örgütün iktisadi bakımdan mevcut durumunu ortaya koyan bilgileri yaratan ve bu bilgileri işleyen ve gerekli yerlere ulaştıran bilgi sistemidir (Sevilengül, 2005: 9).

Bir başka tanımda ise; “Tamamen ya da kısmen mali kalitede ve para ile ifade edilebilen işlemlere ait anlamlı ve itimat edilir verileri sağlayacak biçimde verilerin, alakalı kaynaklardan toplanmasına, doğruluklarının saptanmasına, kaydedilmesine, rapor eder durumunda sunulmasına, analiz ve yorumlanmasına muhasebe denilmektedir” gibi ifade edilir (Kalenderoğlu, 2006: 23).

Muhasebe uygulaması, kar elde etme saikiyle kuruluşların yanısıra, kar amacı elde etmeyi istememesine rağmen, kaynakları değerlendiren ve bu kaynakları bütçeye dahil edip inceleyen kar amacı gütmeyen kuruluşlar için de geçerli olmaktadır.

İşletmelerin kurulma ve işleme tarzı ne olursa olsun kısmi kaynak hareketini beraberinde getirmektedir. Para ile değerlendirilebilen veya mali işlemler olarak adlandırılabilir bu işleyiş, işletme veya kurumun kaynak ve varlıklarında değişimler ortaya çıkarır (Bektöre, Sözbilir, ve Banar, 2007). Verilerin toplanarak işlenmesi sonucunda elde edilen işlenmiş bilgiler sistemi, muhasebe olarak adlandırılmaktadır. Muhasebe, iktisadi ilişkilerin başlamasından bugüne insan hayatında var olmuş, zamanla kurumsal bir yapıya bürünmüştür. Lazol (2010)’a göre muhasebe, mali nitelik taşıyan

işlemlerin özetlenerek sonuçlarının yorumlandığı bir bilim ve sanat olarak nitelendirilebilecek bir insan faaliyetidir.

Tablo 1.1. Muhasebe İşlemleri ve Araçları

Muhasebe İşlemleri	Araçlar
Kaydetme	Yevmiye Defteri
Sınıflandırma	Defter-i Kebir (Büyük Defter)
Raporlama	Mali Tablolar
Analiz ve Yorum	Mali Analiz Teknikleri

(Kaynak: Lazol, 2010: 15)

Kaydetme: Muhasebe, mali işlemlerin ve onayların delillerinin toplanıp belli bir kural çerçevesinde ve belli bir formata kaydedilmesidir. Para ile ilgili olmayan ve değer ifade etmeyen durumlar kaydedilmez (Aleksander, Britton, ve Yorissen, 2010: 18).

Sınıflandırma: Mali değer taşıyan işlemler kaydedildikten sonra tasnif edilir (Çetiner, 2006: 7).

Rapor etme: Kaydedilen ve sınıflandırılan mali değer taşıyan işlemler belli formda kişi, işletme veya kurumlara rapor edilir. Bu bilgilerden faydalanacak olan taraflar şunlardır (Get Through Guides Ltd, 2010: 27):

- “Sermaye yatırımcılar ve sermaye yatırmayı düşünenler,
- İşletmeye kredi vermiş olanlar ve işletmeye kredi verecek olanlar,
- Çalışanlar,
- Alıcılar ve satıcılar,
- İşletme kaynaklarındaki artış (kar) üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak hisse sahibi olan kamu maliyesi,
- Finansal analiz uzmanları ve borsa yöneticileri,
- İşletmenin niteliğine göre değişebilen; tüm toplum”.

Taraflar ilgi nedenlerine göre farklı niteliklerde bilgileri elde etmek isterler. Muhasebe, üretilen bilgilerin özetlenmesi ve rapor haline getirilmesini içerir. Raporlar genelde dönemsel olarak ele alınır, düzenlenir ve işlenir.

Yorumlama: Raporda yer alan bilgilerin ne anlama geldiği ve sonuçları arasındaki ilişkilerin incelenmesi sürecine yorumlama denmektedir. Muhasebe raporlarının yorumlanması, geçmişteki durumun incelenmesinin yanı sıra işletmenin gelecekteki işlerine yön vermesini de sağlamaktadır. Klasik ve geleneksel muhasebe anlayışında mevcut durumun geleceği yönlendirmesi üzerine de görüş beyan edilmektedir (Çonkar, Ulusan, Öztürk, 2008: 11).

1.1.2. Muhasebenin Temel Kavramları

Muhasebenin temel kavramları, muhasebenin kendisine yön veren önemli akademik kavramsallaştırmalardır. Muhasebe kavramları, bir işletmenin finansal işlemlerinin ölçülmesi, raporlanması ve kaydedilmesinde bir rehber olarak benimsenmektedir. Kavramlar, muhasebe uygulamalarının tanımlanmasında kullanılmakla birlikte muhasebenin öğrenilmesi ve anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bunun dışında istisnai olarak ortaya çıkan durumlarda muhasebe prosedürlerinin oluşturulmasını beraberinde getirir (Weil ve Stickney, 1994: 36).

Kuramsal ve uygulama yönünden bir temele dayanmış olan muhasebenin temel kavramları; parasal işlemlerin hangilerinin, nasıl, ne vakit kaydedilmesi, değerlendirilmesi, raporlanması gerekliliğini izah eden uluslararası alanda kabul görmüş mühim temel terimleridir.

Terexova, muhasebenin temel kavramların hususiyetlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır (Terexova, 2008: 39):

- Temel kavramlar ışığında yeni kavramlar oluşturulabilir,
- Muhasebenin temel kavramları, uygulayıcılar ekseninde kabul gören varsayım veya faraziyelerdir,
- Tüm temel kavramlar kendi içinde bağımsız, lakin diğer kavramlarla ilişkilidir,
- Muhasebe uygulamalarının niteliği ve hususiyetinin sınırlarını söz konusu temel kavramlar çizer.

Muhasebenin temel kavramları tüm dünyada genelinde kabul edilmiştir. Sevilengül (2005) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- “*Sosyal Sorumluluk Kavramı,*
- *Kişilik Kavramı,*
- *İşletmenin Sürekliliği Kavramı,*
- *Dönemsellik Kavramı,*
- *Parayla Ölçülme Kavramı,*
- *Maliyet Esası Kavramı,*
- *Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı,*
- *Tutarlılık Kavramı,*
- *Tam Açıklama Kavramı,*
- *İhtiyatlılık Kavramı,*
- *Önemlilik Kavramı,*
- *Özün Önceliği Kavramı”.*

1.1.3. Muhasebenin Bölümleri

Muhasebenin genel sınırları sabit kalmaktadır. Bu durum muhasebenin türüne bağlı olmaksızın genel bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnız işletme faaliyetlerine faaliyetleri göz önünde bulundurularak bazı değişiklikler gözlemlenebilmektedir. Faaliyetin amacı ve işlenen tütüne göre muhasebe bölümlere ayrılır (Özkan, 1998: 23).

Genel anlamda muhasebe üç bölümde incelenir. Söz konusu bölümler: Finansal (Genel) Muhasebe, Yönetim Muhasebesi ve Maliyet Muhasebesinden oluşur. Maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesinin alt dalı olarak sınıflandırılmaktadır. Bunun yanısıra faaliyet türlerine göre şekillenen banka muhasebesi, enflasyon muhasebesi, inşaat muhasebesi, konaklama muhasebesi ve öbür faaliyet alanlarında da muhasebenin zikredilen temeldeki 3 bölümünden faydalanmaktadır (Pratt, 1996: 41):

1.1.3.1. Genel Muhasebe

Finansal muhasebe olarak da bilinen Genel Muhasebe; değerlerin, mali faaliyetlerin ve onların neticelerinin yansımalarını devamlı kayıt altına alan yazılı bir bellekten oluşur (Libby R., Libby P., Short, 2001: 32).

Genel muhasebe, finansal muhasebe veya ticari muhasebe olarak da adlandırılmaktadır. Bu muhasebe türü, işletme veya girişimlerin dışarıya yönelik işlemlerinin kayıt altına alındığı muhasebe alanıdır. Borç ve alacaklı durumların oluşturduğu mali ilişkiler genel muhasebenin alanıdır. Ayrıca “*Stoklar, Kasa, Alınan Çekler, Alacak Senetleri, Müşteriler, Satıcılar, Bankalar Mevduat ve Kredi Hesapları, Verilen Çekler, Borç Senetleri, Katma Değer Vergisi (KDV), Kurumlar Vergisi (KV), Gelir Vergisi (GV), Damga Vergisi (DV) ve Fonların hesaplanması, Özel Kesim ve Kamu Kesimi Tahvil Senet ve Bonoları, aynı zamanda Stoklar, Kasa, Alınan Çekler, Alacak Senetleri, Müşteriler, Bankalar Mevduat ve Kredi Hesapları, Alacak Senetleri Reeskontu, Avanslar, Karşılıklar, Arazi ve Arsalar, Birikmiş Amortismanlar, Alınan ve Verilen Depozito-Teminatlar, Sermaye hesapları gibi hesapların izlenmesi, Binalar, Makine Tesis ve Cihazlar, Taşıt Araç ve Gereçleri, Döşeme ve Demirbaşlar, Akreditifler kayıtlarının tutulması, belgelerin izlenmesi ve düzenlenmesi, beyannamelerin ve bildirgelerin hazırlanması gibi birçok işlem, dönem sonu gelir tablosu ve bilançonun düzenlenmesi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır*” (Kızıl, 2006: 47-48) gibi ifade edilmektedir. Bu faaliyetler yerine getirilirken yönetim ve maliyet muhasebesinden faydalanılır ve iş birliği içinde yürütülür.

Genel muhasebede doğruluk oldukça önemlidir. Objektif kaynaklar kullanılır ve kayıt altına alınırken özen gösterilmesi gerekmektedir. Genel muhasebe genel anlamda şu faydaları sağlamaktadır (Sevilengül, 2005: 20):

- Belgelemeyi sağlayarak kullanıcılara fayda sunar. Kısacası, evvelden görülmüş bir işlemin şekli ve dayandığı noktalar hususunda ihtiyaç duyulan bilgiyi verir,
- Belirli tarihlerde görülmesi gereken işlemlerin plan dahilinden çıkmamasını sağlar,
- İşletmenin sahip olduğu aktiflerin faaliyet çerçevesinden çıkıp çıkmadığını denetler.

Bu durumlar karşısında genel muhasebe, muhasebe alanının temeli gibi düşünülebilir. İşletmelerin varlık ve kaynaklarındaki değişikliklerin rapor edilmesi

bunların başında gelmektedir. Yine en önemlisi kar ve zarar durumunu karşılıklı olarak ortaya koymaktadır.

1.1.3.2. Maliyet Muhasebesi

Bir diğer muhasebe türü, maliyet muhasebesidir. İşletmenin içe yönelik faaliyetlerini inceleyen muhasebe alanıdır. İşletmenin değer akışı, maliyet muhasebesinin alanıdır. Özellikle işletmede üretilen veya satın alınan ürünler veya hizmetlerin maliyetlerinin ortaya konması da bu alana girmektedir. Kısacası, tüm iş kollarında maliyet muhasebesi uygulanmaktadır.

Maliyet muhasebesi genel anlamıyla endüstri işletmelerinde uygulanmaktadır. Endüstri işletmeleri, faaliyetleri bakımından hammaddenin işlenmesini ve bundan yeni bir değer üretilmesini sağlayan işletmelerdir. Bu sebeple, üretilen ve tüketime sunulan kaynakların maliyetlerinin hesaplanması maliyet muhasebesinin alanını oluşturmaktadır.

Maliyet, sözlük anlamıyla belirlenmiş bir noktaya erişilmesi yolunda sarf edilen kaynakların karşılığıdır (Atamanalp, Karcıoğlu ve Orhan, 2012: 2-3). Maliyet muhasebesinin çalışma prensipleri ve işlevleri şöyle açıklanmaktadır (Özkan, 1998: 460-461):

- Mamül, ürün ve sunulan hizmetlerin maliyet değerinin birim ve toplam cinsinden belirlenmesi,
- Aktif kontrollerin maliyet tasnifi, maliyet merkezleri ve maliyet taşıyıcıları yönünden yapılmasına imkan verir,
- Tüm zamanlı planların (kısa ve uzun dönemli) oluşturulmasında ihtiyaç duyulan verileri temin eder,
- Karar verilmesinde yetkili olan kişilerin ihtiyaç duyduğu bilgileri sunar,
- Verimlilik açısından örgüt faaliyetlerinin analizine yardım eder,
- Dönem sonu raporlarının hazırlanmasına yardımcı olur. Bunu yaparak stok analizi, fiyatlandırma, denetim ve kıyaslamalarda ve buna benzer konularda daha gerçekçi ve gerekli formatta verilerin elde edilmesine olanak verir.

1.1.3.3. Yönetim Muhasebesi

Son olarak, yönetim muhasebesine baktığımızda finansal ve maliyet muhasebesinin bir araya getirdiği bilgileri, yöneticilerin karar almasına yönelik olarak toplayan ve gerekli işlemden geçiren muhasebe bölümüdür (Lazol, 2010: 7).

Yönetim Muhasebesinin en temel amacı, işletmede yönetim aşamasında gerek duyulan bilgi ve raporların oluşturulması ve belli yerlere incelenmek üzere sunulmasıdır (Ertaş 2007).

1.1.4. Muhasebenin Tarihsel Gelişimi

Muhasebenin günümüzdeki anlamını daha iyi kavrayabilmek için tarihsel gelişimine bakmakta fayda vardır. Bu sebeple geçmişten günümüze muhasebe kavramına kısaca değinilecektir.

Tarihçiler, muhasebenin yazı ve rakamlar ile yaşıt olduğunu iddia etmektedirler. Bu anlamda, rakam ve yazıların insanların hesap yapma isteğinden ortaya çıktığı söylenmektedir (Can, 2007: 1). Muhasebenin kökeni, aritmetik hesaplardır. Ticari ünvanı olan işletmelerde hesap yapma isteği ortaya çıkınca muhasebe gelişim göstermiştir (Degos, 2007: 206).

Muhasebe alanının ilk tarihsel geçmişine baktığımızda Asurlardan itibaren meydana çıktığını ve bundan sonra da Eski Mısır'a ve yüzlerce yılın ardında İtalya'ya geçtiğini bilimin tarihinden bahseden az sayıdaki kaynakların genelinde anlatılmaktadır. Muhasebe hakkında ele geçen ilk yazılı belgeler M.Ö. 5000 yıllarında Sümerler`de, M.Ö. 4000 yıllarında İbraniler`de, M.Ö. 3000`lerde Eski Mısır`da M.Ö. 2000`li yıllarda ise Babil`de ve son olarak M.Ö. 500`lü yıllarda Antik Yunan`da rastlandığı bilim tarihçileri tarafından belirtilmektedir (Can, 2007: 2).

14. yüzyıldan sonra alacak borç hesapları süreklilik arz etmiş; günümüz anlamında ilk muhasebe kayıtlarına ise 14. asırdan sonra rastlanmaktadır (Akdoğan ve Aydın, 1987: 64). Bu anlamda 14. yy, muhasebe tarihinde bir kırılma noktası olarak kabul edilmektedir. Bilim tarihi kaynaklarında çift yanlı kayıt metodu yönünden önemli gelişmelerin ilk olarak kaydı 1340 yıllarında ortaçağ Cenova (İtalya) tacirlerinin defterlerinde rastlandığı söylenmektedir (Akdoğan ve Aydın, 1987: 65).

Çift kayıtlı yöntem günümüz muhasebesinin ilk biçimi olarak görülmektedir. Bu durumu anlatan ilk eser 1494'te Luca Pacioli tarafından yazılan ve Venedik'te yayımlanan "Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita" adlı eserdir. Luca Pacioli, çift taraflı yöntemi ilk olarak ortaya koymasa da, bu sistemin yayılmasında oldukça önemli katkıları olmuş, bu sebeple çift taraflı yöntem söz konusu olduğunda ilk anılan isim olmaktadır. Ayrıca Luca Pacioli, "muhasebenin babası" olarak anılmaktadır (Can, 2007: 2).

Kimi kaynaklara göre İslam dininin yayılmasıyla muhasebenin diğer ülkelere yayılması ve gelişimi etkili olmuştur. İslam topluluklarının yanı sıra Çinlilerin ve diğer Asya ülkelerinin etkisi da vardır. Ancak modern anlamda muhasebenin gelişimi Avrupa ülkelerinde başlamış ve gelişmiştir (İbadov, Hümbetov Hüseyinov, 2014: 613).

Günümüzde ise bilgisayar teknolojisinin gelişimiyle muhasebe olgusu boyut değiştirmiş, yapılan tüm işlemler elektronik biçime dönüşmüştür. Bilgi biçimi değişmiş, daha gelişmiş ve ayrıntılı rapor sunma imkanı doğmuştur. Bunun sonucunda kayıtlara duyulan güven de artmıştır (İbadov vd., 2014: 614).

1.2. MESLEKİ EĞİTİM KAVRAMI

Mesleki eğitim iş yaşamının en önemli aşamalarından biridir. Birey, iş yaşamına tam anlamıyla başlamadan önce mesleki bir eğitim almış olması iş yaşamında hayati bir önem kazanmaktadır. Nitekim, insanın yaşamını iyi idame ettirebilmesi için iyi bir işe, iyi bir iş için de mesleki donanıma ihtiyaç duymaktadır.

Nitelikli insan gücü her işletmenin ihtiyaç duyduğu temel kaynaklardan biridir. Çünkü nitelikli iş gücü, aynı zamanda nitelikli bir üretime tekabül etmektedir. Bu da mikro alanda işletmeleri ilgilendiren bir durum olarak görünse de büyük resme bakıldığında ülke kalkınmasını etkileyen önemli unsurlardan biridir. Nitelikli insan gücünün yetişmesi ise nihayetinde eğitim sistemine bağlıdır.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke kalkınma planlarını mesleki ve teknik eğitim üzerinden yapmaktadır. Mesleki eğitim, hem bireysel hem de toplumsal olarak ciddi kazanımların ortaya çıkmasını sağlar.

Meslek, genel anlamıyla, yetenek ve eğitimin etkisiyle bireyin iktisadi ortama katılımını gösteren bir faaliyet alanı, çalışma veya uğraştır. Toplumdan topluma statüsü ve geliri değişken yapıdadır (Seyyar, 2007: 654).

Mesleki ve teknik eğitimin amacına baktığımızda ise çalışma ortamında bireyin katkısının kalitesini ortaya koyan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bireyin bir işte çalışabilmesi için gerekli olan donanımı ifade etmektedir (Sezgin 1994: 1).

1.2.1. Mesleki Eğitimin Önemi

Modern dünyada iş ve eğitim birbirinden ayrılmaz iki parça olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle, mesleki ve teknik eğitim, iktisadi hayatın olmazsa olmaz bir parçası, kalbidir. Geleneksel süreçte pratik olarak sunulan usta-çırak ilişkisi, modern dünyada teorik bilgiyle birleşmiş ve merkezi bir yapıya dönüşmüştür. Artık birey yalnızca gördükleri ve yetenekleri üzerinden değil, bunun yanı sıra işin kendisine yaptığı katkıyla da öne çıkmaktadır. Bu anlamda bireyin mesleki yaşamında, işletmenin yükselmesinde ve ülkenin kalkınmasında mesleki eğitim, kıyaslanamayacak ölçüde bir değere sahiptir (Özsoy, 2007: 111).

Bireylerin iş yaşamındaki belli bir iş sahasında üretici olarak herhangi bir konum ile yer alabilmesi için gerekli azami yetkinliğe ve genel meslek kültürüne sahip olmasını olanaklı hale getiren eğitime mesleki eğitim denilmektedir (Yazgan, 1994: 68). Teknik eğitime gelince ise; yüksek düzeyde fen bilimleri matematik bilgisi ile uygulanabilir yetenekler elde etmiş sağlık, ticaret, mühendislik, tarım, beslenme vs. gibi birçok dalda yer alabilecek insanı diğer insanlardan ayıran ve geliştiren bir eğitim türüdür (Yazgan, 1994: 68). Bir diğer tanımla mesleki ve teknik eğitim; modern toplumlarda kişisel ve toplumsal yaşam için gerekliliği olan belirli bir iş dalının zorunlu kıldığı yetenek, bilgi, yaratıcılık, yorum ve bir işi layıkıyla yerine getirme becerilerini elde ettirerek kişiyi ruhsal, iktisadi, toplumsal, zihinsel ve bireysel taraflarıyla uyumlu bir şekilde gelişime uygun hale getirme politikasıdır (Alkan, Doğar, Sezgin, 1991: 3).

Genel olarak devletlerin hem içte hem de dışta gelişmesini beraberinde getiren ve bir güç olmasını sağlayan temel faktörlerin şu başlıklar olduğu bilinmektedir (Alkan vd., 1991: 10):

- Doğal kaynaklar,
- İnsan gücü,
- Yönetim,
- Girişim,
- Sermaye.

Bu kavramları bir araya getiren temel faktörler, insan gücünün doğru kullanımı ve doğal kaynakların işlenmesidir. Bu iki faktörden olabildiğince doğru biçimde faydalanmak yüksek bir üretim için oldukça önemlidir. Bu kaynakların doğru kullanımı ise eğitimle mümkün olabilmektedir. Eğitimi niteliksiz ve alt seviyede olan bir devlette, verimli doğal kaynaklara yeterince sahip olunsa da doğru bir kullanım gerçekleşmez ve bir kalkınmadan söz edilemez. Bu durumun bize açıkladığı sonuç ise bireylerin eğitilmesinin ne kadar elzem olduğunu ortaya koymaktadır (Alkan vd., 1991: 10).

Mesleki olgu, yalnızca para kazanmak anlamına gelmemektedir. Bunun yanında prestij ve statü gibi toplumsal durumların da etkileyicisidir. Birey sahip olduğu meslek ile toplumda belli bir konumda olmakta ve toplumun geri kalanı tarafından değerlendirilmektedir.

Mesleki eğitim genel eğitimden farklı bir yerde durmakta ve farklı bir ihtiyacı karşılamaktadır. Genel eğitim, bireylerin yaşamlarında almaları gereken asgari öğrenme sürecine tekabül etmektedir. Mesleki ve teknik eğitim ise bireylerin genel eğitim durumlarının üzerine inşa edilen uzmanlaşma eğitimidir. Temel eğitim ortaöğretime kadar olan kısım olarak sınıflandırılıyorken, mesleki ve teknik eğitim, kimi kurumlarda ortaöğretimle beraber başlayan iş hayatına yönelik pratik bilgilerin öğrenildiği süreçtir. Uzmanlar, mesleki ve teknik eğitimin olabildiğince küçük yaşta başlaması gerektiğini belirtmektedirler. Bireyler genç yaşa geldiklerinde belirli bir alanda çalışabilme ve meslek sahibi olabilme yetkinliğine kavuşabilmektedirler (Arıkan, 1998: 1).

Mesleki eğitimde üç temel kavram önem kazanmaktadır. Bunlar, birey, meslek ve eğitimidir. Modern toplumda bireyin eğitimi pratiğe yakın tarzda tasarlandığından beceri, bu beceriyi geliştiren eğitim ve yapılan iş üçgeninde gerçekleşmektedir. ve gerek akademik gerekse iş dünyasında tartışılan ve sürekli dile getirilen husus, bireyin yapacağı işe yatkınlığı ve bu yatkınlığa yönelik eğitimin nasıl verileceğidir. Bu hususta birçok uluslararası proje yürürlüğe girmiş, bireylerin çocukluklarından iş yaşamına nasıl bir

eğitim sürecine tabi olmaları gerektiği konusunda tartişmalar yurutedulmudtur (Buluç, 2003). Mesleki ve teknik eğitim her şart ve koşulda iş dnyasının gereksinimleri goz onunde bulundurularak ve çagın mesleği olabilecek olgular değerlendirilerek guncellenmesi gerektiği hususunda çoğunlukla hem fikir olunmuştur.

Mesleki ve teknik eğitim (METE) sınırsız ihtiyaçlar karşısında kıt kaynakların nasıl kullanılacağına dair iktisadi faaliyete yön veren bir başlangıçtır. Bu anlamda mesleki ve teknik eğitim, yalnızca iş yaşamı değil, akademik çevrelerin de önemli bir çalışma alanıdır. Nitekim üniversiteler, mesleki ve teknik eğitim veren en önemli ve başlıca kurumlardır. Birey, mesleki anlamda son teorik ve pratik eğitimini çoğunlukla üniversitede almaktadır.

1.2.2. Mesleki Eğitimin Nitelikleri

Mesleki ve teknik eğitim konusunda her zaman temel eğitimden farkının ne olacağı söz konusu olmuştur. Bu konuda genel kanı mesleki eğitimin teorikle beraber olma koşuluyla pratik ağırlıklı olması istenmiştir. Günümüz meslek eğitimini biçimlendiren temel nitelikler aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Sezgin, Doğan ve Alkan, 1980):

- Mesleki eğitimin temeldeki prensibi alışkanlık psikolojisine dayanan öğrenme esasıdır,
- İş sahasındaki değişimlere göre içeriğini guncelleştiren ve değişen düzene uyum sağlayan meslek eğitimi kuram ve pratikte esas bir kavramdır,
- Toplumun tümüne ve iş dnyasına odaklanan eğitim kurumları genel anlamda mesleki eğitim verirler,
- Ortam, meslek eğitiminde iş dnyasının kendisi veya simülasyon olarak bir benzeridir,
- Öğretim içeriği, mesleki eğitimde teori sunanların izahlarından daha çok iş alanında rüştünü ispatlamış şahısların bilgi, yetenek ve faaliyetleri temelinden geliştirilir,
- Meslek eğitiminde konunun odaklandığı esas, belirli bir iş sahasındaki aktif iş gücü ihtiyacı açasından kaleme alınmış eğitim programlarının pratiğe dökülmesidir.

Mesleki eğitim, bireyi yalnızca bir mesleğe yönelik bir süreç değil, hayatın kendisine ve diğer toplumsal süreçlere ayak uydurmasına yöneliktir.

1.2.3. Mesleki Eğitim Veren Kurumlar

Mesleki ve Teknik Eğitim, örgün kurumların yanı sıra bunun dışında da verilebilmektedir.

Mevcut eğitim sisteminden hariçte olan bireylere de mesleki eğitim olanaklarının sunulabilmesi amacıyla yaygın eğitim veren kurum ve kuruluşlar hizmet vermektedir. Yaygın mesleki eğitim olanaklarından faydalanan bireyler, genellikle iş hayatına başlayan ve ortaöğretimi tamamlayamayanlar ile bir meslek edinmek gayesiyle uğraşan yetişkin bireylerden meydana gelmektedir.

Bunun yanı sıra örgün eğitim kurumlarında eğitim aldığı halde, bireysel olarak kendilerini daha fazla mesleki anlamda geliştirmek amacıyla gelen öğrenciler de yaygın eğitimden faydalanmaktadır.

Ayrıca yaygın eğitim; örgün eğitim mekanizması dahil olamayan, yaşından dolayı okuyamayan bireylerin ihtiyaç duydukları eğitimi sosyal, eğitimsel, ailevi, ekonomik, kültürel ve eğitim kurumlar vasıtasıyla ihtiyaçlarına en uygun biçimde pratik tarzda ve farklı eğitim programlarıyla yerine getirmek üzere örgün eğitimi tamamlayıcı niteliklere sahip bir eğitim sistemidir (Alkan vd., 1991: 9). Örneğin, Halk Eğitim Merkezleri ve belediyelerin atölye çalışmaları buna örnektir. En yaygın sistemlerden biri İstanbul'daki İSMEK eğitim kurumlarıdır. Öğrenci olan olmayan her bireye dil kursundan nakışa, tamirciliğe emlakçılığa kadar uzanan eğitim sağlamaktadır.

1.3. MUHASEBE EĞİTİMİ ve ÖĞRETİMİ

Çalışmanın bu kısmında muhasebe eğitimi ve unsurları anlatılmıştır. Daha sonra muhasebe eğitiminin gerekliliği, amacı, önemi ve kalitesinden bahsedilmiştir. Son olarak ise, muhasebe eğitiminin işletmeler için önemi ve işletmelerin muhasebe eğitiminden beklentileri incelenmiştir.

1.3.1. Muhasebe Eğitiminin Tanımı ve Unsurları

Her hangi bir bilginin öğretme ve öğrenme faaliyetinin bilince yansımaları eğitimidir.

Planlanmış ve belirli bir amaca yönelik olarak öğretme faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Öğrenme faaliyeti ise, öğretmekle sorumlu olan taraf ile öğrenci tarafı arasındaki etkileşim ile birlikte oluşmaktadır. Bu sebeple eğitimin tam anlamı ile yerine getirilebilmesi için öğrenme prosesinin planlanan biçimde sonuçlandırılmasının ilave olarak öğrenme faaliyetinin de gerçekleşmiş olması lazımdır. Verimli bir muhasebe eğitimini dile getirebilmek için öğrenme ve öğretme prosesleri içinde, bilgi üretmeye ek olarak, öğrenmenin başladığının kanıtı olan bilgileri istifade etme becerisinin de yeniden ele alınması ve düzenlenmesi sağlanmalıdır (Zaif ve Karapınar, 2002: 111).

Eğitimin var oluş sebebi bilgiye ihtiyacı olan öğrencilerin var olmasıdır. Bu yüzden ki, eğitim ana unsuru olan "öğrenci" üzerine ağırlık verilmektedir. Lakin bu durum, öğrenen tarafın eğitimde sürecinde aktif olmayan bir rol sergilemesi gerektiği olgusunu ortaya çıkarmamalıdır. Tam aksine, muhasebe eğitiminde öğrencinin kendisine verilmesi hedeflenen bilgiyi kullanabilme becerisine sahip olmalıdır. Dolayısıyla muhasebe, yüklenen bilgi ve becerilerin gerçek hayatta da kullanılması ile anlam oluşturmaktadır. Kalitesiz sonuçların nedenlerinden biri de, öğrencinin sadece öğretmenin verdiği bilgi sınırlarında kalarak kendisini geliştirmemesi durumunun olmasından kaynaklanabilir. Halbuki modern eğitim anlayışında öğretici öğrenciye daha çok bilgi öğretmek yerine nitelikli bilgi yanında "öğrenmenin nasıl bir süreç olduğunu öğretmeli, öğrenci ise bu duruma algılarını tam olarak açmalıdır (Kaya ve Daştan 2005: 386).

Muhasebeyi öğrenmek öğrencinin yönetici düşüncelerine yön verecek kararların belirlenerek, yeniden ele alınması ve doğruluğunun kontrol edilmesi, raporlar şeklinde sunulması ve raporlanan mali sonuçların karar alma süreçlerinde nasıl işleneceği hususunda bilgilendirilmesi ve bu bilgilerin gerçek hayata geçirilmesi hususunda öğrenci becerisinin yenilenen bilgi teknolojilerinde de kullanarak geliştirilmesidir (Gökçen, 1998: 42).

Muhasebe biliminin teorik esaslarının önemini dikkate alarak, muhasebe bilgilerinin eğitimi zamanında teorik temel göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, söz konusu bilimsel disiplinin uygulamaya yönelik bir alan olması sebebiyle, teorik bilgilerin

uygulama ile bağdaştırılması kabiliyetlerinin elde edilmesinde de önemli bir yere sahiptir. Muhasebe eğitiminde öğretme müfredatları düzenlenirken bu durum göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak muhasebe alanı küreselleşmenin, ekonomik ve teknolojik üretimlere bağlantılı olarak gelişmelerden etkilenmektedir. Günümüz dünyası bilgiyi üretmeye doğru yön almıştır. Günümüz muhasebecileri de bilgiyi elde etmenin yanı sıra bilgiyi üretme ve değerlendirme becerisini elde bulduran bireyler olmak zorundadırlar. Çünkü, bilgi artık teknolojik donanımlarla saklanabilmekte ve kullanıcıların istediği şekilde sunulabilmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, bilginin yönetilmesi ve analiz edilmesi, ekonomik, sosyal ve zihinsel becerinin kazandırılması esastır (Zaif, 2004: 2).

Muhasebe eğitiminin amacı, donanımlı bireyler yetiştirmektir. Durmadan yükselen gelişmeler ışığında mesleğe ait yeterliliğin devam ettirilmesi, muhasebecilerin öğrenmeyi öğrenme anlayışı oluşturup onarmaları gerekli hale getirmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının eğitimi ve meslekte olan deneyimlerini onların öğrenmeye açık olmalarını ve yetkin iş hayatları süresinde gelişmelere uyum sağlayacak bilgi-beceri kazanımları ve mesleki alışkanlıkların temel dayanağını oluşturmak durumundadır (Kaya, 1999: 94-95).

Muhasebe eğitiminin ve muhasebe mesleğinin tüm ülkeler genelinde yapılması; bilginin kendisine en doğrudan erişebilen, elde ettiği bilgiyi üretim sürecine yansıtabilen ve dönüşümün oluşmasında kullanabilen, gelişen dünya ve piyasa şartlarına her durumda adapte olabilen, keşfedilmeyeni keşfedip onu dünya toplumlarının kullanımına sunabilen, riske girebilen, sorundan ziyade çözüme ulaşan insan gücünün yetiştirilmesinden yanadır (Ayboğa, 2002).

1.3.2. Muhasebe Eğitiminin Gerekliliği

Küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının yayılmasıyla dünya ülkelerini birbirine yakınlaştırmış ve bilgi alışverişi günden güne artmıştır. Bu değişimlerden iş dünyası ve muhasebeyle ilgilenenler uzak kalamaz. Nitelikli muhasebe elemanlarına duyulan ihtiyacın artma nedeni, ekonomik süreçlerin revize edilmesi ve yeniden ele alınması ile muhasebe alanına daha fazla sorumluluk yüklenmesi olmuştur. İşletmelere gerekli bilgilerin tarafsız bir şekilde ulaşılması muhasebe mesleğinde nitelikli bir eğitim görmüş muhasebeciler tarafından yapılacaktır. Diğer sektörlerde de bilindiği gibi

muhasabe alanı için elzem olan profesyonel personelin geliştirilmesi eğitim ile ilgilenenlerin alanındadır (Süer, 2007: 17).

Genel olarak bir devletin kalkınması insan gücü ile gerçekleşmektedir. İnsan kaynağı nitelikli üretimin de başlıca faktörüdür. Eldeki kaynaklardan en doğru şekilde faydalanma, insan faktörünün bu alanda yetiştirilmesine bağlıdır. Bu durum da planlanmış bir eğitimsel programı zorunlu kılar. Eğitimi nitelsiz ve düşük seviyede olan bir devlette, fark edilmemiş yetenekleri oraya çıkarmak oldukça kısıtlı olarak gerçekleşmektedir.

Bütün mesleklerde görüldüğü üzere, muhasabe mesleğinde de kendini geliştirmiş insan yetiştirme gayretleri zaman geçtikçe önemini artırmaktadır. Nitelikli insan yetiştirmenin temelinde öğretmen, öğrenci ve çevresel faktörün de azımsanmayacak bir etkisi bulunmaktadır. Durmadan dönüşen dünyanın zorunlu bir parçası olmak uğruna yol kat eden muhasabe eğitimi veren mesleki kurumlarının, eğitim müfredatında yapacakları düzenlemelerde bu dönüşümü görmemesi ve takip etmemesi imkansızdır (Süer, 2007: 17).

Toplumda yaşayan insanın yaşamını belirleyen başlıca kurumların; 1) Çalışma ortamı 2) Eğitim sistemi, 3) Dini oluşumlar 4) Aile ve 5) Politik alanlar olduğu birçok defa dile getirilmiş ve önemlerine vurgu yapılmıştır. Genç yaştaki insanların ihtiyaç duydukları olguları inceleyen araştırmalar ise bunların: Mesleki eğitim, Yurttaşlık bilgisi, Mesleki rehberlik, Kişilik geliştirme konularında yoğunlaştığını göstermektedir.

Söz konusu faktörler insan yaşamında iş ve eğitimin başka bir ifade ile mesleki ve teknik eğitimin fark edilebilir bir yere sahip olduğunun gerçekten var olan kanıtıdır. İnsanlık tarihinin tüm safhalarında ve tüm dünya genelinde eğitim meselelerinde ve uygulamalarında mesleki eğitime önem verilmiş olması bu gereksinimin değişmez bir belirtisidir.

1.3.2.1. Sosyal Gereksinim

Sosyal açıdan teknik ve meslek eğitimine olan ihtiyacı insanın toplumsal yaşama dahil olma dürtüsü ya da sosyolojik bir varlık olmasının doğal sonucu olduğunu kabullenerek yaklaşmak gerekmektedir. Toplumsal yaşamın yegane ihtiyacı olarak, bir toplulukta yaşayan insanlar toplumdaki sosyal etkinliklere en geniş ölçüde katılım

göstermesi ve toplumsal birlikteliğin işlerini beraber paylaşmalıdırlar (Alkan, Doğar, Sezgin, 1991: 11).

Meslekler toplumsal karaktere uygun, kişisel ve toplumsal yönden tabii ve gerçekçi bir öğretim ortamı sunmaktadır. Belirtilen sebeplerle insanlara bir iş kolu edindirme konusunda prehistorik topluluklardan günümüze, üzerine düşünülmüş bir mevzu olarak bilinmektedir. İnsanın manevi varlığı ile maddi varlığı birbirinden ayrılmaz bir parça olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, manevi varlık ancak maddi alanın tatmini ile iyileşmektedir. Esasen, bu gerçeği gören çağdaş bilim insanları düşünce alemine hazır olma manasında olan kadim eğitim anlayışına karşı daha faydacı bir durumu benimseyerek teknik ve meslek eğitiminin ehemmiyeti üzerinde durmaya çalışmışlardır (Alkan vd., 1991: 12).

Örneğin, James'in geliştirdiği düşünce yapısı, bireyin iş yaşamını temel kabul etmekte ve iş hayatına etkin katılım gösterme anlamını taşımaktadır. Dewey'e göre bireyin özel yeteneklerine göre iş yaşamına atılması gerekmektedir. Toplumun demokratikleşmesi ve kalkınması bireyin ise yapmak istediği işe uygun olması konusunda fikir beyan etmektedir. Eğitim felsefesine baktığımızda bireyin iş dünyasına aktif biçimde katılımı ve motivasyonu, almış olduğu eğitimle yakından ilişkilidir.

Konuya sosyal psikoloji açısından bakıldığında insan ve toplumların mesleki yeterliliklerini geliştirmede ve sosyal işbirliğine katılım göstermede mesleklerin kendisi eğitim olgusu için vazgeçilmez bir araçtır. Bu nedenle, gençleri topluma faydalı bir hale dönüştürmek için işlevini koruyan bir meslek ve teknik eğitiminin olabildiğince yayılım göstermesi lazımdır. Bu tarz bir eğitim bir açıdan meslekleri insanlar için öğretici bir çevre olarak ele alırken, öte taraftan kişilerin kendi iç yeteneklerini meslekleri öğrenmek için yönlendirmelidir. Hali hazırda elde olan uygulamalarda bu açıdan boşlukların mevcut olduğu bir hakikattir. Bundan ötürü, genç bireyleri eğitim süreci boyunca mali yaşantılarla donatmak ve meslek açısından gelişimlerini sağlamak gerekir.

İnsanların bütününe yaşayarak öğrenebileceğinin biyoloji ve psikoloji açısından kanıtlandığı bir devirde, milyonlarca gencin eğitimlerini bir meslek seçimi yapmadan bitirmeleri, mali açıdan yaşamlarını ailelerinden ayrı yaşamaları okul ve iş hayatı arasında bir bağ kurmanın ne kadar elzem olduğunun güçlü bir kanıtını teşkil eder.

1.3.2.2. Ekonomik Gereksinim

İnsanların refah seviyesi tabii kaynaklar ve makine gücü haricindeki insan kuvveti ile bunların doğru kullanılma durumuyla alakalıdır. Bu süreçte, meslek ve teknik eğitimi insan gücü yetiştirerek katkı sağlar. Bundan ötürü, bu tür bir eğitime finansal açıdan ihtiyaç duyulduğu apaçık ortadadır. (Alkan vd., 1991: 13).

Toplumda ekonomik gelişmeyi teşvik eden faktörleri sıralayacak olursak, bunlar aşağıdaki gibidir:

- Patent ve icatların muhafazası,
- Seri üretim yöntem ve teknikleri,
- İşçilerin verimli çalışması,
- Ticari açıdan etkin bir yönetim,
- Zenginliklerin dağılımı.

Sıralanan bu etmenlerin etkin ve pozitif bir halde istifadesi ise eğitim süreçleri ile ilişkilidir. Meslek ve teknik eğitimden bu mevzu üzerinden etkin bir araç görülerek yararlanılabilir. Nihayet, iktisadi açıdan meslek ve teknik eğitimi gerekli kılan temel etmenleri şu biçimde sıralayabiliriz (Temel, 1996: 6):

- İş gücü piyasasının gereksinimlerinin karşılanması,
- Üretimdeki verimlilik ile kalitenin artmasının hayata geçirilmesi,
- İşsizlik oranının düşürülmesi,
- Mal ve hizmet üretiminin düşük maliyetli ve kaliteli bir çığaya çekilmesi,
- Hem iç hem de dış piyasada rekabet gücünün artırılması,
- Kaynakların etkin, verimli ve rasyonel bir biçimde istifadesi,
- Modern teknolojik gelişmelerin takip edilmesi, yorumlanarak, mal ve hizmetlerin üretilmesine aksettirilmesi,
- Hızlı, emin adımlarla ve sağlıklı bir ekonomik gelişmenin desteklenmesiyle gerçekleştirilmesi.

İktisadi organizasyonlar üstündeki daha verimli üretim şekilleri için yapılan baskılar ilmi ve teknolojik gelişmeler, yaşam kalitesini yükseltme istek ve gayretlerin iyi eğitilmiş çalışan güce olan gerekliliği artırır. Kalifiye iş gücü yetiştirmek, yetiştirilmişlerin niteliğini yüksek bir seviyeye çekmek milli ekonominin güçlü bir hal almasını

sağlayacağından daha da dengeli bir yaşam ortamı oluşturmaktadır. Meslek ve teknik eğitimi için harcanan yatırım sosyal, eğitimsel ve ticari alanlardan diğer sahalara nazaran daha çok gelir elde eder. Ayrıca, kişisel ve toplumsal refah düzeyi maddi zenginlikten ziyade önem taşır.

1.3.2.3. Bireysel Gereksinim

Meslek ve teknik eğitimine ihtiyaç duyulan gereksinimlerin, toplumsal ve finansal temeli olduğu gibi bunların kaynaklandığı kişisel farklılıklar da bulunmaktadır. Gereksinimler söz konusu hizmetlerden yararlanacak bireyler açısından bakıldığında beş farklı grup olarak sınıflandırılabilir (Alkan vd., 1991: 16).

İlk grupta genel olarak 13-18 yaşları aralığındaki gün boyu öğrenim aktivitesi içindeki eğitim alan, orta öğretimde okuyan öğrencilerden oluşan gruptur. Bu yaş aralığındaki gençlerin eğitimlerini tamamladıklarında bir meslek alanında hayata atılabilmesi ve bu alanda ileriye gidebilmeleri için kendilerine gerekli görülen bilişsel, yetenek ve davranış sahalarında kazandırılacak hususiyetleri verebilen programlara ihtiyaçları vardır.

İkinci grubu, orta öğretim eğitimi sonrasında orta eğitim sonrası düzeydeki genç ve yetişkinler oluşturur. Bu grubu oluşturan kişilerin yüksek seviyede gerekli mesleklere hazırlanmaya ve yahut mesleklerinde ilerlemeye gereksinimleri bulunur. Sonraki grubu ilk, orta ve lise döneminde eğitimini bitirmeden eğitim kurumundan ayrılmış ve iş yaşamına atılmış kişiler teşkil etmektedir.

Genellikle geçici nitelikte ve ileri bir bilgi ve beceriyi gerektirmeyen işlere giren bu gençler eğitim eksikliği yüzünden kısa zamanda işsizlik sonucu ile karşı karşıya kalmakta; çalıştıkları işlerin sürekli olmadığını ve ilerleme olanağı bulunmadığını görmektedirler. Bu gruptaki gençlerin tüm gün okula devam ederek geçerli ve sürekli bir mesleğe hazırlanma olanağı verecek programlara gereksinimleri vardır.

Dördüncü sırayı alan grupta ise, yetişkinler artık çalıştıkları mesleklerde gelişime ihtiyaç duyan bireylerdir. Teknoloji alanındaki gelişmeler sebebiyle iş dünyasında yeni şartlara ayak uydurmak için bilgi ve becerilerin daima yenilenmesi gerekmektedir. Bundan ötürü, bu grubu meydana getiren bireyler periyodik bağlamda mesleki gelişim programlarına dahil olma gereksinimi hissederler.

Zaman içinde meydana gelen bedeni, zihni, toplumsal ve psikolojik engeller sebebi ile çalışamaz vaziyete gelmiş, mesleğini yitirmiş engelli bireyler bir diğer grubu oluşturur. Bu gruba dahil olan genç ve yetişkinlerin toplumsal hayata kazandırılmaları gereklidir. Bu kişilerin özel hallerine uygun düşecek eğitim programlarına ihtiyaçları bulunmaktadır. Umumiyetle bu gereksinim, mesleki rehabilitasyon programlarıyla temin edilir (Alkan vd., 1991: 17).

1.3.2.4. Ulusal Gereksinim

Toplumsal, iktisadi ve kişisel çerçevede dahilinde, genel bir nazarla söz edilen mesleki ve teknik eğitime olan gereksinimin ulusal düzeydeki durumunun da incelenmesi faydalı olacaktır. Ulusal gereksinim konusu, ulusal bazdaki hususi koşullarla meslek ve teknik eğitimi arasındaki ilişkilerin tespiti açısından gereklidir.

İlgili araştırmalardan anlaşıldığına göre, zamanımızda Türk halkının başlıca eğitim problemleri:

- İlköğretim seviyesinde bütün bir temel eğitim,
- Ortaöğretim seviyesindeki kapsayıcı bir teknik insan gücünün eğitimi,
- İstihdam sahası ve eğitim arasında işlevsel eşgüdümün oluşturulmasıdır.

Toplum içinde okuma-yazma oranının düşük olması ve eğitim için ayrılan kaynakların sınırlı olması eğitimde öncelik verilen konunun "zihinsel mükemmeliyet" olmaktan ziyade "ekonomik verimlilik" ilkesine yoğunlaşmasını gerektirmektedir. Bu durum ise, bütün yurt genelinde etkin planlanmış, işlevsel bir meslek ve teknik eğitim sisteminin geliştirilmesi ve etkin halde uygulanması anlamına gelir. Söz konusu gereksinimin sebepleri aşağıdaki gibi listelenebilir (Alkan vd., 1991: 18):

- Kırsaldan şehire göç eden nüfusun gerekli olan bilgi ve yetenek ile donatmak,
- Teknik açıdan ihtiyaç duyulan insan gücünün temini,
- İşsizlik probleminin çözümüne katkı sağlamak,
- Tabii kaynakları daha verimli kullanabilme,
- Üretimdeki verimi arttırmak,
- Kişilerin üretim açısından kapasitelerini yükseltmek,

- Tarımsal üretimden sanayileşmeye geçişi kolaylaştırmak,
- Eğitimi güçleştiren finansal engelleri yıkmak,
- Eğitimde gerekli olan fırsat eşitliğini hayata geçirmek,
- İşin içtimai ve iktisadi önemini öne çıkarmak,
- Meslek sahası rehberliği ve danışmanlık hizmetlerini temin etmek,
- El sanatlarının kalite düzeyini arttırmak.

Sonuç olarak, milli insan kaynaklarının verimliliğini arttırmak açısından iş dünyasındaki koşullar, her bir meslek arasındaki temel farklılıklar ve genç neslin farklı istekleri göz önünde bulundurularak mesleki ve teknik eğitim programlarının geliştirilmesi gerekir. Kişilerin ihtiyaçları açısından değişik eğitim periyodları ve mesleki etkinlik safhalarında çeşitli mesleki ve teknik eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğu kabul edilmektedir (Alkan vd., 1991: 18).

1.3.3. Muhasebe Eğitiminin Amacı

Bilgi ve bilgi teknolojilerinin hızla önem kazanmaya başladığı dünyamızda, bir bilgi sistemi olan muhasebe ise çeşitli karar alıcılara iletmek amacıyla finansal verileri bilgiye dönüştürmek için tasarlanmış insan, süreçler ve donanım gibi kaynakların toplamı anlamına gelmektedir. Gelişmeler doğrultusunda muhasebe bilgi sisteminin önemini giderek artmaktadır. “Enron” vakası ve bu vakanın etkileri işletme yönetiminden, muhasebeye, denetime, raporlamaya ve muhasebe standartlarına değin farklı alanlarda kalitenin yükseltilmesi adına ciddi ölçüde tesir etmiştir (Zaif ve Ayanoglu 2007: 123). Muhasebe; yalnızca kayıt sistemi veya vergi yasaları kapsamında bilgi hazırlayan bir sistem olarak kabul edilmemelidir.

Muhasebe; işletmenin çevresindeki değişimlerden direkt etkilenen ve kendi içinde devamlı güncellenen bilgi sistemi anlamına gelir. Bahsi geçen bütünlük içerisinde yalnızca muhasebe bilgisi yeterli değildir. İktisat, hukuk, maliye ve işletmecilik gibi bilgiler ile muhasebecilerin donanması gereklidir. Bu açıdan muhasebe eğitimindeki amaç, muhasebe bilgisinin kazandırılmasından başka, eldeki bilgileri yorumlama, analiz etme ve karar vermede kullanılmasına yardımcı olacak diğer alanlardan istifade etmektir.

Ders programları hazırlanırken muhasebe eğitiminin amacı çerçevesinde, iktisat, hukuk, maliye, işletmecilik, matematik, edebiyat, müzik ve tiyatro gibi genel eğitim

derslerine muhasebe dersleri kadar yer verilmelidir. Zaif ve Ayanoglu'na (2007) göre eğer bunun aksi bir durum söz konusu olursa, muhasebe eğitimi almış öğrenciler, işletmelerin ihtiyacını karşılamada yetersiz kalacak ve finans ve mühendislik gibi alanların bu boşluğu doldurmasına neden olacaktır.

“Muhasebe eğitimindeki amaç; öğrenciye bu mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaktır. Bilgi, muhasebe biliminin özelliğince kuram ve uygulamada birlikte değerlendirilerek sunulmaktadır. Amaca yönelik etkin bir muhasebe eğitimi sunabilmek için aşağıdaki soruları mercek altına almak gerekmektedir (Zaif ve Karapınar, 2002: 111):

- *Muhasebe bilgilerine olan ihtiyacın düzeyi nedir?*
- *Muhasebecinin işi sadece ortaya çıkan mali olayları kayıt altına almak mıdır?*
- *Bir meslek mensubu olarak yetiştirilen öğrencilerin muhasebe bilgilerini kullanma becerisi ne kadar geliştirilebilmektedir? Mevcut eğitim programı bunu gerçekleştirmek için yeterli durumda mıdır?*
- *Öğretim elemanı klasik ve modern tüm öğretim tekniklerini kullanabilmekte midir?*
- *Üniversitelerde öğretim elemanının öğretim tekniklerini kullanmadaki kısıtları nelerdir?*
- *Mevcut not verme sistemi öğrenciyi öğrenmeye teşvik etmekte midir?”*

Muhasebe eğitimindeki programları değişen dünyada ihtiyaçları karşılayacak biçimde yapılandırılmalı ve öğrencilere, iletişim kabiliyetleri, bilgiyi oluşturma ve kullanma becerileri, karar alma yetenekleri, muhasebe, denetim ve vergi bilgileri, işletmecilik ve ilgili bilgileri ve liderlik becerilerini de kazandırılmalıdır. Ders programlarında yer alacak muhasebe dersleri konusunda ise, muhasebe temel kavram ve ilkelerinin öğrencilere kazandırılması ve finansal bilgilerin analiz edilerek karar almada kullanılması hedeflenmelidir (Zaif ve Ayanoglu 2007: 123).

Kapsamlı bir mesleki eğitim, mesleğin gerektirdiği teknik kabiliyetlerle birlikte meslek ahlakının da öğrencilere kazandırılması durumunda mümkün olabilir. Bu yüzden de eğitimin kalitesi; öğretim elemanı, öğrenci ve ders programları bağlamında bu hedefe

ulaşmak için eş zamanlı olarak üzerinde durulmasına bağlıdır. Özellikle üniversitelerde ders programları ve ders içerikleri hazırlanırken, muhasebe eğitiminin hedeflerinin yanı sıra öğrenilen bilgilerin öğrenciler tarafından uygulanabilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Kalıcı öğrenme bu şekilde gerçekleşebilir (Zaif ve Ayanoglu 2007: 125).

Başka bir tanımda ise, muhasebe eğitimindeki amaç; muhasebe eğitimini alan kişilere işletme açısından yararlı olabilecek verilerin neler olduğunun izah edilmesi, bu verilerin kaydedilmesi, tasnifi, kaydedilen verilerin gerçeğe uygunluğunun kontrol edilmesi, gerekli raporların hazırlanarak üzerinde yorum yapılması ve karar vermede kullanılması ile elde edilen bilgilerin uygulanması hususunda kişilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel muhasebe eğitimi anlayışında muhasebecilik işini ve vazifesini yerine getirebilecek seviyede gerekli olan bütün konuların detaylıca anlatılması muhasebe hesap işleyişlerinin ve muhasebe kayıtlarının öğretilmesini tanımlar. Lakin globalleşmenin tesiri ile muhasebeyle alakalı düzenlemelerin ve kuralların artışı ve muhasebe sistemlerinde ortaya çıkan yeni bilgilerin istenmesinin neticesinde, muhasebe eğitimindeki gelenekçi anlayışta bazı değişimlere gidilmesi gerekli hal almış bulunmaktadır (Süer, 2007).

Muhasebe öğretimi, öğrencilere vizyon katan, kantitatif metotların yerine kalitatif metotları da kapsayan, insani davranışların irdelendiği ve anlamlandırılmaya çalışıldığı, tüm sorunların kantitatif metotlar kullanmaktan ziyade, kalitatif metotlar uygulayan davranış muhasebesi biçiminde olması gerekmektedir. Muhasebe alanında gereksinimleri hissedilen ara eleman ihtiyacını orta öğretimdeki muhasebe eğitiminin temel amacıdır. Orta öğretimdeki muhasebe eğitimi, uygulamaya yöneliktir ve mesleki eğitimi tamamıyla kapsar. Çünkü, muhasebe eğitimi veren yükseköğrenim kurumlarında teorik eğitim de bulunmaktadır (Süer, 2007: 18-19).

Öğrenme ortamındaki ideallik düzeyine göre her öğrencinin öğrenme tarzının belirlenip dersin o tarza uygun işlenmesi ve öğrencinin ise kendisinden beklenen sorumluluğu göstermesi gerekir. Fakat bir ara yol olarak derslerde öğrencilerin öğrenme tarzlarının saptanması ve elde edilen sonuçlara göre konu anlatımında kullanılacak tekniklerin seçilmesi mümkün olabilir. Derslerde kullanılan görüntüye dayalı teknikler,

örneğin; PowerPoint programında hazırlanmış sunumlar ve kitaplarda kullanılan renklendirilmiş görsel efektlerle de olabilir (Akman ve Mungan 2004: 7).

1.3.4. Muhasebe Eğitiminin Önemi ve Kalitesi

İşletmeler açısından bakıldığında muhasebe meslek mensubu işinde uzman ve teknolojiye ayak uydurmuş olması gerekmektedir. Fakat, muhasebenin sosyal sorumluluk kavramı gereğince toplum tarafından bakıldığında ise muhasebecinin ilaveten iyi bir mali analiz, girişimci, pazarlamacı, yönetici, iletişim kuran, halkla ilişkilerde uzman olması beklenmektedir. Bu özelliklerin bir muhasebe meslek mensubunda olması için hesaplarla veya kayıtlarla ilgili yaşanan güncellemelerin mutlaka muhasebe eğitimine yansıtılması gerekir. Örneğin, muhasebe dünyasında yaşanan güncellemelerden UFRS finansal raporlamalarda çeşitli farklılıklar getirmiştir ve bu farklılıklar hemen hemen tüm dünyada kabul edilmiştir. Bundan sonraki süreçte UFRS`den bağımsız bir muhasebe eğitimi düşünülemez (Bradbury, 2015).

Rekabetin artması, küreselleşme, ticari sınırların ortadan kalkması gibi durumlar ile muhasebe günden güne değişmekte ve muhasebe meslek mensupları bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmaktadırlar. Değişimleri yakalayabilmek için iyi muhasebe eğitimi gerekmektedir. İyi muhasebe eğitiminin temel yapıtaşlarından birisi de, eğitimi veren kişilerin almış olduğu eğitimin kalitesidir. Akademisyen, eğitmen ve öğretmenler mevcut teknoloji ve güncellenen değişikliklere göre müfredatlarını hızlı bir şekilde güncellemelidirler. Mesleki olarak muhasebe fonksiyonunun geliştirilmesinde üniversitelerdeki muhasebe eğitim kalitesinin artırılması gerekmektedir (Cheng, 2007: 581). Bunun için hem mesleki hem eğitim alanında standardizasyon işlemleri yürütülmektedir.

Muhasebe eğitimi, bilgi teknolojisi kullanımı unutulmadan, vergilendirme, muhasebe yöneticiliği, hesap uzmanlığı gibi muhasebe alt sistemlerini de destekleyerek verilmelidir yani muhasebe eğitimi teknoloji ile desteklenmelidir. Derslerin bilgisayar desteği ile yapılması web tabanlı muhasebe programlarının öğrencilere aktarılması hem meslek mensupları için hem de işletmeler için birçok avantajı beraberinde getirecektir. Ayrıca e-ticaret, sistem danışmanlığı, vergi danışmanlığı, finansal analiz, raporlama,

planlama gibi özel danışmanlık alanlarında muhasebe meslek mensuplarının kaliteli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (Albert ve Sack, 2000: 16).

Kalite olarak muhasebe mesleği ile muhasebe eğitimi arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Çünkü gelecekte bu mesleğin imajı, yalnızca eğitim kalitesinin artırılmasıyla sağlanabilir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte işletmelerin de değişime uğraması, muhasebe eğitiminde kullanılan yazılı anlatım, sözlü anlatım, muhasebe ders kitaplarının kullanılması gibi geleneksel öğretim metotlarının da değişimi gerekmektedir. Değişen çevre ile uyum ve muhasebe eğitiminde kaliteyi artırmak amacıyla geleneksel öğretim metotlarının yerini daha çok uygulamaya dönük metotlar almalıdır. Bu metotlar içerisinde gerçek işletmelerle çalışma, örnek olay analizleri, teknoloji kullanımı, takım çalışmaları ve geri bildirim alıştırmaları gibi metotların muhakkak yer alması gerekmektedir (Çelik ve Gürdal, 1999: 54).

Muhasebe eğitimindeki temel gaye, finansal bilgileri kullanmaya ihtiyaç duyan ilgililere bu bilgilerin doğru ve güvenli bir biçimde taktim edilmesi hususunda eğitim vermek ve bu uygulamalara da aynı çerçeve içinde yön vermektir. Uygulayıcılar yükseköğretimde okutulan muhasebe eğitiminden ne gözdiklerini tam manası ile elde edemediklerinden muhasebe elemanlarını da ayrıca bir eğitim dahilinde bulundurlar ve bu uygulayıcılar esasında bu kurumlardaki muhasebe açısından verilen eğitimi yeterli görmemektedirler. Her ne kadar üniversitelerdeki eğitimi meslek mensubu yetiştirilmesi amacı ile donatılsa da muhasebe eğitiminde pratiğe ve uygulamaya yerinde bir önem gösterilmesi gereklidir. Teorik eğitim haricinde olması gereken uygulamaların da eğitim süresi boyunca verilmesi pratik amaca daha yakındır (Gökçen, 1998: 44).

1.3.5. İşletmelerde Muhasebe Eğitiminin Önemi

Sürekli değişim içinde bulunan dünyamızda söz konusu değişim teknolojik, ekonomik, ticari, sosyal, politik ve diğer tüm alanlarda gözlemlenmektedir. Hem küreselleşme hem de bölgesel bloklaşmanın etkisiyle rekabet yapısı kendine özgü bir biçim almış bulunmaktadır.

Bu gelişmeler ışığında, işletmelerin yönetim faaliyetleri ve politikaları önemli değişiklikler yaratmaktadır. Yaşamlarını sürdürmeleri adına işletmelerin bu değişimle uyum içinde bulunmaları ve oluşan yeni rekabet ortamında rekabet edebilmeleri bir

zorunluluk haline dönüşmüştür. İşletmenin dili sayılan muhasebe ise bu değişimleri takip etmeli, bunlara adapte olarak gelişmeli ve işletmeler hakkında mali bilgi üretme fonksiyonunu yerine getirmelidir. Muhasebe bir bilgi sistemi olarak geniş bir kitle için işletmeyle ilgili ekonomik bilgileri belirler, biriktirir, işler ve iletir. Muhasebe bilgi sistemi çeşitli karar alıcılara iletmek üzere finansal verileri bilgiye dönüştürmek için tasarlanan insan, süreçler ve donanım gibi kaynakların toplamını ifade etmektedir. İşletmeler açısından karar alma sürecinde bilginin ve dolayısıyla bilgi sisteminin önemi büyük önem taşımaktadır. Mevcut rekabet ortamlarında karlı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için işletmelerin çok önemli olan rekabet edebilme ve kaynakları etkin kullanma, zamanlı, yeterli ve doğru bilgi üretebilecek iyi bir bilgi sistemine sahip olması mümkün olabilmektedir (Kalmış ve Yılmaz 2004: 1).

Söz konusu değişime ayak uydurması adına, muhasebe alanı muhasebe bilgi sistemini oluşturan insan, süreçler ve donanım kaynaklarını sürekli geliştirmelidir. Donanımın teknolojik gelişmelerle beraber iyileştirilmesi ve kullanılması gerekir. İnsan kaynağı ise muhasebe bilgi sisteminin temelini dayandır. Çünkü muhasebe, uzmanlık bilgisine dayanarak yerine getirilen bir alandır. Dolayısıyla muhasebeci, gerekli uzmanlık bilgisi olan muhasebe, işletme, yönetim, iktisat, üretim, pazarlama, finans, mali ve diğer mevzuat vb. olmalı ve bu bilgisini en iyi şekilde yerine getirecek gerekli donanıma ve donanımı kullanma yeterliliğine sahip olmalıdır. Muhasebecilerin yeterlilikleri ve niteliklerini geliştirilerek kalitelerinin artırılmasının temeli, eğitim ve görgülere dayanır.

Nitekim muhasebe mesleğinin kalitesinin artırılmasının temel yolu, muhasebe uzmanlık bilgisini gerektiren konularda eğitimin kalitesinin artırılmasıdır. Muhasebe uzmanlık bilgisi eğitiminde, lisans düzeyindeki eğitimin önemi büyüktür. Lisans düzeyindeki eğitimin temel unsurları; verilen dersler, derslerin içerikleri, ders verme şekli, ders verme araçları, donanımı ve ortamı, ders alan öğrenciler ve dersleri veren öğretim elemanlarıdır (Kalmış ve Yılmaz 2004: 2).

Süer'e göre bilgisayar teknolojisindeki son gelişmeler sonucunda muhasebe, yönetime dönük bir bilgi sistemi olarak örgütlenmesi halinde etkili bir yönetim aracı olarak kullanılabilir. Muhasebe sisteminde görev alan nitelikli personelin alanları ile ilgili gerekli bilgi ve beceriye sahip olması ile işletmeyle ilgili kararlar alınmasına yardımcı olacağı muhtemeldir. İşletmenin mali sistemini yöneten kişilerin yanında, bu

sistemde sorumluluk alacak kişilerin de, muhasebeye ilişkin bilgi ve becerilerinin yeterli düzeyde olması, muhasebe sisteminden sağlanacak bilginin sağlıklı ve güvenilir olmasını sağlar. Süer, teorik bilginin yanında, uygulama, olaylara süreç içerisinde tanık olma ve sürecin parçası olma sonucu kazanılan bilgi, beceri ve deneyimlerin daha kalıcı olduğunu yadsınamaz bir gerçek olarak kabul eder (Süer, 2007: 16).

1.3.6. Muhasebe Eğitiminden Beklentiler

Her alanda olduğu gibi muhasebe meslek mensuplarının da sahip olduğu görevler, zamanla değişime ve gelişime uğramaktan kaçınmazlar. Daha önceki dönemlerde sadece ticari defterlere kayıt yapmaktan başka bir faaliyet olmayan algılanan muhasebenin, işletmelerin ilişkili oldukları kişi ve kurumların artmasıyla yerine getirilmesi gereken görevleri de artmış bulunmaktadır. Elbette ki söz konusu görevlerin tümünün sadece muhasebe meslek mensubunca yerine getirilmesi mümkün olmaz. Meslek mensuplarının bu görevleri yerine getirirken en büyük yardımcıları, özellikle ticaret meslek liselerinde muhasebe eğitimi almış ara elemanlardan oluşur.

Muhasebe meslek mensuplarının görevlerini daha verimli yerine getirmesinde en büyük başarı, hiç şüphesiz teknoloji ile mümkün olacaktır. Modern bilgi teknolojilerinin kullanımının her alanda yaygınlaşması, muhasebeden beklenen görevlerin yerine getirilmesini de kolaylaştırmış bulunmaktadır. Bununla da yapılan işler daha kolay ve daha hızlı yerine getirilir. Bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, meslek mensuplarının işlerini kolaylaştırır bile, teknolojiyi kullanacak kişilerin de bu konuda iyi bir eğitim almış olması gerekmektedir. Zaman ve insan gücü boşa harcanmamış olması bu sayede mümkün olabilir.

Muhasebe eğitimi almış olan kişilerden, işletmelerin kayıtlı bulunduğu vergi dairesi, sosyal güvenlik kuruluşları, belediye vb. kuruluşlarla yapılan yazışma, çeşitli nedenlerle düzenlenen beyanname, bildirme ve belgelerin düzenlenmesi, hangi belgenin hangi sürelerde düzenlenip hangi makama verilmesi gerektiği konusunda bilgi sahibi olması beklenir. Söz konusu belgelerin bazılarının elektronik şekilde internet üzerinden düzenlenmesi konuları da talep edilen yeterlilikleri gerektirir. Muhasebe eğitimlerine katılmış kişiler, gerektiğinde bilgisayar programlarında veya gerçek defterlerde muhasebe kayıtlarını yapabilecek, ihtiyaç duyulan bütün mali tabloları düzenleyebilecek,

işletme hesap özeti, mizan ve diğer belgeleri ve bilgiyi sağlayabilecek niteliğe sahip olmalıdır. Bu sektör, işin doğası gereği işletmeler ve işletmelerin ilişkili olduğu kişi ve kuruluşlarla sürekli iletişim haline olurlar. Bu yüzden de muhasebe eğitimi almış kişilerin, insan ilişkileri konusunda da yeterli olmaları talep edilir (Süer, 2007: 20).

İster bağımlı ister serbest çalışanlar olsun muhasebe alanındaki uygulamacılar, muhasebe uygulamaları sırasında, muhasebe elemanlarına ihtiyaç duyarlar. Bu zaman muhasebe elemanlarının seçiminde, muhasebe eğitimleri önemli faktör olarak kabul edilir. Uygulamacının beklentilerini karşılayacak seviyede muhasebe eğitimi görmüş, üniversite mezunu muhasebe elemanları, hem uygulamacıların iş ağırlığını azaltacak, hem de iş bulma açısından daha da geniş şans elde edebilirler. Lakin uygulamacıların muhasebe eğitiminden beklentilerini karşılayabilmek için bu beklentilerin neler olduğu soruları düzgün cevaplanması gerekir (Gökçen, 1998: 45).

Sektördeki söz konusu beklentilerin karşılanması için bahsedilen bilgi ve becerilerin bir kısmı ticaret meslek liselerinde verilen teorik eğitim ile bir diğer kısmı ise işletmelerdeki kabiliyet eğitimi veya uygulamalı eğitim ile sağlanır. Fakat, zaman içerisinde teknoloji alanındaki gelişmeler, beceri eğitiminde yaşanan problemler ve eğitim sistemindeki bazı değişiklikler sonucunda ticaret meslek liselerindeki muhasebe eğitimini sektörün beklentilerini karşılamada yetersiz kalmaya zorlamıştır. Bunun dışında, yapılan yanlış düzenlemeler sonucu zaman zaman konuyu bilen fakat uygulayamayan bireyler de yetiştirilmiştir. Yapılan yeni düzenlemelerden daha önce ticaret meslek liselerindeki muhasebe eğitimi uygulamadan uzak, teoride kalan bir biçimde sürdürülmüştür. Yani öğrenciye yeterli uygulama imkânı tanınmadığından verilen muhasebe eğitimi kağıt üzerinde kalmıştır.

Öğrenciye verilmesi gereken bilgi çoktu, lakin bu bilginin verilmesi ve uygulanabilmesi için ayrılan zaman yetersiz düzeyde kalmıştır (Süer, 2007: 20).

1.4. MUHASEBE EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve MEVCUT DURUMU

İlk muhasebe eğitimi olarak Türk tarihinde, Felakalay Tebrizi adında muhasebeciden bir kitap yazması istenmiş ve İlhanlılar Döneminde yaşayan vezirlerden birinin evladına muhasebe dersi verilmiştir. Bu istek üzerine tarihteki ilk muhasebe kitaplarından birini Tebrizi tarafından kaleme aldığı belirtilmektedir. Uzun yıllar

zamanının muhasebe konusu ile ilgili bilgi edinmek isteyenlere hesap, kayıt işlemleri ve kuralların anlatıldığı kitap olarak bilinmektedir (Aysan,1995: 111).

Muhasebe eğitimi Osmanlı döneminde, usta ve çırak ilişkisine dayalı olarak yürütülmüştür. İlerleyen dönemlerde "terbiye" olarak ifade edilen eğitim türü olmuştur ki, belli bir bilim dalında yetiştirme ve geliştirme etkinliği olarak ifade edilir. Osmanlılarda 'tedris', 'talim' adı ile bilinen öğretim, bir amaca istikametinde bilgileri öğretilmesi işidir. Bu yüzden eğitim ve öğretimin temel amacı, insanlara gerekli olan bilgi, kültür, değer ve bir takım davranışların kazandırılmasıdır. Eğitime verilen önem Selçuklu döneminden sonra Osmanlı'da eğitim müesseselerinin gelişmesiyle devam etmiştir.

“İlk ticaret lisesi 1883'te kurulmuş ve 1947 yılında öğrenci sayısı artınca yeni bir ticaret lisesi de yapılmıştır. Mesleki ve Teknik Öğretim kapsamındaki Erkek, Kız Sanat ve Teknik, Sağlık, Ticaret, Tarım ve diğer meslek okulların kuruluşu da 1940`lı yıllarda olmuştur” (Aydın, 2007: 25).

İlk muhasebe eğitimi 1883 de “Ticaret Mekteb-i Ali'si” okulunda verilmiştir. Bu okul günümüzdeki Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesinin ilk formasıdır. Ayrıca bu okullardan başka, Rum ve Yahudi okullarında da muhasebe eğitimi verilmekteydi (Karaca, 2004: 52).

Önemli olan diğer bir etken ise, Batı ülkelerindeki muhasebe uygulamalarının “kopyacılık derecesine varan” etkileri Türkiye`de muhasebenin gelişmesine katkı sağlamıştır. İşte bu kopyacılığın sebebi olarak Türkiye`de sanayileşmede diğer ülkelerden teknik anlamda yardım alınması, ders verecek öğretim elemanlarının başka ülkelerde eğitim görmesi ve yabancı öğretmenlerin Türk eğitiminde yer edinmesi sayılmıştır (Lalik, 1980: 123).

1960 sonrasında ise, kamu ve özel sektör işletmeciliği ile vergi kanunlarında ortaya çıkan değişiklikler muhasebe sisteminin ürettiği bilgilerin önemini daha da artırmıştır. Üniversite sayısındaki artış ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ile aynı istikamette eğitim işi yapan çeşitli lisans ve ön lisans alanlarında muhasebe eğitimi işini yapan kuruluşların artması muhasebe eğitiminde kapsam ve biçim gibi çeşitli açılardan gelişmeler yaşanmıştır (Kaya ve Daştan, 2005).

Eğitim kurumlarında verilen derslerin içerikleri dahilinde Tekdüzen Muhasebe Sisteminin uygulanması ile birlikte bu sisteme uygun hale getirilmiş ve böylece muhasebe eğitimine uyumu sağlanmıştır (Bayazıtlı, 2000: 40).

Günümüzde muhasebe eğitimi orta öğretimdeki ticaret meslek liselerinde, meslek yüksekokullarında ve yükseköğretim kurumlarında başarı ile yürütölmektedir.

1.5. MUHASEBE EĞİTİMİNİN KAPSAMI ve AZERBAJYCAN`DAKİ MEVCUT DURUM

Muhasebe ilminin Azerbaycan`da pek de uzun tarihinin olmadığı bilinir. Azerbaycan`da muhasebe bilimi eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) devrinde gelişimi başlamış ve bugüne değin devam edegelmiştir. Bundan ötürü, Azerbaycan`ın muhasebe tarihçesini iki döneme ayırmak yerinde olacaktır. SSCB devrinde mevcut muhasebe durumu ve bağımsızlık devri (Azerbaycan Cumhuriyeti (AC) sonrası muhasebe eğitimi alanındaki ilerlemeler temel çizgileriyle açıklanacaktır.

1.5.1. SSCB Döneminde Azerbaycan`da Muhasebe

Yalnız devlete ait işletmeler olmuş ve bu işletmelerde istatistik ve yönetim muhasebe raporlarının kullanıldığı bilinmektedir. SSCB zamanında muhasebe sisteminde Vergiler Bakanlığı gibi kamu kurumlarına rapor vermek zorunluluğu bulanmamıştır (Aliyev, Salahov, 2002). Bu nedenlerden dolayı, muhasebe biliminin eğitimi temel olarak ihtiyaç duyulan konularda ağırlıklı yapılmıştır.

Muhasebenin temel amacı örgüt içi ve dışında bulunan bilgi kullanıcılarına yönelik iktisadi ve parasal nitelikli bir veri akışı sağlamaktan ziyade sosyalist malvarlığının kontrolü, devlet kalkınma planlarının uygulanması ve ürünün maliyet değerinin tam hesaplanabilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu amaca örgütlerin finansal işlemlerinin devlet tarafınca sıkı denetimi vasıtasıyla ulaşılmıştır. Maliyetlerin hesaplanabilmesi, üretim giderlerinin kontrol edilebilmesi, hammadde kullanımını, dönem sonundaki raporların hazırlanarak sonucun tespiti, işletme aktiflerinin bulunduğu durumun gözden geçirilmesi ve aktiflerin istifadesinin denetimi devlet eliyle yönetilmiştir (Ahmedov, 2007: 26).

Söz konusu dönemde iktisadi varlıklar yalnız ve yalnız devlet tarafından üretildiğinden, özel kesimlere yer verilmediğinden tüm iktisadi varlıklar devlet elinde toplanmakta ve tahsis edilmekteydi. Söz konusu dönemle ilgili verilen temel bilgiler muhasebe eğitiminin hangi düzeyde olması ile ilgili fikir oluşturur.

SSCB`de mevcut olmuş iktisadi ortam diğer birlik dışı devletlerden en önemli farkı, oradaki bütün ticari işletmelerin bir tek sahibinin devlet olmasıdır. Bu durum muhasebe kayıt sistemini ve eğitimini ciddi etkilemiş ve muhasebecilerin başlıca amacı devlete mali veri sunmak olmuştur. (Cafarov, 2002: 14).

Hacıosmanoğlu muhasebe eğitimi tarihçesinde önemli hususları şu şekilde sıralar (Hacıosmanoğlu, 1982: 26):

- 1736 – Rusya sınırları içinde muhasebe hakkında ilk eser yayımlanır,
- 1772 – Çar Petro devrinde ülkede çift kayıt anlayışına dayanan bir yöntemin tesisi,
- 1772 – Ticari Bilimler Akademisi Moskova`da faaliyete başlaması,
- 1773 – İlk defa çift kayıt yöntemi üzerine ders kitabının neşredilmesi.

Bilim tarihçileri Azerbaycan`da muhasebe eğitiminin gelişim sürecini aşağıdaki gibi sıralamaktadırlar (Aliyev vd. 1998):

- 1864-1898 muhasebenin bir bilim dalı olarak kabul edilmesi;
- 1898-1917 muhasebe ilminin geliştiği dönem;
- 1917-1936 devletin mülkiyetine dayalı ve devlete aidiyetinde bulunan muhasebenin oluşumu dönemi;
- 1936-1990 muhasebe eğitim sisteminin güçlenip ve geliştiği dönem;
- 1990`lı yılların ardından piyasa ekonomisine dayalı muhasebe eğitime yöneliş.

Ayrıca muhasebe eğitimi ile ilgili önemli adımlardan biri de, 1972 yılında günümüzde Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) olarak bilinen eğitim kurumunda Muhasebe ana bilim dalı kurulmuş ve lisans düzeyinde muhasebe eğitim süreci geliştirilmiştir.

1.5.2. SSCB Dönemi Sonrası: Azerbaycan`da Muhasebe Eğitimi

SSCB`nin bölünmesinden sonra oluşan para, bankacılık, dış borç, ödemeler dengesi veya reel sektör krizleri makro açıdan ekonomiyi, işletmeleri ve eğitimi olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanan zorluklarla birlikte yükselen döviz kuru, para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler Azerbaycan`ın gelişim sürecini yavaşlatmıştır. Ayrıca, “SSCB dönemi bittikten sonra bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti`nin ekonomisinin hızlı gelişiminde muhasebenin rolü inkar edilemez. Öyle ki bu yıllarda muhasebe kendi gelişim sürecini bulmuş ve bugüne kadar devam ettirmektedir” (Abdullayeva, 2006: 64).

AC`i bağımsızlığını elde edişinden hemen sonra yurttan yeni faaliyetlerin oluşması ülkenin ekonomisinde harici tüzel ve gerçek kişiler tarafından koyulan sermaye ile ithalat ve ihracat aktivitelerinin hızlı bir şekilde artışı yerli işletmelerde yabancı iş adamlarından alınan siparişlerle, mal ve hizmet sahasının gelişmesi, yeni bir ekonomik sisteme geçiş ile pek çok ekonomik yeniliklerin hayata geçirilmesi, demokratik sistemin uygulanması ve bu sistemin geliştirilmesi, milli muhasebe ve maliye uygulamalarının uluslararası düzeyde standartlara uyum sağlamasına gerekli olan ihtiyacı artırmaktadır (Degos, 2007).

AC Bakanlar Odasının 2003 yılında, 29 sayılı kararıyla “Uluslararası Muhasebe Standartlarına” geçiş amacı ile “MMS`nin 2003-2007 yıllarında hazırlanması ve uygulanması ile ilgili Program” onaylanmıştır. Bu program sonucunda muhasebe eğitiminin yeni bilgi teknolojisinin taleplerine uygunlaştırılması, aynı zamanda yeni muhasebe eğitim programlarının hazırlanmasına olanak sağlamıştır. Uluslararası muhasebe standartlarının ülkede önem kazanması muhasebe eğitimi için de yeni bir dönem başlatmıştır (Karcıoğlu ve İbadov, 2014: 520).

AC 1991 yılında kendi bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığın ardından Azerbaycan`da içinde yaşanan vakalar ve piyasa ekonomisine yeni geçiş yapan ülkenin ekonomisinin grafiğindeki ciddi dalgalanışlar, üretimdeki ve tüketimdeki dengeyi bertaraf ederek makro düzeyde ülkenin ekonomisine, mikro düzeyde ise işletmelere genel anlamda negatif yönde tesir etmiştir. Ülke ekonomisinin “ayakta kalması” amacıyla yapılması gereken yeniliklerin hayata geçirilememesi, devletin sahip olduğu bütçenin ciddi bir kısmının savaş için sarf edilmesi, arazisinin %20`nin işgale uğrayarak bir milyonu aşkın nüfusun göçmen konumuna gelmesi eğitimin gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca, yabancı yatırımcıların ülkeye gelememesi ve özelleştirmenin sanayi

alanında pratikte başlatılamaması, serbest piyasa ekonomisine geçişi ile ilgili gerekli strateji planının elde bulunmaması, Ermeni devletiyle arada bulunan savaş durumu, Rusya tarafından Azerbaycan`a ulaşım eksenli ambargo koyulması ve Çeçenistan`la muharebe halinde bulunulması sebebiyle büyük öneme haiz petrol taşıyan iki boru hattından istifade edilememesi yönündeki askeri ve politik sorunlar tüm eğitim dallarının gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Özetle 1991-1994 yılları bağımsızlık sonrası ciddi problemlerle yüzleştiği, Azerbaycan`daki toplumsal ve siyasal sorunların bir buhrana dönüştüğü, savaş halinin yaşandığı, serbest piyasa ekonomisine geçiş yolunda çok ciddi kötüye kullanımların meydana geldiği bir dönem olmuştur.

“Azerbaycan bağımsız olduktan sonra yönetim sisteminin kendine gelmesi birkaç yıl sürdü ve 1993`de otuz yıldan fazla devlet yönetimi deneyimine sahip olan Haydar Aliyev`in Cumhurbaşkanı seçilmesi ile birlikte Azerbaycan yönetiminde önemli değişiklikler olmuştur. Bu tarihten başlayarak Azerbaycan`da her alanda, aynı zamanda muhasebe sistemi ve eğitiminde gelişme başlanmıştır” (İbadov, 2014: 152).

Günümüzde, muhasebe eğitimi meslek yüksekokullarında, üniversitelerde ve diğer özel ve kamu kuruluşları tarafından düzenlenen seminerlerde verilmektedir. 8 meslek yüksekokullarında “Muhasebeci” bölümü, 23 meslek yüksekokulda ise “Operatör Muhasebeci” bölüm olmak üzere her yıl çok sayıda kişi muhasebe eğitimi almaktadır. Toplam 17 üniversitede ise “Muhasebe ve Denetim” bölümü vardır ve her yıl 770 kişi lisans eğitimi almaktadır. Bunun yansısı, bütün iktisadi ve idari bilimlere ait diğer bölümlerde de zorunlu olarak muhasebe dersleri verilmektedir (www.edu.gov.az).

Son olarak, 2018`in Nisan ayında “Muhasebe Hakkında Kanun”a yeni düzenlemeler yapılmıştır. Muhasebe sistemi ve muhasebe mesleği ile ilgili olarak ciddi gelişmelerin yaşanacağı beklenmektedir. Söz konusu gelişmelere paralel olarak muhasebe eğitim programlarının işletme beklentilerine daha da karşılayacağı beklenmektedir.

1.6. MUHASEBE EĞİTİMİ ve ETİK

Muhasebe eğitimin ve etik başlığı altında öncelikle etik, meslek ve meslek etiği kavramlar, genel olarak açıklanmıştır. Daha sonra, muhasebe mesleğinde etik, bu meslekte etiğin önemi, ilke ve kuralları ile ilgili temel bilgiler verilmiştir.

1.6.1. Meslek Etiği

Konuya ilk olarak etik kavramının açıklaması ile başlayacak olursak, etik kavramı günümüzde sıkça karşımıza çıkmakla beraber dünyada ve ülkemizde gündemde olan bir olgudur. Bu olgu, ahlaki boyutta iyi, kötü, doğru yanlış kavramları ile ilişkilendirilir. Bu çerçevede, etik kavramı tanımlanırsa; kişisel ve toplumsal davranış ilişkilerinde doğru olan, doğru olmayan kötü ve iyi kavramlarını inceleyen, ahlaki ilkeler ve değerler bütünüdür. Ahlaki kavramları inceleyen ve belirli standartlar çizen bir disiplin olarak tanımlanabilir (Sakarya ve Kara, 2010: 57).

Söz konusu kavramın kökeni incelendiğinde, Yunanca “ethos” kelimesinden geldiği görülmektedir. “Ethos” kelimesi geleneklerle ilgilidir. Etik, bireyler arasındaki ilişkilerin kökeninde yer alan değerleri, ahlaki boyutta doğru ya da yanlış olan kuralları inceleyen felsefe alanıdır. Etik, yapılan eylemlerin ve davranışların ahlaki açıdan incelenmesidir (Sayım ve Usman, 2016: 248).

Etik, eyleme geçmiş bir davranışı çeşitli boyutlarda ele alarak inceler. İncelerken belirli kriterler belirler, bu kriterler davranışın olumlu ya da olumsuz, haklı ya da haksız, değerli veya değersiz gibi bir takım yönlerden inceler. Kısaca, etik insan ilişkilerinden doğan davranışların iyi ya da kötü olup olmadığı ile ilgili incelemeler yapar (Karapınar ve Çevik, 2014: 31).

Etik kavramını inceledikten sonra, meslek kavramının da izah edilerek meslek etiğinden bahsetmek yerinde olacaktır. Çünkü, herhangi bir işin meslek olarak sayılabilmesi için, uğraş alanının etik değer ve ilkelerini de içinde barındırması gerekmektedir. Bir faaliyetler bütününe meslek olabilmesi için aşağıdaki vasıfları taşımalıdır (Marşap, 1996: 119):

- Karmaşık, sürekli gelişim ve değişim arz eden bir bilgi sistemi,
- Uygulama alanında ortaya çıkan problemlerin hallinde mesleki yargı,
- Toplum yararına hizmet eden bir mesleki yükümlülük.

Bu maddeler ışığında bakacak olursak meslek, insanların yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi için maddi bir kazanç elde etmek gayesiyle bir iş kolunda belirli bir vakit çalışmalarını gibi tanımlanabilir (Özer ve Uyar, 2010: 91). Diğer bir kaynakta ise mesleğin tanımı şu şekilde geçer: bir bireyin yaşamını kazanmak ve geçimini temin için

seçim yaparak kendini verdiği iş ya da düşünce sahası veyahut üretimde bir verim elde etmek maksadı ile çalışan ve bu yolla yaşamsal faaliyetlerini sağlayacak kazancı getiren bir sahada iş yapmanın somut halidir. (Ataklı, 1992).

Meslek dalı ise, toplumun her hangi bir ihtiyacını karşıladığı zaman değer kazanır. Meslek, bireyin sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda başkalarının da yararı için yaptığı bir faaliyet veya uğraşlardır. Meslek dalları yeniliğe açık olarak, çeşitli araştırmalarla geliştirilerek zamanla kendine özgü tekniklere sahip olurlar. Meslek sistemli eğitimle kazanılmış gerekli bilgi, beceri ve tecrübelerle dayalıdır. Ayrıca meslekler, kişilerin hayatlarını devam ettirmesi ve fayda sağlamaları için yapılan uğraşlardan oluşur. Meslek üyeleri her zaman değer ve kendilerine özgü ilkeler doğrultusunda davranmalıdırlar. Çünkü meslek olarak kabul edilecek tüm uğraşların kendine özgü değer ve etik ilkeleri vardır.

Meslek etiği ile ilgili farklı tanımlar yapılmıştır. Meslek etiği, “bir meslek grubunun oluşturduğu, meslek üyelerine davranış zorunluluğu getiren, kişisel davranışları sınırlandıran, bu kurallara uymayanları dışlayan, mesleğe ait rekabeti düzenleyen, mesleği korumayı amaçlayan ilkelerin bütünü” olarak tanımlanır (Güney ve Çınar, 2012: 95).

Kutlu (2008), meslek etiğini “meslekî davranışla ilgili neyin doğru neyin yanlış, neyin haklı neyin haksız olduğu hakkında inançlara dayalı ilkeler ve kurallar topluluğudur” gibi tanımlayarak etiğin önemini vurgulamıştır. Başka bir tanımla “Meslek etiği, bütün meslek türlerinde, kişilerin tutum ve davranışlarını toplumun yapısına bakmadan evrensel olarak ahlaki bir düzeye getirmek için oluşturulmuş kurallardır” (Ayboğa, 2001: 31).

Verilmiş tüm tanımlardan yola çıkarak meslek etiği için aşağıdaki hususiyetleri listelemek mümkündür (Ayboğa, 2001: 32):

- Kişisel etiğiyle mesleki etik iç içe bir bütündür.
- Meslek etiğinin temelinde dürüstlük bulunur.
- Namus, güvenilirlik ve tutarlılık kavramları meslek etiğinde yer alarak aynı zamanda kamuya saygılı, dürüst ve sözünde durmayı gerektirir.
- Sözlerinde doğru olmayı gerekli kılar.
- Güvenilir olmak meslek etiğinin temelini oluşturmaktadır.

- Çalışmaları planlı bir şekilde sürdürmeyi gerektirir.
- İşletme meslek etiğini ilke edinirse müşterilerine ve çalışanlarına karşı dürüst, güvenilir ve saygılı davranır.
- Mesleki etik kendiyle birlikte kârı da getirir.
- İdealler ve yazılı olmayan ilkeler üzerinde temellenir.
- Meslek etiği bir işletmede tavandan tabana doğru yol alır.

Meslek etiğinin vasıflarına baktığımız zaman, hem meslek mensuplarıyla hem de meslekle ilgili tüm insanların kabul ettiği etik değerlerden oluştuğu söylenebilir. Yalnız meslek etiğinin özellikleri ile meslek mensubunda bulunması gereken özellikler birbiriyle iç içe bulunmaktadır.

Genel itibarıyla meslek etiği, genel kabul görmüş etik kuralların meslek alanına uygulanmış halidir diyebiliriz. Meslek etiğine örnek olarak muhasebe etiği, yasal etik, tıp etiği, mühendislik etiği gibi örnekler verebiliriz. Meslek mensupları hem mesleğin onuru hem kendi saygınlığı için, bağlı olduğu mesleğin etik ilkelerine uymak zorundadır. Böylece, meslek dalı ve meslek mensubu itibarı kazanmış olur.

Meslek etiği kuralları üç grupta incelenir (Ayan, 2015: 25):

- *Düzenleyici Meslek Etiği Kuralları:* Bu meslek etiği kuralının koşulları açıktır ve şüpheye yer vermez. Bu kurallar ilke ve kurullarla birleşik durumdadır.
- *İlham Veren Meslek Etiği Kuralları:* Meslek mensubunun erişmek istediği ve bunun için çaba sarf ettiği kurallardır. Bu standartlara ulaşmanın zor veya kolay olmayacağını savunur.
- *Eğitsel Meslek Etiği Kuralları:* Bu kural meslek mensubuna faydasının değil, zararının dokunacağını savunur. Bilinçli davranışı öne sürerek kişinin mantıklı düşünce ve davranışın daha faydalı olacağını belirtir.

1.6.2. Meslek Etiğinin Önemi

Meslek etiği bütün mesleklerde önemli bir yere sahiptir. Bir meslek dalına ait etik kuralların yazılı olarak belirlenmesi, ayrıca bu kurallara uyulmasının sağlanması, o meslek ve meslek mensuplarına güven açısından önemlidir (Ergün ve Gül, 2005: 144).

Küreselleşmekte olan dünyamızda vergi kaçırma gayreti gösterme, rüşvet, adam kayırma gibi topluma zarar verecek faaliyetlerde bulunma meslek etiği kurallarının öğrenilmemesi açısından önemli rol oynamaktadır. Meslek etiğini benimsememiş meslek mensupları, yalnız kendi yararlarını düşündükleri için toplum için faydasızdırlar. (İşgüden ve Çabuk, 2006: 64).

Mesleki etiğin temel ilkelerinin yararlarını aşağıdaki biçimde listelemek mümkündür (Uyar, 2005):

- Bir meslek alanında çalışanlarca bir baskı meydana getirilerek kişileri etik davranış sergilemeye mecbur bırakır.
- Kişilerin tutarlı davranmasını sağlar.
- Belirsiz olan durumlarda, ikilem arasında kalındığında doğru kararın verilmesine yardım eder.
- İşletme yöneticilerinin bütün erkleri kendinde toplayarak sahip olduğu gücü kontrol etmektedir.
- Kuruluşların sosyal ödevlerinin tanımlanmasına yardımcı olur.
- Mesleki anlamdaki çıkarları korur.

Kısacası, meslek etiğinin ilkelerinin ortaya koyulması, meslek mensuplarına etik davranışta bulunmalarına teşvik eder. Bu sayede, meslek mensuplarının karşı karşıya kalacağı problemlerde bir çözüm bulunmasında etkin rol oynar (Uyar, 2005).

1.6.3. Muhasebe Mesleğinde Etik

İş hayatında bir mesleğin etik davranışları hayata geçirmesi, o mesleğin bireyler için benimsenmesi ve mesleğin var olup ilerlemesi için önemlidir. Bu şekilde düşünüldüğünde muhasebe mesleğinde etik değerler, muhasebe mesleğinde de önemli bir yere sahiptir. Etik değerler hem meslek içerisinde mesleği icra edenler için hem de toplum için önemlilik arz etmektedir. Dolayısıyla, meslek mensuplarının muhasebe mesleğini sadece belli kalıplara göre değil de, aynı zamanda toplumu gözetererek toplumun çıkarlarını da düşünerek yapmaları gerekmektedir (Demir 2018).

Muhasebe mesleğinde meslek mensupları mesleği uygularken belli sorumluluk içerisine girerler. Bu sorumluluklar; devlete ve topluma, mükelleflerine ve işletme

sahiplerine, diğerk meslek mensuplarına olan sorumluluklardır. Meslek mensubu kişilerin kanun ve yönetmeliklere bağılı kalmak suretiyle bu sorumluluklara uymaları mesleğın sağılam temellere sahip olmasında ve mesleğın güvenilirliğı açısından oldukça önemlidir (Ayan, 2015: 25).

Muhasebe meslek etiğı, ahlaki ikilemleri içeren karar alma süreçlerinde profesyonel meslek mensuplarına yardımcı olmayı amaçlayan muhasebe disiplinin karmaşık bir koludur (Maruszewska, 2011: 27).

Muhasebe mesleğında etik, muhasebenin genel kabul görmüş ilkeleri ışığında yasalara ve toplumun yapısına uygun, güvenilir bilgilerin sunulmasıdır. Muhasebe mesleğında kabul edilen bazı etik kurallar ise; bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, güvenilirlik, mesleki özen ve titizlik, reklam yasağı, sır saklama vb. kurallardır (Zeytin, 2007: 58).

Etik kavramı 1960'lı yıllarda gündeme gelmişken Türkiye`de gündeme gelişi, 1990'lı yılları bulmaktadır. Günümüzde ise etik kavramı iş dünyasında çok önemli bir yer edinmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının, mesleklerini uygularken hem yazılı olmayan etik kurallara hem de yasal kurallara uymaları çok önemlidir. Muhasebe mesleğında yazılı kurallara uymak yasal kuralları ifade ederken, mesleğe uygun, ahlaki davranışlar ise etik kuralları ifade eder. Etiğe uygun hareket, gerçekleştirilen eylemin yasal olmasından daha fazla iyi ya da kötü olup olmadığını veya mesleğın değer yargılarına uygun olup olmadığını değerlendirilmesini gerektirir (Sayım ve Usman, 2016: 131).

Muhasebe mesleğında etik davranışın gelişmesinde muhasebe bilgilerinin de önemli bir rolü vardır. Bu bağlamda, muhasebe bilgilerinin niteliğı de önemlidir. Muhasebe meslek mensuplarının sahip olduğı bilgilerinin bazı niteliklerinin olması gerekmektedir. Bunlar; anlaşılabilirlik, ilgililer, güvenilirlik, karşılaştırılabilirlik ve tutarlılıktır. Böylece, muhasebe etiğında muhasebe bilgilerinin niteliğının de öne çıktığı görülmektedir (Aymanıuy ve Sarıoğlan, 2005: 30).

Muhasebe mesleğında mali nitelikli bilgilerin hazırlanması, mali defter kayıtlarının tutulması, adalete ve tarafsızlığa yer verilmesi, gizliliğın sağılanması, denetim standartlarının ve ilkelerinin üzerinde durulması, denetimde bağımsız olunması gibi bir takım konular önemli hale gelmektedir. Bu konuların göz ardı edilmesi sonucunda

doğabilecek etik dışı uygulamalar başta bu mesleği icra edenler olmak üzere, toplumu da fazlasıyla etkilemektedir. Dolayısıyla, muhasebe mesleğine etik ilkelerin getirilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Muhasebe meslek etiğine uygun bir şekilde hareket eden meslek mensupları, aynı zamanda muhasebe bilgilerinden faydalanan çıkar gruplarına, müşterilere, işverenlere, kamu ve yatırımcılara güvenilir ve sağlıklı bilgiye kavuşmalarını sağlayacaklardır. Muhasebe meslek mensuplarının etik ilkelere uyması halinde saygınlığı artacak, mesleğe güvenle bakılacak ve toplum gözünde muhasebe mesleğinin konumu ve değeri artacaktır (Gül, 2015: 55).

Muhasebe mesleğinde meslek etiği kuralları çerçevesinde Türkiye`de 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile ilgili yönetmelikler ile uluslararası alanda Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA), Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (IMA) Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (FEE), Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), gibi kuruluşlar detaylı çalışmalar yaparak etik kuralları belirlemiştir (Göçerdir, 2016: 25).

1.6.4. Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi ve Amacı

“Muhasebe mesleği, doğrudan veya dolaylı olarak çok geniş kitlelere hitap etmekte ve hizmet vermektedir. Muhasebenin temel görevlerinden biri bilgi sunmaktır ki, bu nedenle muhasebenin verdiği bilginin doğru, güvenilir ve güncel olması lazımdır. Çünkü, muhasebecinin verdiği bilgiden birçok iç ve dış kullanıcılar fayda sağlamaktadırlar. Bundan dolayı, muhasebe meslek mensuplarının etik değerlere uymaları önem arz etmektedir. Etik değerlere uygun olmayan davranışların sergilenmesi ise toplumun birçok kesimini olumsuz yönde etkilemektedir” (Gökgöz, 2012: 326).

Muhasebe mesleğinde etikte kalıcılık sağlamak için eğitim kurumlarında etiğin öğretilmesi ve anlatılması gerekir. Şunlara dikkat edilmesi gerekir (Özkaya, 2008: 33).

- Muhasebe etiği konusu geniş bir şekilde tanımlanmalı,
- Muhasebe eğitimi etik konularla ilişkilendirilerek anlatılmalı,
- Bu öğretiyi alan kişilerde etik sorumluluk oluşturulmalı,

- Etik ikilemlerin ve sapmaların belirlenmesine ilişkin bir sistem oluşturulmalı,
- Muhasebe mesleğinde var olan belirsizlikler ile nasıl baş edileceği öğretilmeli,
- Meslek etiğinin genel alanları ile ilişkiler sağlanmalı, muhasebe etiğinin genel çerçevesi ve geçmişi anlaşılabilir olarak önemine dikkat çekilmelidir.

1.6.5. Muhasebe Meslek Etiği İlke ve Kuralları

Muhasebe meslek mensubu, muhasebe ile ilgili işlemleri kontrol eden, sistemin doğru, güvenilir ve zamanlı bilgi üretimini sağlayan, yani sistemin işleyişinden sorumlu kavramsal anlayış ve analitik ustalığa sahip kişilerdir.

Meslek mensupları, sosyal sorumluluk içerisinde hareket etmeli ve gerçeği olduğu gibi yansıtmalıdır. Meslek mensupları bağlı olduğu meslek kuruluşları tarafından belirlenen kurallara uymalı ve olması gereken düzene uymalıdır. Mükellefleri ile ilgili durumlarda onların hakkını korumalı, mesleki bilgi ve becerilerini en iyi şekilde kullanmalı ve mükelleflere yol göstermelidir. Meslek mensupları mükelleflerinin yanı sıra kendilerini de düşünmeli ve sorumluluk bilinci ile hareket etmelidirler. Mesleki bilgilerini hep güncel tutmalı ve değişen durumlara ayak uydurmalıdırlar. Disiplinli çalışmalı ve ahlaki davranışlarının farkında olarak çıkar çatışmasına düşmemelidir (İşgüden, 2007: 85).

Uluslararası alanda muhasebe meslek etiğine katkıda bulunan Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA), Yönetim Muhasebecilerinin Enstitüsü (IMA) kimi kuruluşların yapmış olduğu çalışmalar ulusal düzeyde Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) gibi kuruluşların yapmış olduğu çalışmalar yine bu alanda çıkarılmış olan 3568 Sayılı Kanun gibi diğer bir takım kanunlar, meslek kararları ve etik ilkelere ilişkin kurallar dikkate alındığında, muhasebe meslek mensuplarında bulunması gereken başlıca temel prensipler şu şekilde sıralanmıştır (Alagöz, 2014: 25):

- Dürüstlük,
- Tarafsızlık,

- Gizlilik,
- Mesleki Davranış,
- Mesleki Yeterlilik ve Özen.

Dürüstlük – Meslek mensuplarının, mükellefleri ile olan ilişkilerinde doğru sözlü ve dürüst davranmasıdır.

Tarafsızlık – Yanlı veya önyargılı davranarak; üçüncü kişilerin haksız ve uygunsuz biçimde yaptıkları baskıların meslek mensuplarının mesleki kararlarını etkilememesi veya engellememesidir.

Gizlilik – Meslek mensubunun mesleki ilişkileri sonucunda elde ettiği bilgileri açıklamasını gerektirecek bir hak veya görevi olmadıkça üçüncü kişi veya taraflara açıklamaması ve bu bilgilerin meslek mensubunun veya üçüncü kişilerin çıkarları için kullanılmamasıdır.

Mesleki Yeterlilik ve Özen – Meslek mensubunun mesleki faaliyetlerini yaparken teknik ve mesleki standartlara uygun olarak, özen ve gayret içinde davranmasıdır.

Mesleki Davranış – Meslek mensubunun mevcut yasa ve yönetmeliklere uymasını ve mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü davranıştan kaçınmasını ifade etmektedir (YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik, 07.02.2018).

Son yıllarda artan ekonomik sıkıntılar sebebi ile mesleki sorumlulukların zayıfladığı, kişilerin birbirini dolandırmak için her türlü yola başvurduğu gözlenmektedir. Bu durum, toplumsal düzen için bir tehlike teşkil etmektedir. Sorumluluk duygusunun yok olmaması için, meslek etik ilkelerinin oluşturulması ve ısrarla zinde tutulması lazımdır. Bu da ancak örgütlenmiş gruplar aracılığı ile sağlanabilir. Bu maksatla birçok meslek örgütünün mesleki birlikler oluşturarak bu eksikliği gidermeye çalıştığı görülmektedir (Elgin, 2006: 22).

Meslek mensuplarının, etik değerlere ve mesleki ilkelere bağlı olma zorunlulukları vardır. Bu değerler, mesleklere kişilik kazandıran, mesleği belli kurallara dayandıran değerlerdir. Bu değerler meslek hayatında doğru ve güvenilir ilişkilerin gelişmesine neden olur. Dolayısıyla, etik değerler son derece önem verilmesi gereken bir konudur. Etik

değerler dikkate alındığında daha gelişmiş ve bilinçli bir toplum olma yönünde faydalar sağlayacaktır (Sayım ve Usman, 2016: 249).

Muhasebe meslek mensuplarının faaliyetlerinde yol gösteren AICPA'nın yayımladığı meslek etiği ilke ve kuralları Tablo 1.2'de gösterilmiştir.

Tablo 1.2. AICPA Meslek Etiği İlke ve Kuralları

Meslek etiği ilkeleri	Meslek etiği kuralları
Sorumluluk	Bağımsızlık
Kamu yararı	Dürüstlük ve tarafsızlık
Dürüstlük	Genel standartlar
Tarafsızlık ve bağımsızlık	Standartlara uygun davranma
Mesleki özen gösterme	Muhasebe ilkeleri ile uyum
Hizmet kapsamı ve niteliği	Sır saklama
	Şarta bağlı ücret
	Meslek onuru ile bağdaşmayan faaliyetler
	Reklam yasağı
	Komisyon ve bilirkişi ücreti
	Meslek unvanı ve şirketleşme
	Meslek etiğine aykırı davranışlarla ilgili yaptırımlar

Kaynak: Daştan, Bayraktar ve Bellikli, 2015: 69

Muhasebe etik ilke ve kuralları çeşitli kurumlar tarafından farklı olarak gruplandırılmaktadır. Tablo 1.2.`de AICPA tarafından yapılan düzenleme ile meslek etiği ilke ve kuralları belirtilmiştir. Bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlük kavramları hem ilke hem de kural olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERİN ÜNİVERSİTELERDE VERİLEN MUHASEBE EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİ

2.1. İŞLETMENİN TANIMI

Sınırsız insan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan iktisadi kuruluşlara işletme denir. İşletmeler varlıklarını sürdürebilmeleri için çevrelerinde meydana gelen değişmelere uyum sağlamak zorundadırlar. Uyum sağlamak için bilgiye, bilgiye ulaşmak için ise bilgiye ulaşabilecek nitelikte bireylere ihtiyaç vardır.

Bireylerin işletmenin istediği niteliklere sahip olabilmesi için iyi bir eğitim almış olması gereklidir. İyi bir eğitim denildiğinde ise akla ilk üniversitelerde verilen eğitim gelir.

İşletme, gücü her şeye yeten bir piyasaya boyun eğen pasif bir kuruluş değil, ilerlemeye yönelen ve kendi imkanlarının tümünü gerçekleştirmeye çalışan dinamik bir kuvvettir (Kumkale, 2007: 24).

İşletme (müessese, firma), mal veya hizmet üreten ve/veya pazarlayan üretim unsurları topluluğu olup, iktisadi ve teknik bir birimdir (Kışal ve Isıklılar, 1998:2).

Başka bir tanıma göre, işletme ekonomik amaçlara ulaşmak amacıyla oluşturulan bir birimdir. Belirli ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi, bu doğrultuda gerekli çabaların bedellerine katlanmayı gerektirir (Altuğ, 2001:1).

Genel bir yaklaşımla işletmeyi; “kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretim faktörlerini uyumlu bir biçimde bir araya getirerek, ekonomik mal ve hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için faaliyette bulunan kuruluştur” şeklinde de tanımlamak mümkündür (Simsek ve Çelik, 2008:18).

2.2. İŞLETME ve ÜNİVERSİTELERİN İŞBİRLİĞİ

İşletme ve Üniversitelerin işbirliği, “Üniversitelerin mevcut imkanları ile işletmelerin mevcut imkanları birleştirilerek bilimsel, teknolojik ve ekonomik yönden gelişmeleri için yaptıkları sistemli çalışmalar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile, üniversitelerdeki mevcut bilgi birikimi ve yetişmiş insan gücü ile şirketlerin

mevcut tecrübesi ve finansal gücünün bir sistem dahilinde birleştirilmesi neticesinde ortaya çıkan bilimsel, teknolojik ve ekonomik faaliyetleri bütünüdür” (İmamoğlu, 2004).

Dünyanın gelişmiş ülkelerinin teknolojik alanda ilerlemesinin önemli nedenlerinden biri de üniversite iş dünyası birlikteliğinin doğru biçimde yürütülebilmesidir. Üniversiteler bu işbirliğinde, iş dünyasının çeşitli sorunlarına çözüm üretirken, ayrıca ürün geliştirme diğer bir adıyla Ar-Ge faaliyetlerini firmalarla yürüterek teknolojinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Genellikle gelişmiş ülkelerde iş dünyası ürün geliştirme faaliyetlerine zorunlu olarak pay ayırmaktadırlar, bu durumda üniversite ve iş dünyası işbirliğinin gelişmesine çok büyük fayda oluşturmaktadır. Ayrıca birçok gelişmiş ülke, iş dünyasının talepleri doğrultusunda yüksek eğitime yön vererek hem öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulma olanaklarını artırmış hem de iş dünyasının ihtiyaç duyduğu istikametlerde öğrenci mezun ederek nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaktadırlar (Keleş, Karaçor ve Demir, 2006).

Bilim tarihçileri, İşletme ve Üniversite işbirliğinin ilk örneklerinin, 1800’lerde Avrupalı şirketlerin üniversitelerdeki araştırmacılarla birlikte çalışmalarıyla görülmeye başladığını iddia ediyorlar. ABD’de de işletme ve üniversite işbirliği, ikinci sanayi devrimiyle ortaya çıkmış ve ilk örnekleri ondokuzuncu yüzyılın sonunda Harvard ve MIT’de görülmüştür (Etzkowitz, 1998). Ancak, işletme ve üniversite işbirliğinin kökenleri daha eskilere, on yedinci yüzyılın İngiltere’sine kadar uzanmaktadır. (Erkan Erdil 2013)

2.2.1. İşletme ve Üniversitelerin İşbirliğinin Önemi

“Enformasyon çağında bilginin önemi giderek artmıştır. Sürekli olarak gelişen ve kendini yenileyen enformasyon sektöründe, en pahalı yatırım elemanlarından biri haline gelen bilgi, bilgi üretim yerlerini de adeta sektör haline getirmiştir. Özellikle ABD ve İsrail gibi ileri teknoloji imkanı bulunan devletlerde kurulan ve Türkiye’de en fazla "Silikon Vadisi" adıyla tanımlanan Teknoparklar aracılığıyla, milyar dolarlarla ifade edilen yazılımlar pazarlamakta ve yatırım maliyeti, sanayi yatırımına göre çok daha az olan bu sektör, her geçen gün daha cazip hale gelmeye başlamıştır” (Kekeç, 2003: 1). Bilginin yaratıcı gücü ile sermayenin yaratıcı gücü bütünleşmezse, üretimde bir artı değer elde edilmesinin güç olduğu bilinmektedir. Başka bir deyişle, bilgi yaratan

üniversitelerle, katma değer yaratan sanayi kesiminin işbirliği içinde olması gerekmektedir. Bugüne kadar bilgi üretmek yerine, teknolojiyi transfer etmenin kolay yolları bulunmuştur.

Bilgi üretimi ve teknoloji geliştirme ciddi ölçüde kapital yatırımı gerektiren faaliyetlerdir ve bunun kapitalin günümüzde de, geçmişte de olduğu gibi, büyük kısmı devlet tarafından sağlanmaktadır. Ancak bu alanlara aktarılan devlet kaynaklarının giderek azalması ve bu fonların elde edilmesi söz konusu olduğunda giderek artan rekabet, üniversitelerdeki araştırmacıları, araştırmaları için yeni kaynaklar ve sponsorlar bulmaya zorlamıştır. Böylece, işletmelerin üniversitedeki araştırma faaliyetlerine katkısı artmış ve işletme ve üniversite işbirliği güçlenmiştir (Erkan Erdil 2013).

“Teknoloji transferi kavramı, akademik kuruluşlarda, üniversitede ve araştırma merkezlerinde üretilen bilgilerin ve teknolojinin sanayiye devri demektir” (Kaymakçalan, 1999: 51). Günümüzde teknoloji transferi, emeğin de pahalılaşması ile sanayimizi diğer ülkelerle rekabet edemeyecek bir çıkmaza sürüklemektedir. Sanayimize düşen çok önemli misyon, işin kolayına kaçmak yerine, teknolojik bilgi üretimine destek olmaktır. Buna işletmelerimiz de üniversitelerimizin de ihtiyacı vardır. İşte işletme ve üniversite işbirliğinin en fazla gereksinim duyulduğu konuların başında bu gelmektedir. Her iki taraf kendi envanterini çıkarmalı ve beklentilerini belirlemelidir. İki kesim arasındaki iletişim, etkileşime dönüşmeli ve böylece bir sinerji yaratılmalıdır (Alkış, 2003: 30). Bilgi birikimini üretime dönüştürebilmenin en önemli yollarından biri, Üniversite-sanayi işbirliğidir. Üniversitelerde yapılan çalışmalarla elde edilen teorik bilgilerin uygulanması için üniversiteler ve iş dünyasının işbirliği oldukça önemlidir. Söz konusu birliktelik sonucunda, iş dünyası ihtiyacı olan teknolojik bilgiyi üniversitelerden alabileceklerdir. Örneğin, bu işbirliği sonucunda iş dünyası ürün çeşidini sürekli artırmak, yüksek kaliteli ürün üretmek ve üretim maliyetini düşürebilmek için gerekli çalışmalarda bulunabileceklerdir. *“Üniversitelerle iş dünyasının işbirliği, özellikle üniversitelerin mühendislik eğitiminde pratik uygulama imkanları doğuracaktır. Yapılan bu karşılıklı işbirliği, ülkelerin bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmesini hızlandıracaktır”* (Filik-Başaran ve Kurban, 2006: 1). Bu da üniversitelerle iş dünyası işbirliğinden beklenenleri karşılayarak ülkelerin kalkınmasına yardım edecektir.

2.2.2. İşletmelerin Üniversite Eğitiminden Beklentileri

Öncelikle işletmelerin üniversiteden genel beklentilerine bakacak olursak, üretilen bilginin işletmelere aktarımı ve işletmelerden de üretime ve topluma yansımalarının sağlanamadığı sürece o ülkenin gelişmişliğinden bahsetmek güç olacaktır. Bu bakımdan, üniversite hızlı bir şekilde bilgi üretimindeki eksikliğini işletme ile işbirliği içerisinde giderebilmeli, işletmeler de o üniversitenin öğretim elemanları ve öğrencilerinin uygulama alanına girmesine katkıda bulunmalı ve üniversite laboratuvar olanaklarını işletme kullanımına açmalıdır. Sonuç olarak, iki kurumun hükümet veya benzeri dış desteklerle ülkeye daha yararlı sonuçlar doğurması sağlanmalıdır.

İşletmelerin üniversitelerden çeşitli beklentileri vardır. Bu beklentileri Alemdaroğlu şöyle sıralamaktadır (Alemdaroğlu, 1999: 4):

- *“Yetişmiş İnsan Gücünden Yararlanma: İşletme ve üniversite işbirliği ile sanayici yetişmiş, bilgi ve teknoloji ile donatılmış insan gücünü, öz bünyesinde istihdam etmeden kullanma olanağına kavuşacaktır. Bu işbirliği sayesinde iş hayatı ihtiyaç duyduğu insan gücünü uygulamaya yönelik yetiştirilmesini de sağlamış olacaktır.*
- *Araştırma Geliştirme: İşletme ve üniversite işbirliği ile üniversiteler, işletmenin araştırma geliştirme fonksiyonunu yüklenabilir, iş hayatının istediği araştırmaları yaparak, verimliliklerinin ve gelirlerinin artmasına yardımcı olabilirler.*
- *Pazar Araştırmaları: İş hayatının rekabet gücünü belirlemek, ürün geliştirmek ve potansiyel pazarları saptamak amacıyla yapılacak, her türlü pazar, fiyat ve reklam araştırmalarında üniversite tarafsız olarak yardımcı olabilecektir.*
- *Eğitim: İşletme ve iş hayatının mevcut personeli ve yöneticilerinin günümüz koşullarına ayak uydurabilmesi, bilgi ve deneyimlerini geliştirebilmeleri ve teknolojik gelişmelere uyum gösterebilmesi için, sürekli yenileme eğitimlerinden geçirilmesi, modern yönetim teknikleri konularında bilgilendirilmeleri sağlanabilir”*

Bilgiye en hızlı ulaşan ve onu en hızlı kullanan İşletmeler rekabette avantajlı konuma gelirler. Bilgiyi en hızlı ulaşmanın ve onu kullanmanın yolu da teknolojidir (Kumkale, 2007:31).

Fakat, dünyada meydana gelen gelişmelere uyum sağlamada; bilgiye ulaşılması, bilgiyi uygulayacak nitelikli personele sahip olunması ve uygulamanın başarısı, işletmenin değişime ve bilgi akışına açık, esnek bir örgüt yapısının oluşturulmasına dayalı olan çok uzun bir prosesi ve çalışmayı gerektirmektedir (Özpeynirci, Duman ve Erdemir, 27.11.2007).

Bireylerin dünyadaki gelişmelere cevap verecek şekilde yetiştirilmesi eğitim ile olur. Eğitim ise, *“bireylerin ya da onların oluşturduğu grupların işletmede yüklendikleri ya da ileride yüklenecekleri görevleri daha etkili ve başarılı yapabilmeleri için, onların mesleki bilgilerini, düşünce, rasyonel karar verme, davranış ve tutum, alışkanlık ve anlayışlarında olumlu yönde değişimler yapmayı amaçlayan bilgi ve becerileri artışına sebep olan eğitsel eylemlerin tümüdür”* (Yılmaz ve Cığer, 2007).

Dünyadaki gelişmeler çerçevesinde işletmelerin ihtiyacı olan bireylerin eğitimi denildiğinde, ilk akla üniversitelerde verilen eğitim gelir. İşletmelerin üniversitelerden eğitim konusunda beklentilerini Çürük ve diğerleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır(Çürük ve Doğan, 2002a:122-124, Çürük ve Doğan, 2002b:94-96):

- *“Öğrencilerin teorik bilgilerden başka, her öğrencinin üniversitedeki öğrenim süresi boyunca, ilgi duydukları sektörlerde faaliyet gösteren işyerlerinde de belirli süre staj görmelerinin sağlanması ve aynı zamanda da kontrol edilmesi,*
- *Üniversite mezunlarını iş hayatına çok zor uygunlaştıkları ve hatta genelde uyum sağlayamadıkları gözlemlenmektedir. Bunun giderilmesi veya en aza indirilmesi için ise, üniversitelerde teorik bilgilerin devamlı uygulamalı programlarla desteklenmesi,*
- *Bazı mezun öğrencilerin bilgisayarını ilk kez işyerinde kullanmaya başlaması durumu arzu edilen değildir. Bu nedenle, üniversitelerin ilgili bölümlerinde gerekli alt yapının oluşturulması,*
- *Üniversitelerimizin uygulamaya yönelmeleri, teorik bilgidен çok işletmelerimize uygulamaya yönelik bilgiler sunmalıdırlar. Yani üniversitelerimizin iş dünyasındaki gelişmelerden uzak kalmaması,*

- *Üniversitelerimiz, işletmelerle ile işbirliği yaparak onların ihtiyaçlarına göre kaliteli elaman yetiştirmek için çağın gereklerine uygun olarak programlarında gerekli düzeltmeleri yapmaları, gerekmektedir”*

Diğer bir bakış açısıyla ise, işletmelerin üniversitelerden eğitim konusunda beklentilerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır (Korukoğlu, 1998:23).

- İşletmelere eğitim programları ve işbirliğine ilişkin yayın ve bilgilerin gönderilmesi,
- İşletmeler üniversitelerle işbirliği yaparken mesleki konuda daha fazla eğitim almak ve bilgisini geliştirme isteği olan elemanlara bir lisansüstü programı hazırlayarak işletmeye sunulması,
- Düzenli periyodiklerin çıkarılması, uygulamaya yönelik yayınların arttırılması,
- Eğitim programlarının konusunun, içeriğinin ve yararlılığının belirtilmesi, uygulamasının iş saatlerine uygun olmasının sağlanması,
- Üniversitelerin birikimleri ile ilgili olarak işletmelere düzenli olarak bilgi iletilmesi,
- Üniversitelerce lisansüstü gece eğitiminin yapılması,
- Ortak projelerin gerçekleştirilmesi.

2.2.3. İşletmelerin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri

Zaman ilerledikçe karmaşıklaşan ve büyüyen işletmelerde başarılı bir yönetim için gerekli bilgi ve teknikleri kullanmak zorunlu hale gelmiştir. Neredeyse bütün işletmelerde, kurumun mali yapısına ilişkin muhasebe verileri olmadan, bunları yorumlayıp analiz etmeden söz konusu işletmeyi yönetme imkanı kalmamıştır (Sevilengül, 2000:16).

Ayrıca, *“işletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek için etkili bir bilgi toplama, bilgi işleme ve kullanıcılara sunma sistemi (muhasebe sistemi) oluşturmak zorundadırlar”* (Çürük ve Doğan, 2001:287).

Muhasebe departmanı, hemen her işletmede kurmay bölümü niteliğindedir. Görevi yürütme yetkisini kullanan yöneticilere ve diğer kurmay personele özel hizmette bulunmaktadır. Bu hizmetlere bütçeleme, fiyat belirleme ve özel kararlar gibi konularda danışmanlık yapmak ve bilgi sağlamak yoluyla yardım etmek dahildir.

İşletmelerin faaliyetleri esnasında karşılaştıkları karar durumları işletmenin her kademesinde farklıdır ve farklı bilgilere sahip olmayı gerektirmektedir. Lakin, aşağıda sıralanmış 3 çeşit bilgi işletme kademesinin ihtiyaçlarına yanıt veren genel bilgiler niteliğindedir (Salık, 2009):

- İşlerin nasıl gittiği konusundaki temel bilgiler,
- Önemli sorunları görmemizi sağlayacak bilgiler,
- Aynı hedefe ulaşmanın birden fazla seçenek varsa, en iyi tercihin hangisi olduğunu belirleyecek bilgiler. İşte iyi muhasebe sistemi bu 3 tür bilgiyi sağlama iktidarındadır.

Bir bilgi sistemi olan muhasebeye İşletmeler beklentileri doğrultusunda görevler yüklerler. Bazı İşletmeler muhasebenin borç alacak takibini yapması ve vergi matrahının belirlenmesi yeterli iken, bazı İşletmeler ise tüm ilgi guruplarının taleplerine cevap verebilecek bilgilerin üretilmesini, rapor edilmesini ve sonuçların yorumlamasını beklemektedir.

Etkin bir muhasebe sisteminin de ancak işletmelerin “bilgi üreten ve dağıtan bölüm” olarak bilinen muhasebe bölümünde görev yapan yeterli düzeyde muhasebe eğitimi almış elemanlar tarafından oluşturulabilir. Türkiye’de muhasebe eğitimi yoğun olarak üniversitelerde verilmektedir (Çürük ve Doğan, 2001:287).

Muhasebe alanındaki çalışmalarda sıkça ileri sürülen sorun, muhasebe eğitimi ile ilgili olarak, üniversitelerde verilmekte olan muhasebe ders ve içeriklerinin piyasanın ihtiyacını tam olarak karşılayamadığı hususundadır. Diğer bir ifade ile, ders programlarının belirlenmesinde sanayinin öğrenciden neler beklediği göz önüne alınmamaktadır (Çürük ve Doğan, 2002a:108).

İşletmelerin üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminden talep ve beklentileri Çürük ve Doğan aşağıdaki şekilde özetlemiştir (2002b:94-96).

- *“Üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi teorik temele dayanmaktadır. Teorik eğitimin örnek olay çalışmalar veya uygulamalı programlar ile desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, muhasebe eğitimi almış öğrencilere işletmelerimiz de muhasebe alanında staj yapma imkanları sağlamalıdır. Böylelikle, işletmelerimiz tarafından istihdam edilecek muhasebe elemanları daha önceden iş ortamını tanıyabilecekler ve kadrolu çalışmaya başladıkları zaman da önemli zorluklarla karşılaşmayacaklardır,*

- *Üniversitelerimizin muhasebe eğitimi konusunda işletmelerimizden gelen taleplerini en kısa sürede cevaplaması gerekmektedir. Aksi takdirde, işlerin yoğunluğunun bahane edilmesi ve taleplerin zamanında karşılanmaması durumunda taraflar arasında işbirliği olamayacaktır,*
- *Muhasebe eğitimi konusunda üniversitelerimizin lisansüstü gece eğitimlerin yapılması gerekmektedir. Böylece, gündüz çalışmak zorunda olan yöneticilerin lisansüstü eğitimi yapması sağlanacak ve muhasebe eğitimi konusundaki işbirliğinin adımları atılmış olacaktır. Ayrıca, teori ve uygulamada çalışanların bilgileri birleşerek daha anlamlı bilgiler ortaya çıkabilecektir,*
- *Üniversitelerimizin bazı yüksek lisans ve doktora tezlerinin sanayideki muhasebe problemlerinin çözümüne yönelik olarak hazırlanması sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra, İşletmelerimiz, muhasebe elemanlarının yüksek lisans ve doktora yapmalarını teşvik edip, desteklemelidirler,*
- *Üniversitelerimizin meslek eğitimi konusunda işletmelerle işbirliğine giderek, uygulamaya yönelik yayınların (sürelili yayınlar olabilir) hazırlanması ve işletmelere gönderilmesi gerekmektedir. Böylece, her iki taraf da, gerek teori gerekse uygulamaya yönelik bilgileri bir arada almış olabileceklerdir,*
- *Muhasebe eğitimi ve diğer konularda üniversitelerimiz ile işletmelerimizin ortak projeler üretmesi gerekmektedir. Bununla da, üniversitelerimizin muhasebe eğitimi konusundaki birikimleri işletmelerimize düzenli olarak iletilebilecektir,*
- *Üniversitelerimiz muhasebe eğitimi konusunda işletmeleri bilgilendirecek paneller, konferanslar ve seminerler düzenlemeli ve bu toplantılara işletme yöneticilerini veya ilgili personellerini davet edip, bu deneyimli eleman veya yöneticilerin tecrübelerinden ve pratiğinden yararlanmaları gerekmektedir”.*

Diğer araştırmacıların çalışmalarında verilen beklentiler de aşağıda sıralanmıştır:

- *“Muhasebe mesleğinin gelişimleriyle ilgili uluslararası bilimsel çalışmalar üniversiteler tarafından izlenmeli, bu gelişmeler üniversitelerin düzenledikleri sempozyumlarla Türk muhasebe mesleğine vizyon oluşturmalıdır,*

- *Üniversiteler ile meslek örgütleri ortak çalışmalar yaparak, meslek mensuplarının mesleki bilgilerinin geliştirilmesi, eski bilgilerin yenilenmesi, eksik bilgilerin tamamlanması ve meslekte gelişmelerin izlenmesi konusunda eğitim programları geliştirilmelidir” (Fırat, 2009).*
- *“Muhasebe eğitiminin hedef öğrenci kitlesine uygun esnek bir ders programı oluşturulmalıdır. Bu amaçla, her bölüm için ayrı muhasebe dersleri belirlenmeli ve içerikleri oluşturulmalıdır. Muhasebe eğitiminin önem arz ettiği İşletme bölümlerinin üçüncü ve dördüncü sınıflardaki dersler alan temelinde seçmeli ve zorunlu olarak belirlenmeli ve muhasebe alanında yoğunlaşmak isteyen ve istemeyen İşletme bölümü öğrencilerine farklı içerik ve yoğunlukta muhasebe bilgisi kazandırılmalıdır,*
- *Yönetmel sorunlar ve krizleri çözüme, müzakere yapma becerisi kazandırmaya yönelik dersler, programa konulmalıdır” (Kalmıs ve Yılmaz, 2007).*
- *“Fatura, sevk irsaliyesi, tasıma irsaliyesi, tediye makbuzu, tahsil makbuzu, mahsup fişi, çek, senet, banka makbuzları, ihracatta GB ve içerikleri, ithalatta GB ve içerikleri, SSK, Kurumlar Vergisi Beyannameleri, bordrolar ve detay ekleri, resmi kurumlarla yapılan yazışma örneklerinin suret veya aslına uygun olarak hazırlanmış dokümanlara ait işlevlerin ve içeriklerinin de, öğrencilere üniversite öğrenimi sırasında muhasebe eğitiminde öğretilmesi gerekmektedir. Böylece, is hayatında bu belgelerin hazırlanması esnasında herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaktır” (Çürük ve Doğan, 2002a:122).*
- *Muhasebe biliminin sürdürülmesi yönünde çalışmalara yoğunluk verilmesi, bu konuda seminer, konferans konuları saptanarak işletmelerden elemanlar çağırılması, yetişmiş yöneticilerin tecrübelerinden ve pratiğinden yararlanılmalıdır (Korukoğlu, 1998: 23).*
- *Muhasebe programları is sınavlarına ve vergi uygulamalarına yönelik değil, öğrencinin zihinsel, yazılı ve sözlü iletişim becerisini ortaya çıkaracak şekilde olması gerektiği kabul görmüştür (Zaif ve Karapınar, 2002:132).*
- *Değişen üretim maliyeti unsurları yapısı dikkate alınarak ilgili derslerde müfredat yeniden yapılandırılmalıdır,*

- Yeni dönemde giderlerin direkt – endirekt ayrımı önem kazanmıştır. Bu nedenle, giderlerin direkt ve endirekt olup olmaması konusunu güncel hale getirilmelidir,
- Doğru maliyet tespiti için uygun maliyet muhasebesi sisteminin seçilmesi, sistemin kurulması ve uygulanması önemli hale gelecektir,
- Maliyet Muhasebesi derslerinde üretim maliyeti unsurlarından özellikle Genel Üretim Maliyetleri (GÜM/GÜG) konusu üzerinde artık daha dikkatli ve ayrıntılı durulmalı ve yeni dönemde GÜM'nin artan önemi mutlaka hatırdta tutulmalıdır (Elitas, Çonkar ve Erkan, 2006:337-338).

2.2.4. İşletmelerin Muhasebe Eğitimi İle Ulaşmak İstedikleri Amaçlar

İşletmelerin muhasebe eğitimi ile ulaşmak istedikleri amaçları ise aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Korukoğlu, 1998:15):

- *“Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak işletmede kayıt sisteminin oluşturulması,*
- *Muhasebenin temel kavramlarına uygun kişilerin eğitilmesi ile işletme amaçlarına hızlı ve doğru ulaşılması,*
- *Muhasebe standartlarının oluşturulması ve geliştirilmesi,*
- *Muhasebe uygulamaları ve raporlama tekniklerinin eğitilmesi, doğru ve güvenilir bilgi üretilerek yönetime aktarılması,*
- *Muhasebe dalındaki bilgi ve becerinin artırılması, personel kalitesinin yükseltilmesi,*
- *Muhasebe uygulamaları ile ilgili güncel gelişme ve değişikliklerin izlenilmesi,*
- *Teknolojik gelişmelerin muhasebe uygulamalarına yansıtılması,*
- *Yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklerin izlenerek muhasebe elemanlarının bilgilendirilmesi,*
- *Yönetim muhasebesi alanındaki gelişmelerin izlenebilmesi,*
- *Hataların minimuma indirilmesi ve iş verimliliğinin artırılması,*
- *Yeni işe başlayan elemanların eğitilmesi, çalışan personelin kendi işletmesinin muhasebe şartlarına uygun muhasebe bilincine varmasının sağlanması,*

- *İktisadi bilimlerden uzak eğitim almış veya eğitimsiz yöneticilerin muhasebe dalında bilgilendirilerek birimler arası iletişim ve koordinasyonun sağlanması şeklinde olduğu belirtilmiştir”*

2.3. ÜNİVERSİTE ve İŞLETME İŞBİRLİĞİNİN İSTENİLEN DÜZEYDE OLMAMASININ NEDENLERİ

Akademik literatürde, forum ve kongrelerde üniversitelerimiz ile iş dünyası arasında bir işbirliğinin gerekli seviyede olmadığı farklı konular anlatılırken bahsedilmektedir. Üniversitelerimiz ve işletmelerimizin, ister muhasebe eğitimi isterse de diğer alanlarda işbirliği yapılmasının birçok nedenleri araştırmaların bulgularında yer almaktadır. Bu nedenlerin temelinde; konunun teorik temellerinin hiç veya tam anlaşılabilmesi, öneminin kabul edilmemesi, işbirliğinin bazı sübjektif düşünce ve yargılarla benimsenmemesi ve kurumsal ilişkiler yerine kişisel ilişkilerin yaygın olmasıdır (Kazu, 1994:196).

Ayrıca, işbirliğinin yeterli düzeyde olmamasının başka nedenleri de aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Külahçı ve Gürol, 1995:131):

- *“Üniversiteler, eğitim veya bilgilendirme amaçlı iş dünyası isteklerini kısa sürede cevaplayıp karşılayamamaktadırlar.*
- *Üniversiteler, teknolojik gelişmeleri veya yasal düzenlemelerdeki gelişmeleri geç takip etmektedirler.*
- *Üniversiteler, iş dünyasında yaşanan gelişmelerden kopuk, içe kapanık ve teoride kalmaktadırlar. Bu nedenle, iş dünyasının ihtiyaçlarına uygun ve uygulamaya yararlı bilgileri sunamamaktadırlar,*
- *Üniversiteler, işletmelere sağlayabilecekleri yararları tam olarak aktarma ve eğitim faaliyetlerini de işletmelere duyurama konularında yetersiz kalıyorlar.*
- *Üniversitedeki öğretim üyelerinin sanayi tecrübesi az olduğundan veya olmadığından ihtiyaçlara tam karşılık verememektedirler.*
- *Özel kuruluşlar, işletmeleri iyi analiz edip gerekli zamanda gerekli programların eğitimini almaktadır, üniversiteler ise bu konuda yeteri kadar hızlı davranmamaktadır.*

- *İşletmelerin işbirliğine gerek duymama sebeplerinden bir diğeri ise, üniversitelerle işbirliği konusunda politikalarının bulunmamasıdır.*
- *İşletmelerde, üniversitelerin teoride kaldığı, hızlı davranmaması gibi birçok olumsuz önyargıların yerleşmiş olması üniversitelerle işbirliğine daha önceleri de gidilmemesine neden olmuştur.*
- *İşletmeler, muhasebe eğitim konusuna gereken önemi vermemektedirler, mevcut personelini eğitim düzeyinin arttırmak yerine yetişmiş elemanların istihdam edilmesini tercih etmektedirler ve işbirliğini kullanmamaktadırlar.*
- *Üniversiteler ihtiyaçlarını araştırmakta yetersiz kalıyorlar.*
- *Gerek üniversiteler gerekse işletmeler, işlerin yoğunluğunu bahane ederek karşılıklı iletişim kuramamaktadırlar veya kurmak istememektedirler.*
- *İşbirliğini engelleyen diğeri bir neden ise, taraflar arasında bürokratik engellerin bulunmasıdır”.*

2.4. İŞLETMELERİN MUHASEBE EĞİTİMİNDE DERSLER ve KONULAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ, TALEPLERİ ve ÖNERİLERİ

İşletme yöneticileri ve insan kaynakları yöneticileri, muhasebe işinde istihdam edecekleri elemanın üniversite öğrenimi sırasında genel muhasebe, şirketler muhasebesi, maliyet muhasebesi, bilgisayarlı muhasebe, finansal tablolar analizi, vergi hukuku ve muhasebesi gibi muhasebe ile ilgili alan derslerini detaylı bir şekilde almış olmalarını talep etmektedirler. Bundan başka işletmelerimiz, muhasebenin temel kavramları, tekdüzen hesap planı, dönem sonu işlemleri, bütün mali tabloların düzenlenmesi, sermaye şirketlerinde gerekli muhasebe işlemleri, üretim maliyetlerinin hesaplanması, sipariş ve safha maliyetleme yöntemleri, tam maliyetleme yöntemi, standart maliyetleme yöntemi, bütçeleme yöntemleri, finansal analiz teknikleri, Gelir – Kurumlar Vergisi ve Vergi Usul Kanunu'nun analizi, işletmelerin yararlanabileceği vergi avantajları gibi muhasebe konularını detaylı olarak almış olan ve bu konulara hakim olan muhasebe elemanlarına ihtiyaçları olduklarını bildirmektedirler.

Bir kısım işletmeler, çalıştıracakları muhasebe elemanının çevre muhasebesi, uluslararası muhasebe, devlet muhasebesi, enflasyon muhasebesi ve konaklama muhasebesi gibi muhasebe derslerini diğeri muhasebe derslerine göre; hayat seyri

maliyetleme yöntemi, faaliyet esasına dayalı maliyetleme yöntemi, kaizen maliyetleme yöntemi, sonradan ve geriye doğru maliyetleme yöntemi, uluslararası muhasebe sisteminde farklılıklar ve nedenleri, uluslararası muhasebe standartları, Avrupa Topluluğu Muhasebe Genelgesi gibi muhasebe konularını diğer muhasebe konularına göre öğrenmelerine gerek olmadığını belirtmektedirler. Ancak, muhasebe personellerinin söz konusu ders ve konuların az da olsa öğrenmelerinin muhasebe kültürü açısından gerekli olduğunu da beyan etmişlerdir (Çürük ve Doğan 2002:123).

Araştırmacılar işletmelerin muhasebe eğitiminde dersler ve konular hakkındaki görüşleri, talepleri ve önerilerini şöyle sıralamışlar (Çürük ve Doğan 2002:122):

- *“Öğrencilere üniversite öğrenimi sırasında uygulama tabanlı ödevler verilip, bunların basit bir tez şeklinde hazırlanması sağlanmalıdır. Böylece, öğrenci araştırmaya yönlenecek ve öğrenci hem araştırma tekniklerini hem de yazım tekniklerini öğrenecektir. Sonuç olarak, uygulama tabanlı bir ödev yaptığı için öğrenci deneyim kazanacaktır.*
- *Ticaret lisesi öğrencileri son sınıfta staj yapma imkânına sahip bulunmaktadır. Bu öğrencilerin üniversite öğrencilerine göre daha fazla pratik yapmış olmalarından dolayı iş hayatında bunlardan daha fazla yararlanılmaktadır.*
- *Öğrencilerin teorik bilgilerin yanında, her öğrencinin üniversitedeki öğrenim süresi boyunca, ilgilendikleri alanda mutlaka işyerlerinde de belirli sürelerde staj görmelerinin sağlanması ve aynı zamanda da izlenmesi faydalı olacaktır.*
- *Bazı mezun öğrenciler meslekleri ile ilgili bilgisayar programlarını ilk kez işyerinde kullanmaya başlamaktadırlar. Bu nedenle, üniversitelerin ilgili bölümlerinde gerekli alt yapının oluşturulması gerekmektedir.*
- *Muhasebe alanında bazı kavramlar öğretilirken belli düzeylerde yabancı bir dille desteklenmesi de günümüz şartlarında çok önemlidir.*
- *Muhasebe işi yapacak personelin çok iyi düzeyde bilgisayar bilgisi ve IRP mantığına haiz paket program deneyimine sahip olması gerekmektedir.*
- *Bazı muhasebe ders veya konularının gerekliliği sektörden sektöre farklılık göstermektedir. Buna rağmen, muhasebe elemanlarının az da olsa*

muhasabe genel kültürü açısından da belirli konu ve kavramları bilmeleri onlar için faydalı olacaktır.

- *Uluslararası muhasabe sisteminde farklılıklar, uluslararası muhasabe standartları ve Avrupa Topluluğu Muhasebe Genelgeleri gibi konular, şu an için iş hayatında nerdeyse gerekli değildir, gerekli olması halinde öğrenilmesi gerekmektedir.*
- *Bazı muhasabe konuları çok özeldir, bunlara muhasabe eğitimi esnasında kısaca değinilmesi yeterlidir.*
- *Fatura, sevk irsaliyesi, taşıma irsaliyesi, tediye makbuzu, tahsil makbuzu, mahsup fişi, çek, senet, banka makbuzları, ihracatta GÇB ve içerikleri, ithalatta GGB ve içerikleri, SSK, Kurumlar Vergisi Beyannameleri, bordrolar ve detay ekleri, resmi kurumlarla yapılan yazışma örneklerinin suret veya aslına uygun olarak hazırlanmış dokümanlara ait işlevlerin ve içeriklerinin de, öğrencilere üniversite öğrenimi sırasında muhasabe eğitiminde eğitilmesi gereklidir. Böylece, iş hayatında bu belgelerin hazırlanması esnasında herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaklardır”*

2.5. MUHASEBE EĞİTİMİ ALMIŞ MUHASEBE ELEMANINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER

Muhasebe eğitimi esnasında muhasabe elemanlarının, muhasabe konularından farklı konularda da eğitim almaları veya niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Çürük ve Doğan, 2002b:31).

2.5.1. İletişim Becerileri

İletişim becerileri, etkin okuma, dinleme, yazma ve konuşmayı kapsamaktadır.

Muhasebe elemanları, kendi görüşlerini resmi ve resmi olmayan, yazılı ve sözlü olarak sunma ve savunma yeteneklerine sahip olmalıdırlar (Çürük ve Doğan, 2002b:31-32).

İletişim becerileri, bilgileri anlamlı ve uygun bir şekilde verme, aktarma kabiliyeti ve kişiler arası ilişkilerdir. Sonuca ulaşmak için diğerlerini etkileme, ilham verme ve motive etme kabiliyetidir (Köse, 2009).

Temel iletişim becerileri üç kısımdan oluşur. Bunlar dinleme, kendini açma ve ifade etmedir.

“Dinlemek, yeni ilişkiler kurmak ve var olan ilişkilerimizi sürdürmek için gerekli bir beceridir. Karsınızdaki kişiyi dinliyorsanız onların ne istediğini ve onların neyin incittiğini ya da neyin sinirlendirdiğini biliyorsunuzdur. Dinlemek bir sorumluluk ve saygı belirtisidir. Diğer kişilerin nasıl hissettiğini ve dünyayı nasıl gördüğünü anlama sorumluluğudur. Dinlediğiniz kişiye su mesajı verirsiniz: “Sana ne olduğunu umursuyorum, hayatın ve yaşantıların önemli.” Böylece dinlediğiniz insanlar genellikle sizi severek ve size değer vererek karşılık verirler” (Köse, 2009).

Kendini açma, bir bireyin kendi duygu, düşünce ve gereksinimleriyle ilgili bildiklerini bir başka bireye sözel olarak aktardığı bir iletişim süreci şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile *“kendini açma, bir kişinin diğer bir kişi tarafından tanınmasına izin verdiği önemli bir kişiler arası etkileşim sürecidir” (Izgar ve Arslan, 2009).*

İfade etmek, gördükleriniz, düşündükleriniz, hissettikleriniz ve gereksinim duyduklarınızı yeri ve zamanını bilerek, açık, doğru ve anlaşılır bir şekilde karşı tarafa iletmektir.

İletişim becerileri, görüşleri formel ve enformel şekilde yazılı ve yahut sözlü biçimde sunma, tartışma ve savunma yetisini, dinlemeyi etkinleştirmeyi ve bilginin kaynaktan alınıp yeniden yorumlanmasını ihtiva eder. Herhangi bir yabancı dilde etkili bir biçimde iletişim sağlayabilme, bir takım ruhunun gerektirdiği birliktelik ile çalışma bilme, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek de söz konusu iletişim yetenekleri içinde sayılabilir. Bu konuda çeşitli yaş grupları içerisinde yahut farklı aşamalarda öğrenme psikolojilerini benimseyip kavramasını ve devamında dinleme, cesaretlendirme yolu ile rehberlik edilmesini gerekli kılar. Bir muhasebecinin yeni düşüncelere, fikirlere, görüşlere, yeni teknolojik gelişmelere ve genel olarak yeni kültürel etkileşimlere açık bulunmasını ayrıca bunlara uygun değişim ve uyumu sağlaması da önemli bir husustur (Başar, 2005: 62).

2.5.2. Entelektüel Beceriler

Entelektüel beceriler, son dönemde ortaya çıkan işletme skandalları problemi çözme yetilerinin ve analitik düşünebilme becerilerinin muhasebe eğitimi içinde daha çok yer edinmesi gerekliliğini gözler önüne serer. Bahsedilen beceriler beklenmeyen problemlere bir çözüm bulmak, sorunları saptamak ve eğer yapılabiliriyorsa öngöründe bulunmak, soruna genel çerçeve içerisinde kabul görmüş bir çözüm yolu bulmak, belli bir durum yahut olaya hükmedici güçleri anlayıp bunlardan doğacak olası etkileri öncesinden tahmin etmek, etik konuları belirleyebilmek ve bu etik değerlere sıkı sıkıya sahip çıkabilmek, beklenmedik isteklerin tümüne yanıt verebilmek, eldeki imkanlar çerçevesinde öncelikleri saptayabilmek ve işlerin gerek görülen şekilde örgütleyebilmek gibi becerileri kapsar. Ayrıca sahil ve tam bir bilgiye ulaşılabilmesi için bireyin öncelikle doğru soruları sorabilmesine, bilginin önemine varma yeteneğini ve farklı olaylar, nesnelere, kişiler ve usuller arasındaki alakayı izah edebilmek için rasyonel analiz becerisini ihtiva eder (Başar, 2005:62-63).

Entelektüel beceriler bilgiden farklıdır. Bu beceriler belirli bir bilgiyi öğrenmekten çok benzer amaçları başardığı formüller veya işlemlerdir. Benzer öğrenme amaç ya da hedeflerin nasıl başarıldığının anımsatılmasıyla var olan metotları yeni bilgini öğrenilmesinde kullanılabilir.

2.5.3. Kişisel Beceriler

Bu beceriler farklı kişilerle grup içinde etkin şekilde çalışabilme, diğerlerini etkileme, işleri organize etme ve delege etme, diğer kişilerin motivasyonunu yüksek tutmak, problemleri çözme, kısaca iyi bir yöneticinin niteliklerini kapsamaktadır (Çürük ve Doğan, 2002b:32).

Ayrıca, farklı kültürel geçmişe sahip kişilerle çalışma, anlaşma ve yönlendirme gibi nitelikleri de kapsar. Bütün bunların ötesi etiksel sorumluluk, kişisel sorumluluk, kendine saygı, içtenlik, dürüstlük rekabetin beraberinde getirdiği diğer kişisel becerilerdir (Başar, 2005:63).

2.5.4. Genel Bilgi

Genel bilgi, meslek ile toplum arasındaki karşılıklı bağımlılığın karmaşık yapısını anlamaya ve farklı insan gruplarıyla etkileşimi sağlamaya yöneliktir (Çürük ve Doğan, 2002b:32).

Mesleğe yeni dahil olacak meslek erbaplarının psikoloji, ekonomi, matematik ve istatistik alanlarında temel bilgilerinin olması şarttır. Ayrıca, meslek erbabı tarih boyunca fikirlerin ve hadiselerin akışını ve günümüzde yaşayan farklı kültürlerden haberdar olması, bireysel ve toplumsal değerlerin farkına varması ve finansal sosyo-politik mevzulardan, fikirlerden ve bunlara yön veren güçlerden haberdar olması, hatta edebi, bilimsel ve sanatsal konularda değerlendirme yapabilecek düzeyde bilgiye sahip olması gereklidir (Başar, 2005:63).

2.5.5. Örgüt ve İşletme Bilgisi

Muhasebe mesleğine yeni girecek olan adayın; işletmelerin faaliyetleri ve bunların faaliyette bulunduğu ekonomik, yasal, politik, sosyal ve kültürel güçler ve etkileri ile temel finansal araçlar ve ulusal ve uluslararası sermaye piyasaları, işletmelerdeki kişiler arası ve grup dinamiklerini anlayacak bilgi düzeyine sahip olmalıdır. Ayrıca, işletmelerdeki değişimi yaratma ve yönetme yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmalı, bilgi teknolojilerinin işletme ve muhasebe uygulamalarındaki mevcut ve gelecekteki rolünü bilmelidir (Başar, 2005:63).

2.5.6. Muhasebe Bilgisi

Muhasebe mesleğine yeni girecek mezunun mali karar mercilerinin bilgi ve ihtiyaçlarını kavrayacak, muhasebe alanındaki bilgisinin bu ihtiyacı gidermedeki rolünü de ihtiva edecek biçimde finansal raporlamanın muhtevası, terimleri, yapı taşları ve manası üzerinde bilgi sahibi olması gerekir. Bundan ayrı olarak, muhasebedeki uygulamalara tesir eden siyasal mevzular, çevresel etmenler, ve kanuni gelişmeler muhasebecinin ahlaki, etik ve genel olarak mesleki sorumlulukları işletme içindeki parasal bilgilerin toplanması, özetlenmesi, ölçülmesi, doğrulanıp analiz edilmesi süreci, genel muhasebe, yönetim ve maliyet muhasebesi, denetim, bilgi sistemleri, vergilendirme, uluslararası muhasebe, kar amacı gütmeyen kurumlara yönelik muhasebe

uygulamasý konularýndan biri ya da daha fazlasý üzerinde ve finansal verilerin dođru olmasýnı sađlayacak gözden geçirme süreçleri, yöntem ve kavramlar konusunda derince bir bilgiye sahip olması beklenir (Başar, 2005:63-64).

Ayrıca hedefleri, sorunları ve fırsatları belirleyebilme yeteneğine, hedeflere, problemlere ve fırsatlara yönelmede gerekli olan mali ve mali olmayan verilerin saptanması, toplanması, ölçülmesi, özetlenmesi, doğrulanması, analiz ve yorumlanması yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, verilerin kullanma, yargılama, riskleri değerlendirme ve gerçek yaşamdaki sorunları çözme kabiliyetine de sahip olmaları ve bu kabiliyeti geliştirmeleri gerekmektedir (Çürük ve Doğan, 2002b:33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNİN İŞLETME BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMA DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. GENEL AÇIKLAMA

İşletmeler, sonsuz insan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretim faktörlerini doğru bir biçimde bir araya getirerek, ekonomik mal ve hizmet üretmek veya pazarlamak için faaliyette bulunan kurumlardır. İşletmelerin amaçlarını ise kâr elde etmek, topluma hizmet ederek sosyal sorumluluk işlevini yerine getirmek, varlığını sürdürmek ve büyümek olarak sıralayabiliriz.

İşletmelerin yönetim, tedarik, üretim, pazarlama, finansman, muhasebe, insan kaynakları, halkla ilişkiler ve ar-ge gibi fonksiyonları vardır. Çeşitli faaliyetler de yapabilen işletmelerin bu faaliyetleri sonucunda varlıklarında ve kaynaklarında değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimlerin izlenmesi, kontrol edilmesi, ölçülmesi ve ekonomik faaliyetlerinin belirlenmesi görevini işletme fonksiyonlardan muhasebe fonksiyonu yerine yetirmektedir.

Globalleşmenin yanı sıra ekonomik şartlarda meydana gelen gelişmeler, hızla gelişen teknoloji, yasal düzenlemelerde meydana gelen değişiklikler, söz konusu bütün gelişmelere bağlı olarak, işletmelerin muhasebeden beklentileri de sürekli değişmektedir.

Üniversite ise, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan birimlerden oluşan öğretim kurumudur. Bahsi geçen işletme beklentilerine cevap verebilecek muhasebecileri yetiştiren ve muhasebe bilimine yön veren en önemli eğitim merkezidir.

Çalışmamızın bu kısmında, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılamasını inceleyen araştırmamızın sonuçları yer almaktadır.

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılaması konusunda yapılmış araştırmalarla ilgili bilgi verilmiştir.

Hacıüstemoğlu (1990) ve Erçek (1990) imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin muhasebe eğitiminden beklentilerini incelemiştir. Her iki araştırmada yönetim muhasebesinin öneminin giderek arttığı ve imalat işletmelerinde ciddi gereksinim olduğu vurgulanmaktadır. Hacıüstemoğlu (1990), üniversite ve sanayi işbirliğinin artırılması, muhasebe eğitiminde staj programlarında düzenli yararlanılması ve imalat işletmelerinde muhasebe ve raporlama konularına ait uygulama vaka etüdü şeklinde eğitimlerin geliştirilmesi önerilerini gündeme taşımıştır.

Kaval (1990) bankaların üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminden beklentileri konusunu araştırmıştır. Araştırma üniversitelerin eğitim-öğretim yapma ve araştırma yapma gibi temel iki fonksiyonunun olduğunu belirterek, bankaların beklentilerini de iki yönde değerlendirmiştir. Öncelikle bankaların muhasebe uygulamalarında görev alacak personele hangi muhasebe bilgilerinin öğretilmesi gerektiğini, daha sonra yapılan araştırma sonuçlarından bankaların yararlanabilmesi amacıyla alınacak hangi önlemlerin gerektiği açısından incelenmiştir. Banka çalışanları için mali tahlil, döviz yönetimi, menkul kıymet işlemleri, yönetim bilgi sistemleri, banka içi ve banka dışı bilgi raporlama ve diğer ilgili ihtisas bilgilerinin eğitim programlarında yer almasının önemi izah edilmiştir. Risklerin yüksek olduğu ve bilgisayar kullanımının kaçınılmaz olduğu bankalarda nitelikli muhasebe elemanlarının önemi ifade edilmiştir. Ayrıca, bankaların kendi personellerini muhasebe bilgi ve eğitimini büyük oranlarda kendi eğitim programları ile gidermeye çalıştığı ortaya çıkmıştır. Son olarak, lisansüstü programlarda bankaların muhasebe problemlerinin az gündeme geldiği ve bankalarında bu işbirliğinde yeterli gayret göstermediği belirtilmiştir.

Sigorta işletmelerinin muhasebe eğitiminde beklentilerini Daltaş (1990) ve Ilgaz (1990) incelemiştir. Ilgaz (1990) araştırmasında sigorta işletmelerinde çalışan personelin muhasebe bilgilerinin olmasının önemini anlatmıştır. Daha sonra, sigorta işletmelerinin çalışanlarına ait veriler analiz edilmiştir. 3397 sigorta çalışanın eğitim durumu incelenmiş ve % 45 lise, % 30 üniversite eğitilmiş çalışanların olduğu ortaya çıkarılmıştır. % 25 oranında çalışanların ise ortaokullardan mezun olduğu belirtilen çalışmada sigorta eğitiminin geliştirilmesi ve mali yeteneklerin geliştirilmesi konularına dikkat çekmiştir.

Muhasebe eğitiminden beklentileri sektörel bazda inceleyen bir diğer makalede turizm işletmelerinin muhasebe eğitiminden beklentileri konusu araştırılmıştır. Yıldırım

ve Tek (1990), turizm işletmelerinin de sürekli gelişen ve yüksek rekabete dayalı piyasada muhasebe bilgilerinin karar verme aşamasında önemli olduğu belirtilmiştir. Maliyet ve fiyat belirlemede konaklama, yeme-içme, seyahat ve diğer turizm faaliyetleri önemli yer tutmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi bu konuda turizm işletmeleri için hayati bilgiler üretmektedir. Çalışmada eğitim programlarında hizmet sektörünün özellikle turizm sektörünün gereksinimlerinin araştırılarak muhasebe eğitiminin amaca daha iyi hizmet etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, genel muhasebe bilgilerinin yanı sıra turizm işletmelerinde yönetim, maliyet kontrolü, yatırım gereksinimlerini belirleme ve büyüme planları konusunda da eğitimlerin geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Arıkboğa (1990) inşaat projelerinde maliyet kontrolü ve muhasebe eğitiminden beklentileri araştırmıştır. Çalışmada inşaat sektöründe mühendislik kadar muhasebe bilgisinin de önemli olduğu belirtilmiş ve yeni “Maliyet mühendisliği” mesleğinin ortaya çıkmasından bahsedilmiştir. Bir diğer araştırmacı olan Şahin (1990) de, inşaat işletmelerinin muhasebe eğitiminden beklentileri konusunu ele almıştır. Sektörün genişliği ve farklı gereksinimleri olduğunu ifade etmiştir.

Çabuk (1990), dış ticaret işleri yapan işletmelerin muhasebe eğitiminden beklentilerini araştırmıştır. Söz konusu işletmeler için döviz işlemleri, ithalat ve ihracat rejimleri, ihracat ve yatırımların teşviki, dış ticarete kullanılan belgeler ve gümrük işleri konularında eğitim verilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Eğitim kurumlarında bu konuların kısmen öğretildiği belirtilen araştırmada işletmelerle eğitim veren kurumların işbirliğinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Uçar, Kök ve Yılmaz (1997) iş dünyasının üniversitelerden beklediği muhasebe eğitimi konusunu araştırmışlardır. Kahramanmaraş'ta faaliyet gösteren 10 sanayi işletmesi, kendi bürosunda bağımsız çalışan 10 serbest muhasebeci mali müşavir olmak üzere 20 anket yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. İş dünyası ve üniversitelerin işbirliği ve eğitim programlarında işletme beklentilerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Fay ve Hardin (2000), muhasebe eğitiminden beklentilerin yeterli düzeyde karşılanması için muhasebe öğretim elemanlarının hangi özelliklere sahip olması konusunda araştırma yapmışlardır. Çalışmada öğretim elemanlarının konuya hakim olmaları, öğretme yetenekleri ve istekleri, muhasebe alanında pratik bilgileri, öğrencileri

motive edebilme ve sınavların adil bir şekilde değerlendirerek muhasebe eğitiminden daha iyi sonuçlar alınabileceğini belirtmişler.

Çürük ve Doğan (2001) “Muhasebe eğitiminin işletmelerin taleplerini karşılama düzeyi: Türkiye örneği” isimli çalışma yapmıştır. Kapsamlı yapılmış araştırmada Türkiye genelinde 500 büyük işletmeye ve muhasebe eğitimi veren üniversitelerdeki ilgili öğretim üyelerine anket yapılmıştır. Çeşitli muhasebe alanlarında işletme beklentilerinin karşılandığı veya karşılanmadığı üniversitelerin olduğunu tespit eden araştırmada, üniversite ve işletme iş birliği ve ders içeriklerinin beklentilere göre düzenlenmesi gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Chonko ve diğerlerinin (2002) yaptığı araştırmada ise, 750 işletmeye ve üniversite öğrencilerine anket yapılmıştır. Söz konusu anket araştırması ile, muhasebe eğitiminden işletme beklentileri ve öğrencilerin eğitim durumuyla ilgili kapsamlı veriler toplayan araştırmacılar; eğitimin gelecek beklentilere hazır bulunulması ve yeni metotlarla verilen derslerin öğrencilere daha çekici gelmesi konularında bulgular tespit etmişlerdir.

Aydın (2007) “Muhasebe Eğitiminin İşletme Beklentilerini Karşılama Derecesinin Ölçülmesi ve Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans araştırması yapmıştır. Çalışma Kütahya, İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Isparta, Çorum, Aydın, Ordu, Hatay, Rize, Tekirdağ, Osmaniye, Kırklareli, Denizli illerinde faaliyette bulunan 110 meslek mensubu çalışmanın katılımıyla yapılmış ve işletme beklentilerinin karşılandığı tespit edilmiştir.

Altın (2009) “Muhasebe Eğitiminin İşletme Beklentilerini Karşılama Düzeyinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans çalışması yapmıştır. Araştırmada Aksaray ilinde bulunan 104 işletmeye anket yapılmıştır. Farklı muhasebe alanlarına göre işletme beklentileri ve algıları analiz edilen çalışmada genellikle beklentilerin karşılandığı sonucuna varılmıştır.

Başer (2010) “Meslek Yüksekokullarında Muhasebe Eğitimi ve İş Dünyasının Beklentilerine Göre Yapılandırılması” konusunda yüksek lisans çalışması yapmıştır. Araştırmada Ankara`da bulunan, KOBİ kenti OSTİM Sanayi Bölgesi`ndeki ve çevresindeki 650 işletme iştirak etmiş ve muhasebe eğitiminin geliştirilmesi için gerekli öneriler sunulmuştur.

İbiş ve Çelikdemir (2011), bankacılık sektörünün muhasebe eğitiminden beklentileri konusunda araştırma yapmışlardır. Çalışmada 32 bankanın muhasebeden sorumlu müdür yardımcılarına anket yapılmıştır. Sonuç olarak, teorik bilgilerle ilgili beklentilerin karşılandığı ve pratik eğitimin geliştirilmesi için üniversite ve bankaların iş birliği yapması gerektiği belirtilmiştir.

Delikanlı (2011) “Banka Dışı Kuruluşlarda Günlük Finansal Raporlama Faaliyetlerinin Kapsamı, Organizasyonel Yapısı ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler” isimli çalışma yapmıştır. Söz konusu kuruluşların kamuya hesap verme yükümlülüğü ve finansal raporlama uygulamalarının TMS/UMS ve TFRS/UFRS gerçekleştirmek zorunda olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, üniversitelerde uluslararası standartları konu edinen seçmeli derslerin konulması beklentisi tespit edilmiştir.

Demir ve Yürekli (2011) “Yeni Nesil Üretim ve Hizmet Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri” isimli çalışma yapmıştır. Araştırmada Denizli Yöresi’nde faaliyet gösteren 58 işletmeye anket yapılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’deki üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılar düzeyde olmadığı tespit edilmiş ve öneriler verilmiştir.

Bal, Koçyiğit ve Öztürk (2011) “Konaklama Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri ve Ankara’daki 5 Yıldızlı Otellerde Uygulama” isimli çalışma yapmıştır. Ankara’da faaliyet gösteren 5 yıldızlı otelleri kapsayan araştırmada, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Acar (2011) “İnşaat Sektörü ve Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Muhasebe Meslek Mensuplarından ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler” isimli çalışma yapmıştır. Araştırma zamanı yapılan anket sonuçlarına göre, katılımcıların % 88’i muhasebe elemanlarının bir inşaat şantiyesinde kendisi ile bağlantılı tüm departmanlarda çalışmış olması ve tecrübe kazanmasını gerekli görmektedir.

Yıldız ve Durak (2011) “Üniversitelerde Verilen Muhasebe Eğitiminin Kırklareli Yöresi’nde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Beklentilerini Karşılama Düzeyinin İncelenmesi” isimli makale yayınlamıştır. Araştırmada Kırklareli Yöresi’nde faaliyet gösteren 50 işletmeden veriler analiz edilerek, Türkiye’de üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin, işletmelerin taleplerini tam olarak karşılar düzeyde olmadığına ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Güney ve Dızman (2015), muhasebe meslek mensuplarının işletme beklentilerini karşılama düzeyi konusunda çalışma yapmışlardır. Çalışmada Erzincan ili sınırlarında faaliyet gösteren 61 işletmeye anket uygulanmış ve sonuçları incelenmiştir. Araştırma bulgularında, işletmelerin muhasebe eğitiminin belirli konuları bazında beklentilerinin karşılama düzeyleri tespit edilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmamızın birçok yerinde bahsedildiği gibi, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılması açısından ölçülmesinin ve değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin Bakü'de faaliyet gösteren işletmelerin beklentilerini karşılama düzeyinin analiz edilmesidir. Üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletmelerin beklentilerini ne kadar karşıladığı işletmelerin, muhasebe kayıtlarını tutan elemanları, serbest muhasebeci mali müşavirleri ve yöneticilerinin muhasebe eğitimi hakkındaki beklenti düzeyini göstermektedir.

3.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Globalleşen dünyamızda işletmelerin çevrelerinde meydana gelen değişikliklere bağlı olarak sürekli olarak yenilenmek zorunda olmaları, onların yoğun rekabet ortamında başarılı bir biçimde faaliyet gösterebilmelerinin temel şartlarından biridir. Bu değişim, işletmelerin gerek alt yapısı, gerekse de beklentileri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu nedenle, söz konusu bir değişim neticesinde ortaya çıkması muhtemel yeni beklentiler işletmenin diğer fonksiyonları ile birlikte özellikle muhasebe fonksiyonunu yakından etkilemektedir. Bu aşamada, özellikle işletmenin üniversitelerde verilen muhasebe eğitimine yönelik beklentilerinin tespit edilmesi, bunun ölçülmesi ve değerlendirilmesi oldukça büyük önem arz etmektedir.

3.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI ve SINIRLARI

Araştırma Azerbaycan`ın başkenti Bakü şehrinde 01.12.2017 – 31.03.2018 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın temel kısıtları zaman ve maliyettir. Araştırmada çalışanların muhasebe bilgilerini ölçmeye yönelik, dokuz farklı muhasebe alanına ilişkin bilgiler, ölçek olarak kullanılmış olup, Bakü`de bulunan işletme yöneticileri ve muhasebecilerine uygulanmıştır.

3.6. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için on temel hipotez geliştirilmiş ve bu hipotezler test edilmiştir. Araştırmanın temel amacı, işletmelerde çalışan muhasebe personelinin muhasebe bilgisinin, işletme beklentilerini karşılayıp karşılamadığının tespit edilmesidir. Bu nedenle, muhasebe personelinin dokuz farklı muhasebe alanına ilişkin bilgi düzeylerini, işletme yöneticilerinin beklenti ve algılamalarını ölçen bir ölçek yardımıyla ulaşılmış ve araştırma hipotezleri bu esas üzerine kurulmuştur.

Araştırma hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur;

H1 = Muhasebe personelinin genel muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H2 = Muhasebe personelinin şirketler muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H3 = Muhasebe personelinin maliyet muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H4 = Muhasebe personelinin yönetim muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H5 = Muhasebe personelinin denetim muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H6 = Muhasebe personelinin mali tablolarla ilgili bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H7 = Muhasebe personelinin bilgisayarlı muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H8 = Muhasebe personelinin uluslararası muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H9 = Muhasebe personelinin vergi sistemi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında fark vardır.

H10 = İşletmenin faaliyet gösterdiği sektör ile işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında oluşan matematiksel farklar arasında anlamlı bir fark vardır.

3.7. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu kısmında araştırmamızın uygulaması hakkında bilgi verilmektedir. Öncelikle evrene uygun örneklem sayısı belirlenmiştir. Daha sonra belirlenmiş örneklem için daha önce uygulanmış anket örneği kullanılarak anket hazırlanmıştır. İşletmelere yapılmış anket verileri analiz edilmiştir.

3.7.1. Araştırmanın Örnekleme

Üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılama düzeyini ölçmek için işletmelerden bilgi toplanmıştır. Bu sebeple, işletme beklentilerini ve algılarını ölçmeyi planlayan araştırmanın ana kütlesi, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakü ilinde bulunan toplam 78482 işletmeden oluşmaktadır (Azerbaycan Respublikası Devlet Statistika Komitesi, 2017: 6) Anketin yapılmasında maliyet, zaman ve diğer kısıtlar nedeni ile işletmelerin tamamına ulaşmak imkansız olduğundan, ana kitleyi temsil edebilecek bir örneklem seçilmiştir.

Evrenin 78 bin işletmeden fazla olması, örneklem sayısının 384 işletme olmasını gerektirmektedir (Serekan, Bougie, 2016: 264). Çalışmada 500 işletmeye anket yapılması hedeflenmiş, bunlardan 405 kullanılabilir anket elde edilmiştir. Örneklem sayısı yeter sayıyı geçtiğinden, evrenle ilgili bilgiler “üretmek” anlamlı olacaktır.

Örnekleme dahil edilen öğelerin seçiminde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yönteminde örneklerin seçimi tamamen rassal olarak yapılmaktadır. Bu nedenle seçimler tesadüfi yapılmıştır.

3.7.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında veri ve bilgilerin toplanması için anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma verilerinin sağlıklı olması ve araştırma sürecinden kaynaklanan hataları azaltmak amacıyla anketlere yüz yüze görüşme yöntemiyle yanıt alınmıştır.

Anket forumu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, işletmelerle ilgili genel bilgi almak amacıyla 8 tanıma sorusu sorulmuştur. İkinci bölümde, üniversitelerde verilen

muhasabe eğitiminin işletme beklentilerini karşılama düzeyini ölçmek amacıyla, her biri 2 sorudan oluşan 9 farklı muhasabe alanına ilişkin işletme yöneticilerinin, muhasabe personelinin bilgisine ait beklentisini belirleyecek 18 soru yer almıştır. Üçüncü bölümde ise, üniversitelerde muhasabe eğitimi almış personel ve personel adaylarında işletmelerin algı düzeyini ölçmek amacıyla, her biri 2 sorudan oluşan 9 farklı muhasabe alanına ilişkin işletme yöneticilerinin, muhasabe personelinin bilgisine ait algısını belirleyecek 18 soru yer almıştır. Sonuç olarak anket, işletmenin genel profiline yönelik sorulan 8 ve işletme yöneticilerinin beklenti ve algılamalarına yönelik sorulan 18'er soru olmak üzere, toplamda 45 adet sorudan oluşmaktadır.

Anket soruları, cevaplama oranını arttıracak şekilde düşünülerek işletme yöneticilerinin kolay anlayabilecekleri şekilde düzenlenmiş ve basit ifadeler kullanılmıştır. Beklenti ve algılama sorularında Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bu sorulara ilişkin anket formunda, "1 kesinlikle katılmıyorum ve 5 kesinlikle katılıyorum" olmak koşuluyla, işletmelerin beklenti düzeyine göre işaretleyebilecekleri 1'den 5'e kadar 5 ayrı kutucuk yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda anket formundaki değişkenler ve kullanılan ölçeklerle ilgili bilgi yer almaktadır:

Tablo 3.1. Kullanılan Değişken ve Ölçekler

Değişkenler	Kullanılan Ölçek
İşletme profili	Normal ölçek
İşletmelerin muhasabe eğitiminden beklentileri	18 değişkenden oluşan 5'li Likert ölçek
İşletmelerin muhasabe eğitiminden algılamaları	18 değişkenden oluşan 5'li Likert ölçek

3.7.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23.0 (Statistical Program for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek için öncelikle ankette yer alan sorular arasındaki iç tutarlılığın ölçülmesi ve ölçeğin (anket formunda yer alan soruların genelinin) güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla güvenilirlik testi yapılmıştır. Daha sonra araştırma hipotezlerine göre oluşturulan değişkenler arasında ikili ve çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Bunun için ilgili değişkenlerin normal dağılımlı olup olmadığı sınıanmış, değişkenler normal dağılımlı olmadığından ikili ve çoklu karşılaştırmalar için parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. İkili

karşılaştırmalarda “Wilcoxon Eşlenik-Çift İşaretli Sıralar Testi” ve çoklu karşılaştırmalarda ise “Kruskal-Wallis Tek Yönlü Varyans Analizi” kullanılmıştır. Diğer veriler için frekans, yüzde ve aritmetik ortalamalar verilmiştir.

3.8. ARAŞTIRMA SONUÇLARI ve DEĞERLENDİRME

Araştırmaya seçilen örneklemden toplanan veriler için sırasıyla, cevaplayanların profilini belirlemeyi amaçlayan ve anketin birinci bölümünü oluşturan sorulara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiş, daha sonra anketin ikinci bölümünde yer alan ve işletmelerin beklentilerini ve algılamalarını ölçmeyi amaçlayan ölçeğin değerlendirilmesine geçilmiştir. Öncelikli olarak beklenti-algılama skorları hesaplanmıştır. Daha sonra algılamalara ait ortalamalar ile beklentilere ait ortalamaların birbirinden farklı olup olmadığını anlamak amacıyla “Wilcoxon Eşlenik-Çift İşaretli Sıralar Testi” yapılmıştır. Ayrıca, işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında oluşan matematiksel farkların, işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla “Kruskal-Wallis Tek Yönlü Varyans Analizi” yapılmıştır. Tüm bu aşamalar aşağıda sırasıyla alt başlıklar halinde detaylı olarak anlatılmıştır.

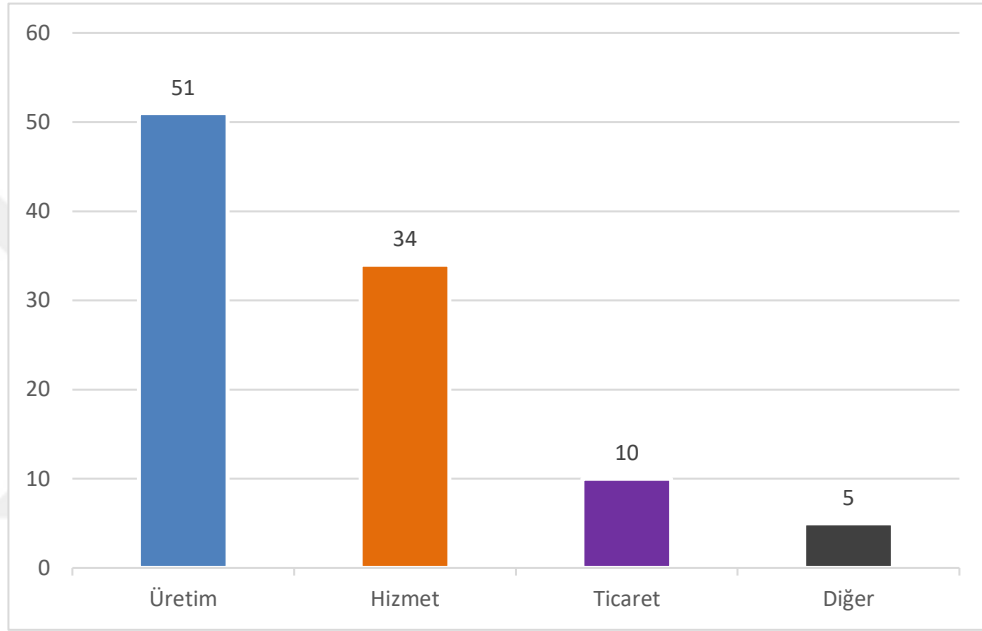
3.8.1. İşletme Profili

Araştırmaya katılan işletmelerin profillerini belirlemek amacıyla anket formunda yer alan sorulara yer verilmiştir. Araştırmada cevaplayanların geniş bir yelpazeden elde edilmesine özen gösterilmiş ve özelliklere ilişkin kategoriler geniş bir aralıkta tutulmuştur. SPSS 23,0 paket programı yardımıyla verilerden elde edilen frekans ve yüzde dağılımları grafikler yardımıyla verilmiştir. İşletme profili olarak; sektör, hukuki yapı, çalışan personel sayısı, çalışan muhasebe personeli sayısı, katılımcının işletmedeki pozisyonu, işletmenin hangi dönemde kurulduğu, mesleki gelişmeleri hangi kaynaktan izlediği ve muhasebe elemanlarının hangi işleri yaptığı gibi değişkenler temel alınmıştır.

Araştırmaya katılan işletmelerin sektör yapılarına göre dağılımı Grafik 3.1.`de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. İşletmelerin Sektöre Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Üretim	207	51
Hizmet	135	34
Ticaret	42	10
Diğer	18	5
Toplam	402	100

Grafik 3.1. İşletmelerin Sektöre Göre Dağılımı

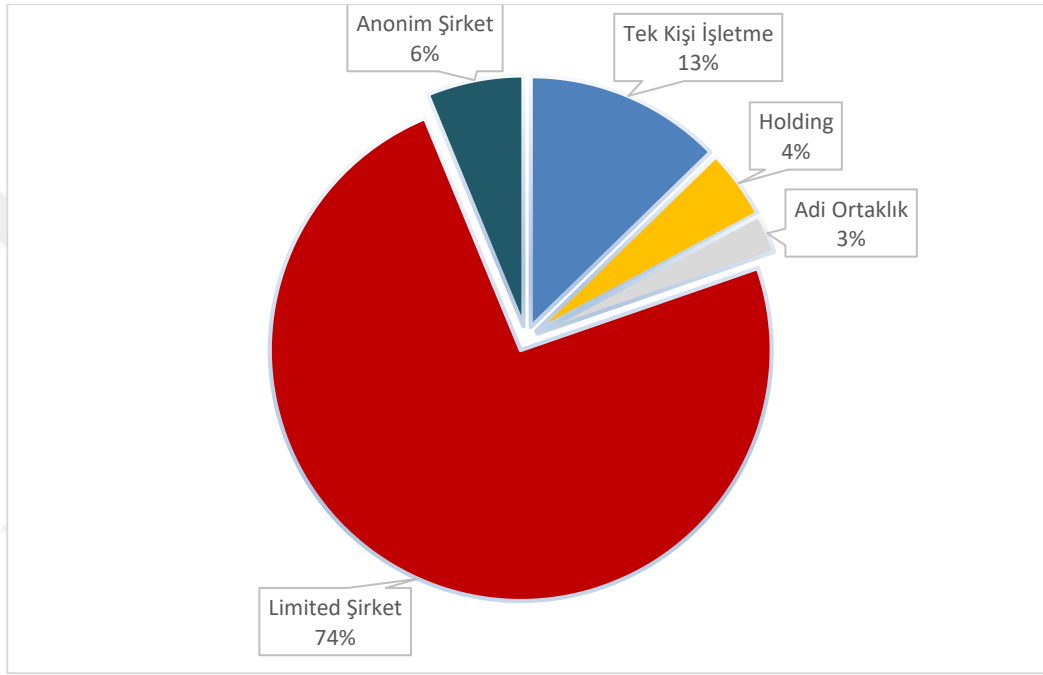
Tablo 3.2. ve Grafik 3.1.'de görüldüğü gibi, ilgili soruyu cevaplandıran 402 işletmenin %51'i üretim, %34'ü hizmet, %10'u ticaret ve %5'i ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

İşletme profili ile ilgili bir diğer soru işletmelerin hukuki yapılarının dağılımı olmuştur. Söz konusu soruya verilen cevap dağılımları Tablo 3.3. ve

.`de verilmiştir.

Tablo 3.3. İşletmelerin Hukuki Yapısı

	Frekans	Yüzde
Tek Kişi İşletme	51	13
Holding	18	4
Adi Ortaklık	10	3
Limited Şirket	297	74
Anonim Şirket	25	6
Toplam	401	100

Grafik 3.2. İşletmelerin Hukuki Yapısı

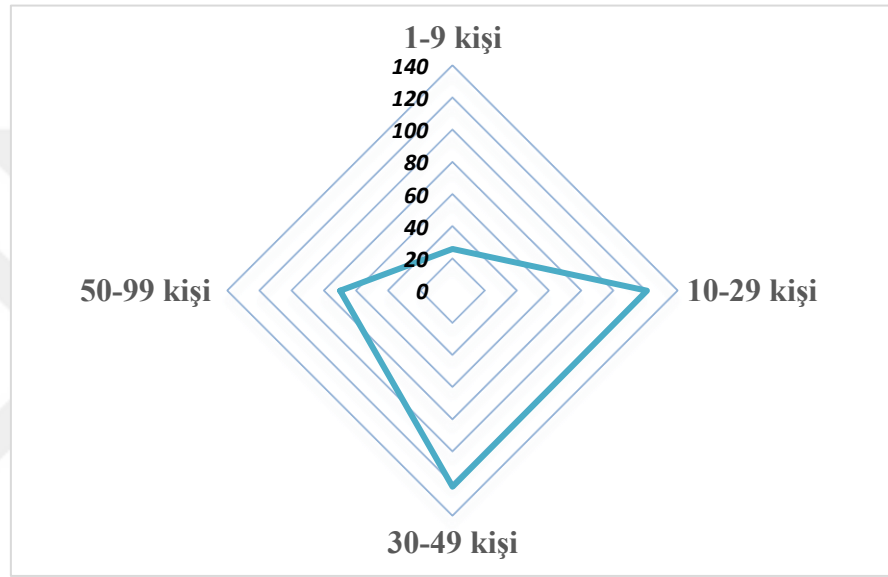
Tablo 3.3. ve

.`de görüldüğü gibi, soruyu cevaplayan 401 işletmenin %13`ü tek kişi işletme, %4`ü holding, %3`ü adi ortaklık, %74`ü limited şirket ve %6`sı ise anonim şirket olarak çalışmaktadır.

İşletme profili ile ilgili sorulardan bir diğeri ise, işletmede çalışan personel sayıları ile ilgili olmuştur. Sorunun cevaplarında beş kategoriden oluşan bir ölçeklendirme yapılmıştır. Bunlar 1-9 kişi, 10-29 kişi, 30-49 kişi, 50-99 kişi ve 100 ve üzeri kişi biçiminde oluşturulmuştur. Tablo 3.4. ve Grafik 3.3.`te araştırmaya verilen cevaplar ayrıntılı verilmiştir.

Tablo 3.4. İşletmede Toplam Çalışan Sayısı

	Frekans	Yüzde
1-9 kişi	26	7
10-29 kişi	121	30
30-49 kişi	122	30
50-99 kişi	70	17
100 ve üzeri kişi	64	16
Toplam	403	100

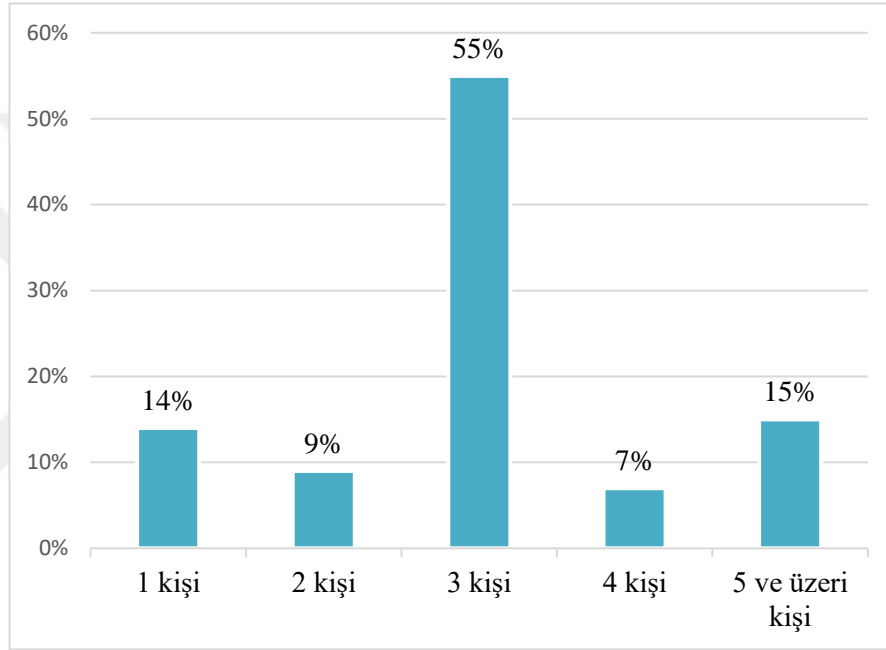
Grafik 3.3. İşletmede Toplam Çalışan Sayısı

Tablo 3.4. ve Grafik 3.3.`te görüldüğü gibi, soruyu cevaplayan 403 işletmenin %7`si 1-9 kişi, %30`u 10-29 kişi, %30`u 30-49 kişi, %17`si 50-99 kişi ve %16`sı ise 100 kişi ve üzeri aralığında çalışanı olduğunu belirtmiştir.

İşletme profili ile ilgili sorulardan bir diğeri ise, işletmede çalışan muhasebe personeli sayıları ile ilgili olmuştur. Sorunun cevaplarında beş kategoriden oluşan bir ölçeklendirme yapılmıştır. Bunlar 1 kişi, 2 kişi, 3 kişi, 4 kişi ve 5 ve üzeri kişi biçiminde oluşturulmuştur. Tablo 3.5. ve Grafik 3.4.`te araştırmaya verilen cevaplar ayrıntılı verilmiştir.

Tablo 3.5. İşletmede Çalışan Toplam Muhasebeci Sayısı

	Frekans	Yüzde
1 kişi	57	14
2 kişi	34	9
3 kişi	219	55
4 kişi	28	7
5 ve üzeri kişi	62	15
Toplam	400	100

Grafik 3.4. İşletmede Çalışan Toplam Muhasebeci Sayısı

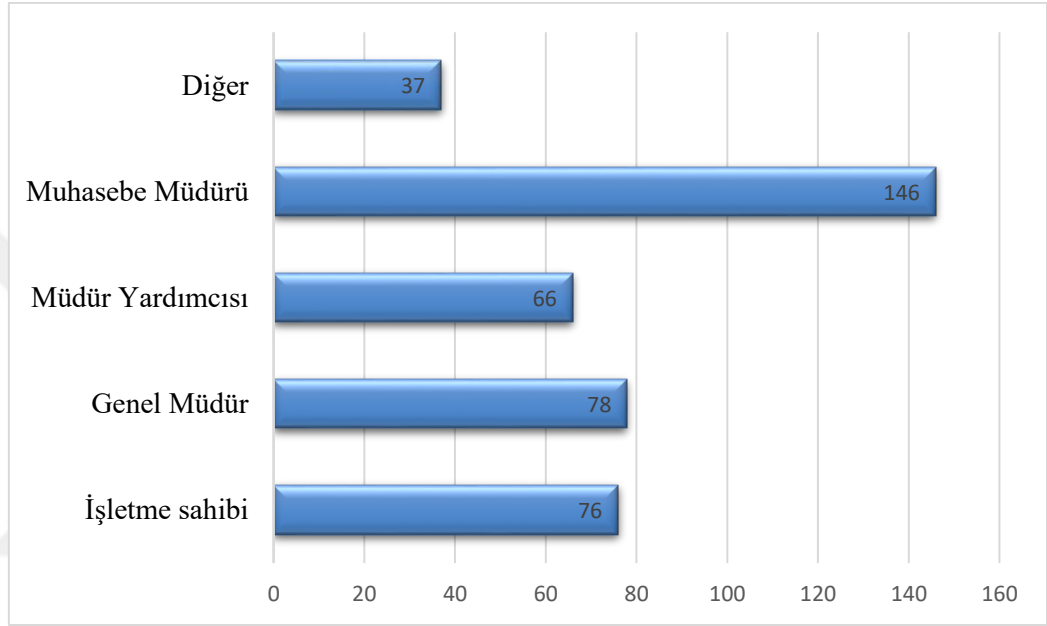
Tablo 3.5. ve Grafik 3.4.`te görüldüğü gibi, soruyu cevaplayan 400 işletmenin %14`ü 1 kişi, %9`u 2 kişi, %55`i 3 kişi, %7`si 4 kişi ve %15`i ise 5 kişi ve üzeri aralığında muhasebe personeli çalıştırdığını belirtmiştir.

İşletme profili ile ilgili devam eden bir sonraki soru araştırma katılımcısının işletmedeki pozisyonu ile ilgili olmuştur. Söz konusu soruya verilen cevap dağılımları Tablo 3.6. ve

.`te verilmiştir.

Tablo 3.6. Katılımcının İşletmedeki Pozisyonu

	Frekans	Yüzde
İşletme sahibi	76	19
Genel Müdür	78	20
Müdür Yardımcısı	66	16
Muhasebe Müdürü	146	36
Diğer	37	9
Toplam	403	100

Grafik 3.5 Katılımcının İşletmedeki Pozisyonu

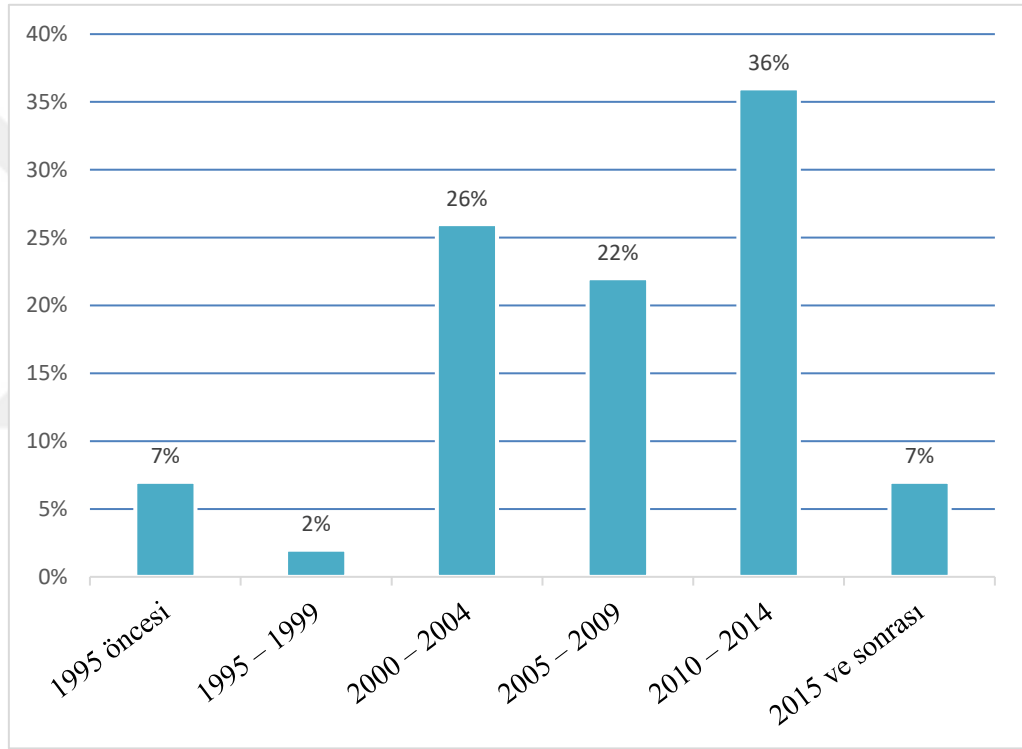
Tablo 3.6 ve

te görüldüğü gibi, soruyu cevaplayan 403 işletme mensubunun %19'u işletme sahibi, %20'si genel müdür, %16'sı müdür yardımcısı, %36'sı muhasebe müdürü ve %9'u diğer pozisyonlarda çalıştığını belirtmiştir.

İşletme profili ile ilgili sorulardan bir diğeri ise işletmenin kuruluş dönemi ile ilgili olmuştur. Sorunun cevaplarında altı kategoriden oluşan bir ölçeklendirme yapılmıştır. Bunlar 1995 öncesi, 1995-1999, 2000-2004, 2005-2009, 2010-2015 ve 2015 ve sonrası biçiminde oluşturulmuştur. Tablo 3.7. ve Grafik 3.6.'da araştırmaya verilen cevaplar ayrıntılı verilmiştir.

Tablo 3.7. İşletmenin Kuruluş Dönemi

	Frekans	Yüzde
1995 öncesi	27	7
1995-1999	9	2
2000- 2004	105	26
2005- 2009	89	22
2010- 2014	145	36
2015 ve sonrası	27	7
Toplam	402	100

Grafik 3.6. İşletmenin Kuruluş Dönemi

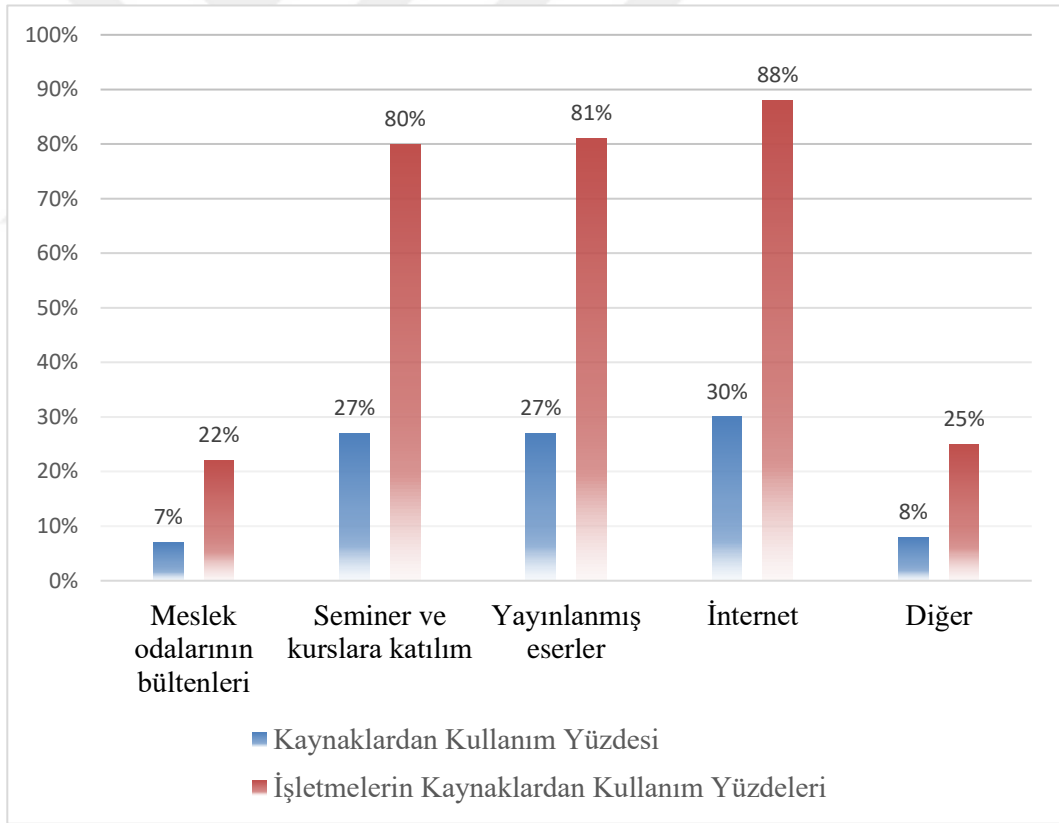
Tablo 3.7. ve Grafik 3.6.'da görüldüğü gibi, soruyu cevaplayan 402 işletmenin %7'sinin 1995 öncesi, %2'sinin 1995-1999, %26'sının 2000-2004, %22'sinin 2005-2009, %36'sının 2010-2014 ve %7'sinin ise 2015 ve sonrası yıllarda kurulduğu tespit edilmiştir.

İşletme profili ile ilgili sorulardan bir diğeri ise, işletmelerin mesleki gelişmelerini hangi kaynaklardan izledikleri konusu ile ilgili olmuştur. Sorunun cevaplarında beş kategoriden oluşan 'meslek odaları bülteni', 'seminer ve kurslara katılım', 'yayınlanmış

eserler’, ‘internet’ ve ‘diğer’ seçenekleri sunulmuştur. Katılımcılara birden fazla seçenek hakkı verilmiştir. Tablo 3.8. ve Grafik 3.7.`de ilgili soruya verilen cevaplar ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3.8. Mesleki Gelişmelerin İzlendiği Kaynaklar

	Frekans	Cevap Yüzdesi	İşletme Yüzdesi
Meslek odalarının bültenleri	89	7	22
Seminer ve kurslara katılım	322	27	80
Yayınlanmış eserler	329	27	81
İnternet	357	30	88
Diğer	101	8	25
Toplam Cevap	1198	100	
Toplam Anket (İşletme)	405		

Grafik 3.7. Mesleki Gelişmelerin İzlendiği Kaynaklar

Tablo 3.8. ve Grafik 3.7.`de görüldüğü gibi, soruda birden fazla cevap seçeneği sunulmuş olup, 405 işletme toplamda 1198 şık ile soruyu cevaplamıştır. Yani,

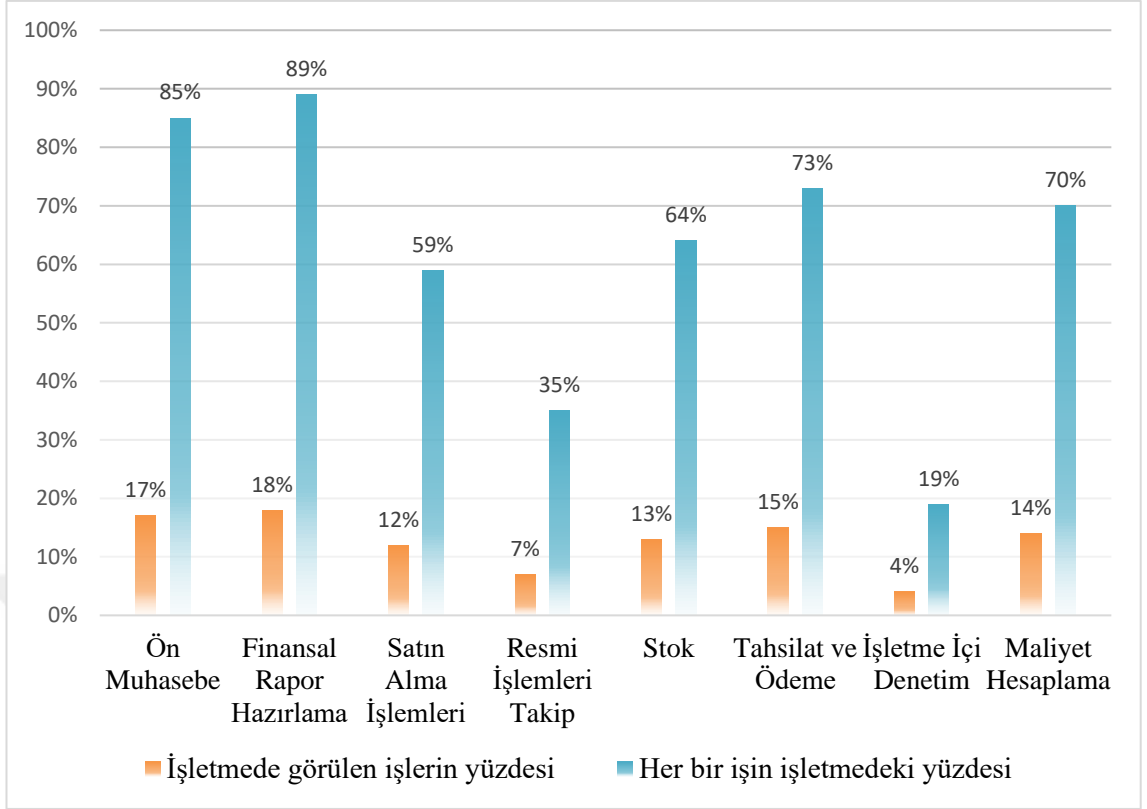
işletmelerin %7'sinin meslekle ilgili kaynaklardan meslek odalarının bültenlerini, %27'sinin seminer ve kursları, %27'sinin yayınlanmış eserleri, %30'unun interneti ve %8'inin ise diğer kaynakları takip ettiği görülmektedir. Meslek odalarının ve diğer kaynakların mesleki gelişmelerle ilgili işletmeleri bilgilendirme konusunda geride kaldığı görülmektedir.

Çoklu cevaplar üzerinden baktığımız zaman ise, işletmelerin %22'sinin meslek odalarının bültenlerinden, %80'nin seminer ve kurslara katılarak, %81'inin yayınlanmış eserlerden, %88'inin internet kaynaklarından ve %25'inin ise diğer kaynaklardan aynı anda bilgi edindikleri görülmektedir. Burada da meslek odalarının ve diğer kaynakların, gelişmelerin izlenmesi açısından çok az kullanıldığı veya yetersiz kaldıkları sonucuna varılmaktadır. İnternet, yayınlanmış eserler ve kurslara katılım yolu ile mesleki gelişmelerin öğrenilmesinin, işletmeler tarafından ciddi farkla oldukça tercih edildiği görülmektedir.

İşletme profili ile ilgili son soru ise işletmelerin muhasebe elemanlarını hangi işlerde istihdam etmesi ile ilgili olmuştur. Sorunun cevaplarında sekiz kategoriden oluşan ön muhasebe, finansal rapor hazırlama, satın alma işlemleri, resmi işlemleri takip, stok, tahsilat ve ödeme, işletme içi denetim ve maliyet hesaplama gibi seçenekleri sunulmuştur. Katılımcılara birden fazla seçenek hakkı verilmiştir. Tablo 3.9. ve Grafik 3.8.`te araştırmaya verilen cevaplar ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3.9. Muhasebe Elemanlarının İşletmede Yaptığı İşler

	Frekans	Cevap Yüzdesi	İşletme Yüzdesi
Ön Muhasebe	343	17	85
Finansal Rapor Hazırlama	360	18	89
Satın Alma İşlemleri	240	12	59
Resmi İşlemleri Takip	141	7	35
Stok	259	13	64
Tahsilat ve Ödeme	295	15	73
İşletme İçi Denetim	75	4	19
Maliyet Hesaplama	282	14	70
Toplam Cevap	1995	100	
Toplam Anket (İşletme)	405		

Grafik 3.8. Muhasebe Elemanlarının İşletmede Yaptığı İşler

Tablo 3.9. ve Grafik 3.8.'te görüldüğü gibi, soruda birden fazla cevap seçeneği sunulmuş olup, 405 işletme toplamda 1995 şık işaretlemiştir. Muhasebe elemanlarının yaptığı işlerle ilgili verilmiş tüm cevaplarda %17 oranında ön muhasebe, %18 finansal rapor hazırlama, %12 satın alma işlemleri, %7 resmi işlemleri takip, %13 stok, %15 tahsilat ve ödeme, %4 işletme içi denetim ve %14 oranında ise maliyet hesaplama faaliyeti seçilmiştir. Yani işletme içi denetim ve resmi işlerin takibi işlemleri diğerlerine göre daha az yaptırılmaktadır. Ön muhasebe, finansal rapor hazırlama, satın alma işlemleri, stok, tahsilat ve ödeme ve maliyet hesaplama faaliyetlerine ise yaklaşık olarak aynı düzeyde gereksinim duyulduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, faaliyetler içinden işletmelerin %85'inin ön muhasebe, %89'unun finansal rapor hazırlama, %59'unun satın alma işlemleri, %35'inin resmi işlemleri takip, %64'ünün stoklarla ilgili işlemleri, %73'ünün tahsilat ve ödeme, %19'unun işletme içi denetim ve %70'inin maliyet hesaplama işlemlerini muhasebe elemanlarına yaptırdıkları belirtilmiştir. Burada da en fazla öne çıkan faaliyetin ön muhasebe ve finansal raporların

hazırlanması olduğu görülmektedir. İşletme içi denetim faaliyeti ise en az yaptırılan faaliyet olarak belirlenmiştir.

3.8.2. Skorların Hesaplanması ve İstatistik Analizler

Analizlere başlamadan önce, üniversitelerdeki muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılama düzeyini ölçmek amacıyla elde edilen verilerin güvenilir olduğundan emin olunmalıdır. Bu eminlik güvenilirlik testi yapılarak sağlanabilmektedir.

Güvenilirlik analizi kapsamında Alpha modeli kullanılmıştır. Cronbach's Alpha katsayısı, sorular arası korelasyona bağlı uyum değeridir. Bu değer 0 ve 1 arasında değişmektedir. Cronbach's Alpha değerinin 0.70 ve üzerinde olması, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008: 94).

İşletme beklentisi ve işletme algılamasını ölçmeğe ilişkin 18'er sorudan oluşan toplam 36 soruya verilen cevaplar kullanılarak güvenilirlik testi gerçekleştirilmiştir. Test sonuçları Tablo 3.10.'da verilmiştir.

Tablo 3.10. Güvenirlik Testi

Cronbach's Alpha	Test edilen soru sayısı
0.869	36

Tablo 3.10.'da görüldüğü gibi, araştırma verileri için Cronbach's Alpha değeri 0.869 bulunmuştur. Bu değer verilerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anketin uygulandığı işletmelerde çalışan muhasebe personelinin muhasebe bilgisi ile ilgili beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığının anlaşılması için ilk olarak, işletme yöneticileri ve muhasebecilerinin bu konudaki beklentileri ve algılamaları ölçülmeye çalışılmıştır. Beklentiler ve algılamalar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlılığı test edildikten sonra ölçülen beklentilerin algılamalardan düşük olması durumunda ($B < A$) beklentilerin fazlası ile karşılandığı, eşit olması durumunda ($B = A$) beklentilerin tam olarak karşılandığı ve yüksek olması durumunda ($B > A$) ise algıların beklentileri karşılamadığı sonucuna varılacaktır. Bu amaçla dokuz farklı muhasebe alanına ilişkin

olarak, anketin ikinci bölümünde yer alan beklenti sorularına ait ortalamalar ile yine anketin üçüncü bölümde yer alan algılama sorularına ait ortalamalar hesaplanmıştır. Bir sonraki adımda ise, bu ortalamalar arasındaki matematiksel farklar alınmış ve her bir muhasebe alanına ait tek bir ortalama fark bulunmuştur. Bu bilgiler Tablo 3.11.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Muhasebe Eğitimine İlişkin Beklenti ve Algıların Skorları

Alanlar	N	Beklenti (B)	Algılama (A)	B-A	Ort (B-A)
<i>Genel Muhasebe</i>	405	4.124	3.332	0.792	1.389
	405	4.659	2.674	1.985	
<i>Şirketler Muhasebesi</i>	405	3.667	2.583	1.084	1.511
	405	4.577	2.639	1.938	
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	405	4.484	2.533	1.951	2.077
	405	4.573	2.370	2.202	
<i>Yönetim Muhasebesi</i>	405	3.889	2.359	1.530	1.807
	405	3.862	1.778	2.084	
<i>Muhasebe Denetimi</i>	405	3.543	2.259	1.284	1.195
	405	3.338	2.232	1.106	
<i>Mali Tabloların Analizi</i>	405	4.064	2.111	1.953	1.925
	405	3.678	1.782	1.896	
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	405	4.654	3.432	1.222	1.273
	405	3.817	2.494	1.323	
<i>Uluslararası Muhasebe</i>	405	3.677	2.311	1.365	1.381
	405	3.970	2.573	1.398	
<i>Vergi Sistemi</i>	405	4.052	3.249	0.802	0.741
	405	4.104	3.425	0.679	

Tablo 3.11.'de anketin ikinci ve üçüncü bölümlerinde yer alan dokuz farklı muhasebe alanı ile ilgili ikişer soru olmak üzere toplam 36 soruya verilmiş cevapların fark analizi sunulmuştur. Sorulara 405 işletme yanıt vermiştir.

İlk önce, tüm muhasebe alanları ile ilgili beklentilerin algılamalardan büyük olduğu ($B > A$), yani tüm farkların pozitif olduğu belirlenmiştir. Bu ise, söz konusu muhasebe alanlarında muhasebe eğitimi ile ilgili algıların muhasebe eğitiminden beklentilerin tam karşılamadığı sonucuna varılması için esas oluşturmaktadır. En büyük farkla, maliyet muhasebesi alanında beklentilerin karşılanamadığı belirlenmiştir. Hesaplanan bu

farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ileride uygun istatistik analizler yapılarak buradaki bulgulara kesinlik kazandırılmıştır.

İstatistiki testler temel olarak “parametrik testler” ve “parametrik olmayan testler” olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır (Serekan, Bougie, 2016). Araştırma sonucunda elde edilen verilerin bu testlerden hangisine uygun olduğunu belirlemek için, ilgili değişkenlere normallik testi yapılmıştır. Tablo 3.12.’de muhasebe eğitimi ile ilgili işletmelerin beklenti ve algılamalarına dair gerçekleştirilen normallik testlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.12. Normallik Testi

	Alanlar	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	p-değeri	İstatistik	sd	p-değeri
Beklentiler	<i>Genel Muhasebe</i>	0.385	405	0.000	0.624	405	0.000
	<i>Şirketler Muhasebesi</i>	0.231	405	0.000	0.879	405	0.000
	<i>Maliyet Muhasebesi</i>	0.295	405	0.000	0.706	405	0.000
	<i>Yönetim Muhasebesi</i>	0.321	405	0.000	0.794	405	0.000
	<i>Muhasebe Denetimi</i>	0.279	405	0.000	0.756	405	0.000
	<i>Mali Tabloların Analizi</i>	0.398	405	0.000	0.618	405	0.000
	<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	0.387	405	0.000	0.643	405	0.000
	<i>Uluslararası Muhasebe</i>	0.384	405	0.000	0.737	405	0.000
	<i>Vergi Sistemi</i>	0.361	405	0.000	0.683	405	0.000
	Algılamalar	<i>Genel Muhasebe</i>	0.325	405	0.000	0.799	405
<i>Şirketler Muhasebesi</i>		0.342	405	0.000	0.767	405	0.000
<i>Maliyet Muhasebesi</i>		0.358	405	0.000	0.692	405	0.000
<i>Yönetim Muhasebesi</i>		0.352	405	0.000	0.666	405	0.000
<i>Muhasebe Denetimi</i>		0.388	405	0.000	0.758	405	0.000
<i>Mali Tabloların Analizi</i>		0.356	405	0.000	0.731	405	0.000
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>		0.311	405	0.000	0.816	405	0.000
<i>Uluslararası Muhasebe</i>		0.399	405	0.000	0.643	405	0.000
<i>Vergi Sistemi</i>		0.305	405	0.000	0.827	405	0.000

İlgili değişkenlerin normalliğini test ederken genel olarak kullanılan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : %95 güvenle veriler normal dağılımlıdır.

H_1 : %95 güvenle veriler normal dağılımlı değildir.

Tablo 3.12.’de görüldüğü gibi, “Kolmogorov-Smirnov” ve “Shapiro-Wilk” gibi iki farklı test metodu kullanılmıştır. Burada her iki testin "Sig." değerleri (p-değerleri) 0.05’ten küçük olduğu için tüm beklenti ve algı değişkenleri için H_0 hipotezi reddedilir. Yani her iki test sonuçlarına göre, tüm beklenti ve algı değişkenlerinin %95 güvenle

normal dağılımlı olmadığı sonucuna varılır. Sosyal bilimlerde normal dağılımın olmaması beklenen bir durumdur.

Normallik testi ile verilerin normal dağılımlı olmadığı sonucuna varılmış olup, bu sebeple verilerin istatistiki analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Parametrik olmayan istatistik testlerden ilk olarak Wilcoxon Eşlenik Çift İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Bu test bağımlı gruplar t-testinin parametrik olmayan alternatifidir. Wilcoxon test istatistiğinin hesaplanmasında işletmelerin muhasebe alanları ile ilgili beklenti ve algılama değerleri farkı alınarak sıralama işlemi yapılır. Sıra değerinin işareti, fark alındığında bulunan işaret ile değiştirilir. Her bir işletmenin beklenti ve algılama verileri arasındaki farkın miktar ve yönü bilgisi korunduğundan, bu testin diğer testlere göre daha fazla tercih edildiği söylenebilir.

Tablo 3.13. Wilcoxon Test Rank'ları

Alan beklenti ve algılamaları		N	Rank Ortalaması	Rank Toplamı
<i>Genel Muhasebe</i>	Negatif Rank	346	194.01	67128.50
	Pozitif Rank	27	97.13	2622.50
	Eşitlik	32		
	Toplam	405		
<i>Şirketler Muhasebesi</i>	Negatif Rank	358	200.21	71675.50
	Pozitif Rank	25	74.42	1860.50
	Eşitlik	22		
	Toplam	405		
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	Negatif Rank	359	198.30	71189.50
	Pozitif Rank	21	57.17	1200.50
	Eşitlik	25		
	Toplam	405		
<i>Yönetim Muhasebesi</i>	Negatif Rank	346	195.53	67654.00
	Pozitif Rank	24	40.88	981.00
	Eşitlik	35		
	Toplam	405		
<i>Muhasebe Denetimi</i>	Negatif Rank	298	182.44	54367.00
	Pozitif Rank	37	51.70	1913.00
	Eşitlik	70		
	Toplam	405		
<i>Mali Tabloların Analizi</i>	Negatif Rank	324	192.12	62247.50
	Pozitif Rank	35	67.79	2372.50
	Eşitlik	46		
	Toplam	405		
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	Negatif Rank	311	185.68	57746.00
	Pozitif Rank	33	48.30	1594.00
	Eşitlik	61		
	Toplam	405		
<i>Uluslararası Muhasebe</i>	Negatif Rank	337	189.27	63782.50
	Pozitif Rank	25	76.82	1920.50
	Eşitlik	43		
	Toplam	405		
<i>Vergi Sistemi</i>	Negatif Rank	340	187.10	63613.00
	Pozitif Rank	27	145.00	3915.00
	Eşitlik	38		
	Toplam	405		

Not: Negatif Rank: Beklentilerin (B) Algılamalardan (A) büyük olduğu durumların (B>A) sayısını ifade eder. Pozitif Rank: Beklentilerin (B) Algılamalardan (A) küçük olduğu durumların (B<A) sayısını ifade eder. Eşitlik: Beklentilerin (B) Algılamalara (A) eşit olduğu durumların (B=A) sayısını ifade eder.

Tablo 3.14. Wilcoxon Test İstatistiği

Alan beklenti ve algılamaları	Z	p-değeri
<i>Genel Muhasebe</i>	-15.824	0.000
<i>Şirketler Muhasebesi</i>	-16.219	0.000
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	-16.680	0.000
<i>Yönetim Muhasebesi</i>	-16.441	0.000
<i>Muhasebe Denetimi</i>	-14.989	0.000
<i>Mali Tabloların Analizi</i>	-15.768	0.000
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	-15.706	0.000
<i>Uluslararası Muhasebe</i>	-15.988	0.000
<i>Vergi Sistemi</i>	-15.265	0.000

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Genel Muhasebe” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -15.824 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (194.01) büyük olduğundan, H1 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin genel muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Şirketler Muhasebesi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -16.219 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (200.21) büyük olduğundan, H2 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin şirketler muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Maliyet Muhasebesi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -16.680 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (198.30) büyük olduğundan, H3 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin maliyet muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Yönetim Muhasebesi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -16.441 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (195.53) büyük olduğundan, H4 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin yönetim muhasebesi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Muhasebe Denetimi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -16.989 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (182.44) büyük olduğundan, H5 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin muhasebe denetimi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Mali Tabloların Analizi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -15.768 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (192.12) büyük olduğundan, H6 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin mali tabloların analizi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Bilgisayarlı Muhasebe” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -15.706 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (185.68) büyük olduğundan, H7 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin bilgisayarlı muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Uluslararası Muhasebe” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -15.988 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (189.27) büyük olduğundan, H8 hipotezi

kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin uluslararası muhasebe bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiş olur.

Tablo 3.13. ve Tablo 3.14.`te verilen sonuçlara dayanarak, üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi içinde “Vergi Sistemi” alanı ile ilgili işletme beklentileri ve işletme algıları arasındaki farka ilişkin yapılan teste ait z istatistiği -15.265 olup, p değeri $0.000 < 0.05$ olduğundan ve Negatif Rank değeri (187.10) büyük olduğundan, H9 hipotezi kabul edilecektir. Buradan, muhasebe personelinin vergi sistemi bilgisine ilişkin işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiş olur.

Çalışmanın son hipotezi olan “İşletmenin hangi sektörde faaliyet göstermesi ile işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında oluşan matematiksel farklar arasında anlamlı bir fark vardır” şeklindeki H10 hipotezini istatistiksel olarak test etmek için “Kruskal-Wallis Tek Yönlü Varyans Analizi” kullanılmıştır. Bu test tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan alternatifidir. Bu testle, işletmelerin beklenti ve algılamaları arasında oluşan matematiksel farkların, işletmelerin faaliyet gösterdiği sektöre göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir. Test sonuçları Tablo 3.15.`te ve Tablo 3.16.`da verilmiştir.

Tablo 3.15. Kruskal Wallis Test Sonuçları

Alana Göre Beklenti ve Algılama Farkları	İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sektör	N	Rank Ortalaması
<i>Genel Muhasebe</i>	Üretim	207	250.47
	Hizmet	135	132.17
	Ticaret	42	225.10
	Diğer	18	103.28
	Total	402	
<i>Şirketler Muhasebesi</i>	Üretim	207	253.36
	Hizmet	135	128.06
	Ticaret	42	235.48
	Diğer	18	76.72
	Total	402	
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	Üretim	207	257.62
	Hizmet	135	128.25
	Ticaret	42	211.18
	Diğer	18	82.89
	Total	402	
<i>Yönetim Muhasebesi</i>	Üretim	207	238.07
	Hizmet	135	157.70
	Ticaret	42	212.06
	Diğer	18	84.75
	Total	402	
<i>Muhasebe Denetimi</i>	Üretim	207	254.77
	Hizmet	135	122.79
	Ticaret	42	235.39
	Diğer	18	100.17
	Total	402	
<i>Mali Tabloların Analizi</i>	Üretim	207	259.20
	Hizmet	135	124.61
	Ticaret	42	217.30
	Diğer	18	77.72
	Total	402	
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	Üretim	207	255.41
	Hizmet	135	119.66
	Ticaret	42	240.24
	Diğer	18	105.03
	Total	402	
<i>Uluslararası Muhasebe</i>	Üretim	207	260.25
	Hizmet	135	128.13
	Ticaret	42	199.02
	Diğer	18	81.94
	Total	402	
<i>Vergi Sistemi</i>	Üretim	207	227.76
	Hizmet	135	162.58
	Ticaret	42	229.87
	Diğer	18	125.22
	Total	402	

Tablo 3.16. Kruskal Wallis Test İstatistikleri

Alana Göre Beklenti ve Algılama Farkları	Ki-kare	sd	p-değeri
<i>Genel Muhasebe</i>	114.492	3	.000
<i>Şirketler Muhasebesi</i>	125.299	3	.000
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	140.520	3	.000
<i>Yönetim Muhasebesi</i>	64.133	3	.000
<i>Muhasebe Denetimi</i>	131.082	3	.000
<i>Mali Tabloların Analizi</i>	163.112	3	.000
<i>Bilgisayarlı Muhasebe</i>	152.377	3	.000
<i>Uluslararası Muhasebe</i>	149.316	3	.000
<i>Vergi Sistemi</i>	45.849	3	.000

Tablo 3.15. ve Tablo 3.16.`da yer alan ki-kare istatistikleri ve p değerleri incelendiğinde, muhasebe eğitimi ile ilgili sorgulanan bütün alanlara ilişkin p-değerlerinin $0.000 < 0.05$ olması sebebiyle H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani, işletme yöneticilerinin beklentileri ile algılamaları arasında oluşan matematiksel farkların, işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektöre göre anlamlı bir farklılık gösterdiği istatistiksel olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca Tablo 3.15. incelendiği zaman genel muhasebe, şirketler muhasebesi, maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesi, muhasebe denetimi, mali tabloların analizi, bilgisayarlı muhasebe ve uluslararası muhasebe alanlarında üretim sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rank ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sadece vergi sistemi alanında ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rank ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya piyasalarına paralel olarak son yirmi yılda Azerbaycan`da işletmelerin hızla küreselleşmesi ile geleneksel üretim tekniklerinde, hizmet kalitesinde ve alışkanlıklarında ciddi ölçüde değişimler izlenmektedir. Sürekli değişimlere kapalı kalan işletmeler “oyun dışı” kalma riskiyle karşı karşıya kalırken, yeniliklere adapte olabilen çevik işletmeler, rekabet güçlerini arttırarak piyasanın merkezinde kalmayı başarmaktadırlar. Piyasadaki rekabet avantajını elde edebilmenin en uygun yolu maliyetleri minimize etmektir, bir başka ifade ile “maliyet liderliği” yapabilmektir. Maliyetlerini en düşük seviyeye çekebilen, bunu yaparken kaliteden asla taviz vermeyen ve gelecek mali planlarını doğru yapan işletmelerin sahip olacağı rekabet avantajı ile faaliyet gösterdikleri sektörde söz sahibi olması kaçınılmazdır. Sonuç olarak, piyasada eğilim belirleyen ve rekabet gücünü her zaman artıran bir organizasyona dönüşebilmek için yüksek kaliteli eğitim almış doğru ve zamanında bilgi üreten muhasebe ekibinin olmasına ihtiyaç vardır.

Muhasebe uygulamaları sonucu elde edilen bilgilerin ilgili taraflarca doğru kullanılması işletmelerin hayatta kalmaları ve gelişmeleri için çok önemlidir. Çünkü, muhasebe tarafından sunulan bilgilerin ilgili bilgi kullanıcıları, işletmenin önceki dönemlerine ilişkin faaliyetlerini değerlendirebilmekle gelecek dönemlerle ilgili planlar yapmak ve ciddi kararlar alabilmektedirler.

Tez çalışması sonucunda ulaşılan bulgular ve öneriler şöyle sıralanabilir:

- Azerbaycan`da nerdeyse bütün işletmelerin muhasebe personelleri en az lisans mezunlarından, yani üniversite eğitiminden geçmiş insanlardan oluşmaktadır. Üniversitelerde iktisadi ve idari bilimlere ait bölümlerin büyük çoğunluğunda muhasebe dersleri verilmekle birlikte muhasebe bölümlerinden de çok sayıda mezunlar işletmelerde istihdam edilmektedir. Anket yapılmış işletmelerden yarısı üretim, diğer yarısı ise hizmet, ticaret, inşaat, eğitim, turizm gibi diğer sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Söz konusu işletmelerin büyük kısmı limited şirket ve muhasebe personeli üç kişiye kadar olanlardan oluşmuştur. Ülke bağımsızlığının yeni elde edildiği dönemin zorluklarını dikkate aldığımız zaman işletmelerin 2000`li yıllar ve sonrasında kurulmuş sayısının ağırlıklı olduğu anlaşılmıştır..

- Anket yapılmış işletmeler muhasebe mesleği ile ilgili yeniliklerin daha çok internet ve seminerler/kurslar düzenleyen özel eğitim kurumlarından aldıklarını belirtmişlerdir. Bu veriler üniversitelerle işletmelerin iş birliğinde yaşanan kopuklukları ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, meslek odalarının bültenlerinin de diğer seçeneklere göre geride kalması, işletmelerin bilgi ihtiyaçlarının zamanında veya yetersiz karşılanmadığı algısını ortaya çıkarmaktadır.
- İşletmelerin muhasebe personeline hangi işleri yaptırdığı ile ilgili sorunun cevaplarından yola çıkarak, ön muhasebe ve finansal raporların hazırlanması işinin önemsendiği, işletme içi denetimin ise gereksiz veya az gerekli görüldüğü kanısına varılmıştır.
- Çalışmanın ana konusu olan işletmelerin üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi ile ilgili beklentilerin genel muhasebe, şirketler muhasebesi, maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesi, muhasebe denetimi, mali tabloların analizi, bilgisayarlı muhasebe, uluslararası muhasebe ve vergi sistemi alanlarına bölünerek ayrı ayrı veriler toplanmıştır. Muhasebe alanlarından hiç birisi işletme beklentilerini tam karşılamadığı ortaya çıkmıştır. Analiz sonucunda üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi alanlarından en iyi vergi sistemi ile ilgili işletme beklentileri karşılanmıştır. İşletme beklentilerinin en az karşılandığı muhasebe alanı ise maliyet muhasebesi olmuştur. Bu beklentilerin işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörlere göre de değişim göstermesi incelenmiştir.
- Azerbaycan`da işletmelerde “vergi odaklı muhasebe” algısı ön plana çıkmıştır. Son yıllara kadar muhasebenin “doğru bilgi üretme” fonksiyonu göz ardı edilmiştir. Çünkü, Azerbaycan`da geçmişten bugüne kadar muhasebeye yön veren yasal düzenlemeler genelde Azerbaycan Vergi Mecellesi bünyesinde olmuştur. Aynı zamanda, kamu otoritesi adına, muhasebe mesleğini şekillendiren ve yönlendiren de Azerbaycan Respublikası Vergiler Bakanlığı olmuştur. Bu sebepten ötürü muhasebe mesleğine mensup olanlar ve bir işletme sahibi ve yahut onu yönetenlerce, vergi mevzuatı hükümlerinin yerine getirilmesi hedef olarak belirlenmiş ve böylece muhasebenin vazife ve ödevlerinin yerine getirilmesi için bu mevzuat

hükümlerine riayet etmenin kifayet edeceği düşüncesi hakim olmuştur. Doğal olarak muhasebenin temel ilkesi ve kurallarına uyulmamıştır. Bu durum, bütün meslek erbaplarının sadece vergi mevzuatında izah edilen yükümlülüklerin yerine gelmesine, onun haricindeki mesleki temel ilke ve sınırların ise yok sayılmasına sebebiyet vermiştir.

- 2015 yılında Azerbaycan ekonomisinde yaşanan devalüasyon sonrası işletmelerin kar marjında düşüş veya zararlar ortaya çıkmıştır. Rekabet gücüne sahip olmak zorunda kalan işletmeler daha iyi bir maliyet sistemi kurmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan ekonomik olaylar işletmelere muhasebeye, özellikle maliyet ve yönetim muhasebesi alanlarında ihtiyaçlarını fark ettirmiştir.
- Tüm dünyada ve özellikle de SSCB içinde yer almış ülkelerde muhasebe mesleğinin “katiplik mesleği” olmaktan çıkmış ve çok geniş yelpazede bir “akademik meslek” olma unvanına kavuşmuştur. Bu nedenledir ki; muhasebe mesleği, bu mesleğin gerektirdiği ilke ve standartlara uygun olarak icra etmek isteyenlerin, akademik anlamda birçok uzmanlık alanında bilgi ve beceri kazanmaları ve meslek mensubu olarak mesleğe başladıktan sonra da ortaya çıkan değişme ve gelişmelere paralel, mesleki bilgi ve becerilerini yenileyip; sürekli olarak mesleki yetkinliklerini geliştirmelerini gerekli kılan bir meslektir. Azerbaycan`da bu gelişim ihtiyacını özel eğitim kurumları yerine getirmektedir. Üniversitelerle işletmelerin işbirliğindeki zayıflık her iki tarafı kazançtan mahrum etmektedir.
- 2018 yılı Mayıs ayında Azerbaycan Muhasebe Kanunu`na düzenlemeler yapılmış ve işletmelerin muhasebe personeli için gerekli bilgi ve becerilerini denetleyen sınavların zorunluluğu getirilmiştir. Muhasebe mesleğine saygınlık ve kalite kazandırılması beklenen yeni düzenleme sonrası üniversitelerdeki muhasebe eğitimini de etkileyecektir.
- Üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletme beklentilerini karşılamadığı sonucuna varılan bu çalışmada üniversite ve iş dünyasının işbirliğinin çok zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Zayıf veya olmayan iş birliği eğitim programları ve ders içerikleri işletme ihtiyacını karşılayacak düzeyde

olmaması ve işletmelerin de problemlerinin çözümünde üniversitelere yer vermemesi sonucuna varılabilir.

- Araştırma bulgularından bir diğeri, genellikle üniversitelerde muhasebe eğitimi veren öğretim görevlilerinin aldıkları maaşların işletmelerde muhasebe personelinden daha az olduğu ifade edilmektedir. Bu durum nitelikli akademik kadronun eğitim vermek ve akademik araştırmalar yapmak işini ikinci planda bırakıp veya hiç yapmayıp işletmelerde çalışmasına neden olabilmektedir. Böylece, üniversiteler muhasebe eğitiminde işletme beklentilerini tam karşılayamamaktadırlar. Şöyle ki, muhasebe türlerine göre değişmekle beraber, Bakü`de faaliyet gösteren işletmelerin üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin kısmen karşılayabildiğini ifade etmektedir.
- Yapılan bu çalışmanın kısıtı, sadece bir ili kapsamı ve ülke genelini temsil edecek bir araştırma ile çok daha farklı sonuçlarla karşılaşmak ihtimali vardır. Bütün bunların yanında teorik olarak verilen muhasebe eğitimi, kısmen işletme beklentilerini karşılamakla birlikte teorik eğitim esnasında uygulamadan uzak kalınması eğitim alan kişiler ve istihdam eden işletmeler açısından çok büyük bir eksiklik olarak görülmüştür.
- Üniversite ve diğer eğitim kurumlarında verilen muhasebe eğitimin işletme beklentilerinin karşılama düzeyi konusunda ileride yapılacak çalışmalarda, işletmelerin muhasebe personellerinin eğitim durumları ve eğitim aldığı ülkelerin de sorularda yer almasını önerebiliriz. Bu verilerin toplanması ve araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi ile beklentilerin karşılanmasında muhasebe personelinin eğitim durumunun ve eğitim aldığı ülkenin etkisini ölçmeye imkan tanıyabilecektir.
- Genel olarak gelişmiş ülkelerde üniversitelerde verilen muhasebe eğitimi işletme beklentilerini önemli ölçüde karşılamaktadır. Aynı şeyi gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler için ifade edemeyiz. Özellikle Azerbaycan gibi SSCB sisteminden son 20 yıldır ayrılması ve işletme bilincinin yeni oluşmuş olması nedeniyle buradaki üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin muhasebe beklentilerini karşılama düzeyinin oldukça az olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu ülkedeki hızlı gelişmenin muhasebe eğitimini işletme beklentilerini karşılama düzeyini artıracığını ümit ediyoruz. Bunun

için, Azerbaycan`da üniversite-işletme işbirliğin ağırlık verilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasını önerebiliriz.

Sonuç olarak, işletmelerin kurumsallaşması, uluslararası piyasalara ulaşması, rekabet koşullarının zorlaşması ve büyümesi ile birlikte muhasebe beklentileri artacak ve istihdam edilen personellerin uzmanlık alanları da işletme ihtiyaçlarına göre değişecektir. Bu bağlamda, üniversitelerde değişen işletme koşullarına uygun muhasebe eğitiminin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdullayeva, S. (2006). *Türkiye ve Azerbaycan Muhasebe Hesap Planlarının ve Mali Tablolarının Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Acar, V. (2011). “İnşaat Sektörü ve Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Muhasebe Meslek Mensuplarından ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (s. 257-285), Antalya: Gazi Üniversitesi
- Ahmedov, Z. (2007). *Son Teknolojik Gelişmeler Işığında Azerbaycan Muhasebe Sisteminin Uluslararası Muhasebe Standartlarına Yakınlaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdoğan, N., ve Aydın, H. (1987). *Muhasebe Teorileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Akman, N. H., ve Muğan, C.İ. (2004). “Muhasebe Eğitiminde Öğretim ve Öğrenim Yöntemleri İle Ders Başarısı Arasındaki İlişki: Pilot Çalışma”. *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyum*, Tekirova.
- Alagöz, H. (2014). *Muhasebe Etiği ve Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi
- Aleksander, D., Britton, A., ve Yorissen, A. (2010). *Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartları: Nəzəriyyədən Praktikaya*. (S. M. Səbzəliyev, Q. R. Rzayev, B. İ. Babayev, B. İ. Quliyev, N. M. İsmayılov, ve S. Ə. İbrahimova, Çev.), Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı.
- Alemdaroğlu, K. (1999) (İSO-ÜSİB). *Etkin Bir Üniversite-Sanayi İşbirliği Nasıl Olmalıdır*. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası İnsan Kaynakları Geliştirme Şubesi Yayınları
- Aliyev, H., ve Salahov, E. (2002). “Amerika, Rusiya və Azərbaycanında Muhasibat Uçotu Sisteminin Oxşar və Fərqli Yönleri”. *Maliyyə və Uçot jurnalı*.
- Alkan C., Doğan H., S. İ. Sezgin, (1991). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. Ankara: Gazi Kitabevi

- Alkış, A. (1999) (İSO-ÜSİB). *Etkin Bir Üniversite-Sanayi İşbirliği Nasıl Olmalıdır*. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası İnsan Kaynakları Geliştirme Şubesi Yayınları
- Altın, M. (2009). *Muhasebe Eğitiminin İşletme Beklentilerini Karşılama Düzeyinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Aksaray İlinde Bulunan İşletmeler Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altuğ, O. (2001). *Maliyet Muhasebesi (13. Baskı)*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Arıkan R. (1998). “Ticaret ve Turizm Eğitiminin Türk Eğitimindeki Yeri ve Önemi”, Gazi Üniversitesi, *Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.1,
- Arıkboğa, D. (1990), “İnşaat Projelerinde Maliyet Kontrolü ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”. *Türkiye XI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (s. 205-208), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Atamanalp, C. M., Karcıoğlu, R., ve Orhan, S. M. (2012). *Maliyet Muhasebesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ayboğa, H. (2001). “Ülkemizde Muhasebe Mesleği ve Meslek-Etiği-Ahlakı “, Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:2
- Ayboğa, H. (2002). “Globalleşme Sürecinde Muhasebe Alanındaki Gelişmelere Ülkemizin Uyumu”, Balıkesir Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 39-55.
- Azerbaycan Eğitim Bakanlığı www.edu.gov.az, (Erişim Tarihi: 10.04.2018),
- Bal, E. Ç., Koçyiğit, S. Ç. ve Öztürk, V. (2011). “Konaklama Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri ve Ankara’daki 5 Yıldızlı Otellerde Uygulama”, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (s. 241-255), Antalya: Gazi Üniversitesi
- Başar, A. B. (2005). “Muhasebe Mesleğinde Başarı İçin İstenilen Bilgi ve Beceriler İle Muhasebe Eğitiminin Değişen Yüzü,” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Sayı:13): Aralık, 59-68.

- Başer, H. (2010). *Meslek Yüksekokullarında Muhasebe Eğitimi ve İş Dünyasının Beklentilerine Göre Yapılandırılması*. (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bektöre, S., Sözbilir, H., ve Banar, K. (2007). *Genel Muhasebe*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Bradbury, P. (2015). *ACCA Diploma in International Financial Reporting*. Teddington: Becker.
- Buluç B. (2003). “Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarında Eğitim Yönetimi İşlevlerinin Değerlendirilmesi”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Sayı.303, Ankara
- Cafarov, E. (2002). Bazar İqdisadiyyatı Şəraitində Muhasibat Uçotunun Siyasəti. *Maliyə və Uçot jurnalı* (11(119)), 3-5.
- Can, A. V. (2007). Luca Pacioli “Muhasebenin Babası” mıdır?, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı 12
- Chonko, B., Lawrance, J., Tanner ve Roger D. (2002). “What Are They Thing? Students’ Expectations And Self Assessment”, *Journal of Education for Business*, 77/5: 271-281
- Çabuk, A. (1990), “Dış Ticaret İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 239-244), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Çabuk, A., ve Lazol, İ. (2012). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
- Çetiner, E. (2006). *Genel Muhasebe (Teori ve Uygulama)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çürük, T., Doğan, Z. (2002a), “Muhasebe Ders ve İçeriklerinin Verilme Düzeyleri Konusunda İşletmelerin Üniversitelerden Taleplerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma,” *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, c.17, (Sayı:1): 107-126.
- Çürük, T., Doğan, Z. (2002b). *Üniversitelerde Muhasebe Eğitimi ve İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi*, Ankara, Kozan Ofset.
- Çürük, T.,; Doğan, Z. (2001). “Muhasebe Eğitiminin İşletmelerinin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği,” *ODTÜ Gelişme Dergisi*, c.28, (Sayı:34): 281-310.
- Daltaş, R. (1990). “Sigorta İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 131-138), Antalya: İstanbul Üniversitesi

- Daştan, A. Bayraktar, Y. Bellikli, U. (2015). “Muhasebe Mesleğinde Etik İkilem ve Etik Karar Alma Konularında Farkındalık Oluşturma: Trabzon İlinde Bir Araştırma” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29/1, 63 – 82.
- Degos, J . (2007). Muhasebe Tarihinde Araştırma Yöntemleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (33), 191-193
- Delikanlı, İ. U. (2011), “Banka Dışı Kuruluşlarda Günlük Finansal Raporlama Faaliyetlerinin Kapsamı, Organizasyonel Yapısı ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (s. 29-50), Antalya: Gazi Üniversitesi
- Demir M. (2018). *Muhasebe Mesleğinde Etik ve Meslek Mensuplarının Etik Algulamaları Üzerinde Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye
- Demir, H. ve Yürekli, E. (2011). “Yeni Nesil Üretim ve Hizmet Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (s. 101-142), Antalya: Gazi Üniversitesi
- Elgin, T. (2006). *Jandarma Teşkilatı İçin Etik Kodu Önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Elitas, C., Çonkar, K., Erkan, M. (2006), “Teknolojik Gelişmelerin Üretim Maliyeti Unsurlarına ve Muhasebe Eğitimine Etkisi,” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.VIII, (Sayı:2): Aralık, 327-342.
- Erçek, O. (1990), “İmalat Sektöründeki Muhasebe Uygulamasında Mevcut Durum, Raporlama Özellikleri ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 59-69), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Erkan E., Pamukçu M.T., Akçomak, İ.S. Erden Y. (2013), Değişen Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Üniversite Örgütlenmesi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No. 2, s. 95 – 127
- Ertaş, F. C. (2007). *Muhasebe Organizasyonu*. Ankara: Seçkin.

- Etzkowitz, H., Andrew W., Christiane G., Branca R., Cantisano T., (2000), “The Future of the University and the University of the Future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm”, *Research Policy*, 29 (2): 313-330.
- Fay, J. R. ve Hardin R. J. (2000). “The Qualities of a Good Accounting Professor: Student Perceptions”, *Proceeding of the American Society of Business and Behavioral Sciences*, 7/1: (s. 432-437)
- Fırat, F. Z., ve Üçoğlu, D. (2009). Muhasebe Eğitiminde Etiğin İş Dünyasına, Öğretim Elemanlarına ve Öğrencilere Yansımaları. *XXVIII Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu* (s. 51-89). Çeşme: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Filik-Başaran, Ü., Kurban M. (2006). “Mühendislik Eğitiminde Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Önemi ve Ar-Ge Bilincinin Geliştirilmesi” *III. Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendislikleri Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* İstanbul: İTÜ Süleyman Demirel Kültür Merkezi Ayazağa
- Get Through Guides Ltd. (2010). *Muhasibat Uçotunun Esasları*. (H. International, Çev.) Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı.
- Göçerdir, T. (2016). *Kazanç Yönetimi Ekseninde Etik Değer Algı Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Gökçen G., (1998), “Uygulamacıların Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Muhasebe Finansman Dergisi*, T.C. Marmara Üniversitesi Muhasebe Araştırma Merkezi, Y. 7, S. 9, (s. 43-50).
- Gül, H. (2015). *Muhasebe Meslek Mensuplarında İşe Bağlılık, Çalışma Ahlakı ve Mesleki Etik Davranış İlişkilerinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Güney S. ve Dızman Ş. (2015). “Muhasebe Meslek Mensuplarının İşletmelerin Beklentilerini Karşılama Düzeyi, -Erzincan İli Uygulaması-”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 3, (s. 315-340)
- Güney, S. ve Çınar O.(2012). “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) Etik Algıları: Erzurum Örneği” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 26/2, 91 – 106.

- Hacıosmanoğlu, Ç. (1982). “Tek Merkezden Yönetilen (Planlı) bir ekonomiden Piyasa Ekonomisine Geçişte Muhasebenin rolü : Sovyetler Birliği Örneği”, *Maliye Dergisi* (106).
- Hacırüstemoğlu, R. (1990), “İmalat İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 71-81), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- İlgaz, Y. (1990), “Sigorta İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 139-145), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Izgar H., Arslan C. (2015). “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışlarının Gelişiminin İncelenmesi”
www.sosyalbil.selcuk.edu.tr (Erişim Tarihi: 23.12.2017)
- İbadov E. (2014). “Azerbaycan ve Türkiye Muhasebe Sistemlerinin Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi”, *Journal of Qafqaz University- Economics And Administration*, Volume 2, Number 2, Pages 149-159
- İbadov E., Hümbetov H., ve Hüseyinov R. (2014). “Azerbaycan ve Türkiye Muhasebe Standartlarının Karşılaştırılması”, “*Caucasus And Central Asia In The Globalization Process*” IV International Congress, Bakü, 614 – 616
- İbiş, C. ve Çelikdemir N. Ç. (2011). “Bankacılık Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”. *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu* (s. 1-27). Antalya: Gazi Üniversitesi
- İmamoğlu, S. Z. (2004). “Üniversite Sanayi İşbirliği” GYTE E-Bülten, Sayı 3
- İşgüden, B. (2007). *Sosyal ve Kültürel Değerlerin Muhasebe Meslek Etiği Üzerine Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- İşgüden, B. Çabuk, A. (2006). “Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/6,61 -86.
- Kalenderoğlu, M. (2006). *Genel Muhasebe ve Mali Tablolar Analizi*. Ankara: Agon Bilgi Akademisi.
- Kalmış H., Yılmaz B. B. *Lisans Seviyesindeki Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gereken Geliştirmeler*.

- Karcioğlu, R., İbadov, E. (2014), "Azerbaycan ve Türkiye Muhasebe Standartlarının Karşılaştırılması", "*Caucasus And Central Asia In The Globalization Process*" *IV International Congress*, Bakü, 518-524
- Kaval, H. (1990), "Bankaların Muhasebe Eğitiminden Beklentileri", *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 91-124), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Kaya U., Daştan A., (2005), "Toplam Kalite Yönetiminin Muhasebe Mesleğinde Uygulanabilirliği zerine Bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt.19, s.385-400
- Kaya, A. (1999), "Türkiye'de Genç İşsizliği ve İstihdam Sorununa zm Olarak Mesleki Eğitim", *2000'li Yıllara Doğru Türk Ekonomisinin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, İİBF Dergisi zel Sayısı Sayı 15, 45-56
- Kaymakçalan, . (1999), (İSO-SİB), "*Etkin Bir niversite-Sanayi İşbirliği Nasıl Olmalıdır*" İstanbul: İstanbul Sanayi Odası İnsan Kaynakları Geliştirme Şubesi Yayınları
- Kekeç, Y. (2003), "*Ar-Ge'nin Yolu niversite*", Çukurova Üniversitesi.
- Keleş, K., Karaçor M. ve Demir F. (2006) "Kocaeli Bölgesinde niversite Sanayi İşbirliğinin Etkili Kurulabilmesi İçin İşletmelerin İhtiyaçlarının Tespiti", *III. Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendislikleri Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul: İTÜ Süleyman Demirel Kültür Merkezi Ayazağa
- Kızıl, A. (2006). *Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları*. İstanbul: Bahar Yayınevi.
- Kışalı, Y., Isıklılar, S. (1998), *Genel Muhasebe- Tekdüzen Hesap Planı ve Muhasebe Hukuk*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.S.
- Korukoğlu, A. (1998), "İşletmelerde Muhasebe Eğitimi ve niversitelerle İşbirliği," *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, c.13, (Sayı:2): 13-24.
- Köse Y., Saban M. (2009). "Global Muhasebe Eğitiminde Uluslararası Düzenlemeler ve Gelişmeler" www.mu.edu.tr (Erişim Tarihi: 15.02.2018)
- Kumkale, İ. (2007), *İşletme Yönetimi - Genel İşletmecilik Bilgileri ve Yeni Yaklaşımlar*, Trabzon, Abp Yayınevi.

- Kutlu, H. A.(2008). “Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İnkilemleri: Kars ve Erzurum İlinde Bir Araştırma” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63/2, 143 – 170.
- Lalik, Ö. (1980). Türkiye`deki Muhasebe Uygulamalarının Özellikleri. (Ağustos-Kasım).
- Lazol, İ. (2010). *Genel Muhasebe*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Lıby, R., LIBBY, P., ve SHORT, D. (2001). *Financial Accounting*. New York, USA: Von Hoffman Press.
- Maruszezwska, E. W. (2011). “Ethical Education Of Accounting Students In Poland” *General anda Professional Education*, 26 -30.
- Özkan, M. (1998). *Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi* (Cilt 1). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Özkaya, İ. N. (2008). *Muhasebe Etiği ve Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Özpeynirci R., Duman H., Erdemir N. K. *Lisans Öğrencilerinin Muhasebe Eğitiminin Kalitesini Artırmada Öğrenen Organizasyon Yaklaşımı ve Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Araştırması*, İstanbul Üniversitesi
- Özsoy C., (2007), *Türkiye`deki Mesleki ve Teknik Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1780,
- Pratt, J. (1996). *Financial Accoounting İn An Economic Contetext*. Cincinnati, Ohio, USA: Litten Editing and Production with The Beacon Group.
- Sakarya, İ. ve Kara, S. (2010). “Türkiye`de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması” *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12/18, 57 – 72.
- Salık S. (2009). *İşletme Yönetiminde Muhasebenin Önemi*, Cumhuriyet Üniversitesi, www.archive.ismmmo.org.tr (Erişim Tarihi: 11.03.2018)
- Sayım, F. Usman, Ö. (2016). “Etik Kavramı ve Muhasebe Meslek Mensuplarında Etik Algısı – Yalova Örneği” *Maliye Dergisi*, 170, 130 – 146.
- Sekeran, U., Bougie, R. (2016) *Research Methods for Business A Skill-Building Approach (Seventh edition)*, United Kingdom, John Wiley & Sons

- Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik (Erişim Tarihi: 07.02.2018).
- Sevilengül, O. (2005). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Seyyar A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Değişim Yayınları
- Sezgin S. İ. (1994). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi
- Sezgin, İ., Doğan H., Alkan, C. (1980). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Prensipleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Sipahi B., Yurtkoru S., Çinko M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS`le Veri Analizi*. (2. Baskı), Beta Yayınları
- Stickney, C., ve Weil, R. (1994). *Financial Accounting An Introduction to Concepts? Methods and Uses*. Florida, USA: York Graphic Services.
- Süer, M., (2007). *Ticaret Meslek Liselerinde Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Eğitiminden Beklentiler ve Karşılaşılan Sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Şahin, A. (1990). “İmalat İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 217-236), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Terexova, V. A. (2008). *Maliyə Uçotu*. (S. M. SƏBZƏLİYEV, & M. A. CAVADOVA, Çev.) Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı.
- The State Statistical Committee Of The Republic Of Azerbaijan (2017), *Small And Medium Entrepreneurship In Azerbaijan (Statistical Yearbook)*, Baku, Official publication
- Uçar, M., Kök, D. ve Yılmaz, M. (1997). “İş Dünyasının Üniversitelerden Beklediği Muhasebe Eğitimi”, *Türkiye XVI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 192-200), Antalya: Anadolu Üniversitesi
- Yazgan, T. (1996) “İnsan Gücü Eğitimi ve Produktivite-Ücret Münasebetleri”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1994/B-3, C 1-4, İstanbul

- Yıldırım, O. ve Tek, N. (1990). "Turizm İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri", *Türkiye XI. Muhasebe Sempozyumu*, (s. 153-162), Antalya: İstanbul Üniversitesi
- Yıldız, F, Durak, G. (2011). "Üniversitelerde Verilen Muhasebe Eğitiminin Kırklareli Yöresi'nde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Beklentilerini Karşılama Düzeyinin İncelenmesi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*: 37-47
- Yıldız, F. (2002). "Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Stajyerlerinin Üniversite Öğrenimleri Sırasında Aldıkları Muhasebe Eğitiminin Yeterliliği". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(13)
- Yılmaz S., Çiğner A. (2007). *Küreselleşme ve Ön lisans Muhasebe Eğitiminde Kalite Arayışı*. İstanbul Üniversitesi
- Zaif F., Ayanoglu, Y. (2007). "Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye'de Bir İnceleme", Gazi Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1.
- Zaif, F., (2004). "Muhasebe Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar", *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*. Antalya: İstanbul Üniversitesi,
- Zaif, F., Karapınar, A. (2002). "Muhasebe Eğitiminde Değişim İhtiyacı," *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, c.4, (Sayı:3): 111-134.
- Zeytin, M. (2007). *Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler*, (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.

EKLER

EK 1. ANKET RORMU

Sayın Katılımcı, bu anket formu, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “*Üniversitelerdeki Muhasebe Eğitiminin İşletme Beklentilerini Karşılama Düzeyi Üzerine Bir Araştırma*” konusundaki doktora tezi çalışması için yapılmaktadır.

Araştırma verileri saklı tutulacak ve sadece akademik çalışmada kullanılacaktır. Bilimsel bir çalışmaya destek olduğunuz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

Elsevar İBADOV

I Bölüm

Lütfen işletmenizle ilgili aşağıdaki sorulara en uygun cevapları seçiniz.

İŞLETME PROFİLİ	
1.	<p><i>Şirketiniz Hangi Sektörde Faaliyet Göstermektedir?</i></p> <p>() Üretim () Hizmet () Ticaret () Diğer.....</p>
2.	<p><i>İşletmenizin Hukuki Yapısı nasıldır?</i></p> <p>() Tek Kişi İşletme () Kollektif Şirket () Adi Ortaklık</p> <p>() Limited Şirket () Anonim Şirket</p>
3.	<p><i>İşletmenizde toplam olarak kaç kişi çalışıyor?</i></p> <p>() 1 – 9 () 10 – 29 () 30 – 49</p> <p>() 50 – 99 () 100 ve üzeri</p>
4.	<p><i>İşletmenizin Muhasebe Departmanında Çalışan Personel Sayısı Ne kadar?</i></p> <p>() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve üzeri</p>
5.	<p><i>Katılımcının işletmedeki pozisyonu:</i></p>

	☐ İşletme sahibi ☐ Muhasebe Müdürü	☐ Genel Müdür ☐ Diğer	☐ Müdür Yardımcısı
6.	<i>İşletmeniz hangi dönemde kurulmuştur?</i>		
	☐ 1995 öncesi ☐ 2005 – 2009	☐ 1995 – 1999 ☐ 2010 – 2014	☐ 2000 – 2004 ☐ 2015 ve sonrası
7.	<i>Mesleki gelişmeleri aşağıdaki hangi kaynaklardan izlemektesiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)</i>		
	☐ Meslek odalarının bültenleri ☐ İnternet	☐ Seminer ve kurslara katılım ☐ Diğer.....	☐ Yayınlanmış eserler
8.	<i>Muhasebe Elemanınızın İşletmede Yaptığı İşlemler Nelerdir?</i>		
	☐ Ön Muhasebe ☐ Stok	☐ Finansal Rapor Hazırlama ☐ Tahsilat ve Ödeme	☐ Satın Alma İşlemleri ☐ İşletme İçi Denetim ☐ Resmi İşlemleri Takip ☐ Maliyet Hesaplama

II Bölüm

Lütfen aşağıdaki beklentilere katılım düzeyinizi belirtiniz.

ÜNİVERSİTELERDE MUHASEBE EĞİTİMİ ALMIŞ PERSONELDEN İŞLETME BEKLENTİSİ		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Tekdüzen Hesap Planı ve Kullanımı Hakkında Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
2.	Temel Mali Tabloları ve Ek Mali Tabloları Düzenlenmesi Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					

3.	Şahıs Şirketlerinde Muhasebe İşlemleri Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
4.	Sermaye Şirketlerinde Muhasebe İşlemleri Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
5.	Maliyet Hesaplaması Yöntemleri Bilgi Yeterli Olmalıdır.					
6.	Üretim Maliyetlerini Hesaplama Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
7.	Fiyatlandırma Yöntemleri Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
8.	Bütçeleme Yöntemleri Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
9.	İç Denetim Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
10.	Bağımsız Dış Denetim Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
11.	Finansal Analiz Teknikleri Hakkında Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
12.	Finansal Analiz Sonuçlarını Yorumlama Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
13.	Bilgisayar Kullanım Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
14.	Muhasebe Programlarını Kullanma Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
15.	Uluslararası Muhasebe Sisteminde Farklılıklar ve Nedenleri Hakkında Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
16.	Ülke Muhasebe ve Denetim Standartları Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
17.	Gelir ve Kurumlar Vergisi Yasalarının Hakkında Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					
18.	Vergi Usul Kanunu Bilgisi Yeterli Olmalıdır.					

III Bölüm

Lütfen aşağıdaki algılara katılım düzeyinizi belirtiniz.

ÜNİVERSİTELERDE MUHASEBE EĞİTİMİ ALMIŞ PERSONELLE İLGİLİ İŞLETME ALGISI		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Tekdüzen Hesap Planı ve Kullanımı Hakkında Bilgisi Yeterlidir.					
2.	Temel Mali Tabloları ve Ek Mali Tabloları Düzenlenmesi Bilgisi Yeterlidir.					
3.	Şahıs Şirketlerinde Muhasebe İşlemleri Bilgisi Yeterlidir.					
4.	Sermaye Şirketlerinde Muhasebe İşlemleri Bilgisi Yeterlidir.					
5.	Maliyet Hesaplaması Yöntemleri Bilgi Yeterlidir.					
6.	Üretim Maliyetlerini Hesaplama Bilgisi Yeterlidir.					
7.	Fiyatlama Yöntemleri Bilgisi Yeterlidir.					
8.	Bütçeleme Yöntemleri Bilgisi Yeterlidir.					
9.	İç Denetim Bilgisi Yeterlidir.					
10.	Bağımsız Dış Denetim Bilgisi Yeterlidir.					
11.	Finansal Analiz Teknikleri Hakkında Bilgisi Yeterlidir.					
12.	Finansal Analiz Sonuçlarını Yorumlama Bilgisi Yeterlidir.					

13.	Bilgisayar Kullanım Bilgisi Yeterlidir.					
14.	Muhasebe Programlarını Kullanma Bilgisi Yeterlidir.					
15.	Uluslararası Muhasebe Sisteminde Farklılıklar ve Nedenleri Hakkında Bilgisi Yeterlidir.					
16.	Ülke Muhasebe ve Denetim Standartları Bilgisi Yeterlidir.					
17.	Gelir ve Kurumlar Vergisi Yasalarının Hakkında Bilgisi Yeterlidir.					
18.	Vergi Usul Kanunu Bilgisi Yeterlidir.					

Not:

Araştırmanın sonuçlarını almak isterseniz e-mail adresinizi yazabilirsiniz. Teşekkürler.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Elsevar İBADOV
Doğum Yeri ve Tarihi	Şamaxı/Azərbaycan 12.08.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi <i>İşletme</i>
Y. Lisans Öğrenimi	Dumlupınar Üniversitesi <i>Muhasebe - Finansman</i>
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Rusça
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Bakü Mühendislik Üniversitesi <i>Öğretim Görevlisi</i> Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi <i>Öğretim Görevlisi</i>
İletişim	
E-Posta Adresi	elseveribadov@gmail.com
Tarih	2018